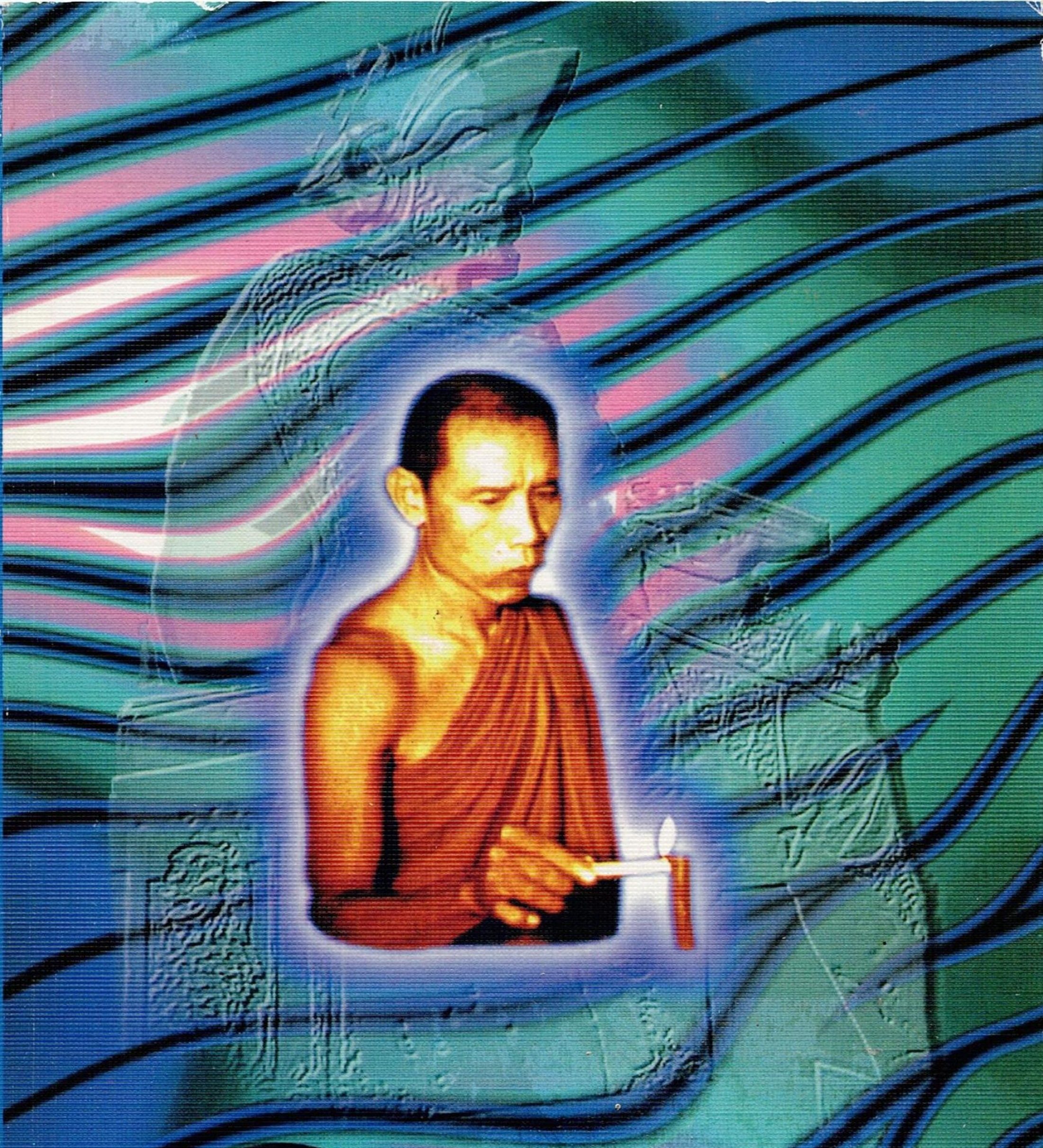

ธัมมธโรอนุสรณ์ ๒๕๔๑

ธัมมธโรอนุสรณ์ ๒๕๔๑

ธัมมธโรอนุสรณ์

๒๕๔๑

ธรรมบรรณาการ

ในงานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร)

ครบรอบวันมรณภาพ ปีที่ ๓๗

วันที่ ๒๔-๒๖ เมษายน ๒๕๔๑

ณ วัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ถนนสุขุมวิท กิโลเมตร ๓๑

โทรศัพท์ ๓๘๙-๒๒๙๙, ๗๐๓-๘๔๐๕

ธัมมธโรอนุสรณ์ ๒๕๔๑

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๔๑ จำนวน เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : มกราคม ๒๕๔๙ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๓ : มกราคม ๒๕๕๔ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : หจก. สามลดา โทร. ๐๒-๔๖๒-๐๓๐๓ , ๐๘๖-๘๙๕-๒๓๐๐ แฟกซ์. ๐๒-๔๖๒-๐๓๘๐

คำนำ

สถาบัน เป็นองค์กรขนาดใหญ่หลายระดับ ซึ่งแต่ละแห่งจะต้องมีองค์ประกอบหลายหน่วยงาน หลายประการ

สถาบันระดับใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ก็ได้แก่ สถาบันชาติ สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันทางพระพุทธศาสนาที่สมบูรณ์ จะต้องมีองค์ประกอบอย่างน้อย ๕ ประการ กล่าวคือ

๑. ศาสนสถาน ได้แก่ วัด อาวาส อาราม สำนักสงฆ์

๒. ศาสนวัตถุ ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ พระเจดีย์ กุฏิสงฆ์ พระพุทธรูป และวัตถุพึงเคารพบูชาต่างๆ

๓. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุ สามเณร แม่ชี อุบาสก อุบาสิกา

๔. ศาสนพิธี ได้แก่ การทำวัตร สวดมนต์ และการประกอบศาสนพิธีต่างๆ

๕. ศาสนาธรรม ได้แก่ การศึกษาธรรมวินัย การปฏิบัติธรรม และการแสดงธรรม เป็นต้น

วัดอโศการามก็เป็นสถาบันทางพระพุทธศาสนาแห่งหนึ่ง ซึ่งมีองค์ประกอบต่างๆ ครบองค์ แต่จะเจริญขึ้นหรือเสื่อมลง ก็อยู่ที่ความสมบูรณ์ขององค์ประกอบต่างๆ มีคุณภาพ คุณธรรม มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะข้อสำคัญอยู่ที่ศาสนบุคคลทั้งหลาย ว่าเป็นผู้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย ตามกฎกติกา และปฏิปทาของท่านบูรพาจารย์ที่มีคุณธรรมสูง เช่น ท่านพ่อลี ธมฺมธโร ให้เคร่งครัดพร้อมเพรียงปานใดหรือไม่

หนังสือ "ธัมมธโรอนุสรณ์" ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๑ นี้ มีประวัติวัดอโศการามโดยสังเขป จากการขวนขวายรวบรวมของคณะศิษย์กลุ่ม

หนึ่ง ได้มีความอุตสาหะค้นคว้ารวบรวมขึ้นไว้ นอกจากนี้ก็มีวิธีภาวนา "อานาปานสติ" ของท่านพ่อลี ธมฺมธโร บางประการ รวมทั้งบทพระธรรมเทศนาของท่านเจ้าคุณพระเทพโมลี และท่านเจ้าคุณพระญาณวิ-ศิษฏ์ ไว้ให้ศึกษาและปฏิบัติตามสมควร

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัย อันเป็นอดิศัยบุญเขต และกุศลเจตนาในการบำเพ็ญกุศลสามัคคีร่วมกัน จงเป็นพลวปัจจัย ช่วยให้ท่านสาธุชนทั้งหลาย ได้ประสบแด่สรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล สมบูรณ์พูนผลในสิ่งอันพึงปรารถนาด้วยดีทุกประการ เทอญ

คณะศิษยานุศิษย์
๒๔ เมษายน ๒๕๔๑

สารบาญ

	หน้า
คำปรารภ	๑
วัดอโศการาม	๒
- สังกัดและที่ตั้ง	
- อาณาเขต	
- ประวัติความเป็นมา	
ศาสนสถานและสิ่งปลูกสร้าง	
- พระธุตังคเจดีย์	๙
- อุโบสถ	๑๖
- ศาลาการเปรียญ (ศาลาหลวงพ่อทรงธรรม)	๑๗
- พระวิหาร (วิหารสุทธิธรรมรังสี)	๑๙
- วิหารหลวงพ่อเศียร หลวงพ่อโต หลวงพ่อโสธร	๒๑
- หอระฆัง	๒๒
- ศาลาสวดมนต์ของอุบาสกอุบาสิกา	๒๒
- โรงเรียนพระปริยัติธรรม	๒๓
- ห้องสมุด	๒๓
- โรงครัว	๒๔
- สถานพยาบาล	๒๕
- กุฏีพระกรรมฐาน	๒๕
- บ้านพักคณะศิษย์	๒๖
มูลนิธิของวัดอโศการาม	๒๗
ป่าชายเลนที่วัดอโศการาม	๒๙
ลำดับเจ้าอาวาส	
- พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร)	๓๒
- พระเทพโมลี (สำรอง คุณวุฑฺโฒ)	๓๖
- พระญาณวิศิษฏ์ (ทอง จนฺทสิริ)	๓๘

หน้า

พระราชประวัติพระเจ้าอโศกมหาราช ๔๐

อนุสาวรีย์พระเจ้าอโศกมหาราช ๔๘

งานประจำปีวัดอโศการาม ๕๒

บรรณานุกรม ๕๓

วิธีภาวนา อานาปานสติ ของ ท่านพ่อลี ธมฺมธโร

- สมบัติกรรมฐาน ๕๕
- เอกายนมรรค ๖๖
- วิชชาสมาธิ ๗๐
- อริยสัจตัวจริง ๗๙

พระธรรมเทศนา

- พระเทพโมลี (สำรอง คุณวุฑฺโฒ) ๘๔
- พระญาณวิศิษฏ์ (ทอง จนฺทสิริ) ๙๖

อรหํ พุทฺโธ อิติปิโส ภควา นมามิหํ

คำปรารภ

วัดอโศการาม สร้างขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ จนบัดนี้เวลาล่วงมา ๔๐ กว่าปีแล้ว ยังไม่มีผู้ใดรวบรวมประวัติวัดไว้เป็นรูปเล่มอย่างเด่นชัดเลย ข้าพเจ้าเกรงว่าเอกสารและหลักฐานต่าง ๆ นับวันจะสูญหายและสืบค้นยากขึ้น น่าจะได้มีการรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของผู้ที่สนใจในความเป็นมาของวัด จึงได้กราบเรียนความตั้งใจนี้กับ พระอาจารย์บุญกู้ อนุวฑฺฒโน ท่านก็เมตตาสนับสนุนให้ทำประวัติวัดนี้ขึ้น

ในการทำงานครั้งนี้รับความเมตตาอย่างสูงจาก พระปลัดดุสิต ธมฺมวณฺโณ ช่วยรวบรวมข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวก พร้อมทั้งให้กำลังใจทำให้งานสำเร็จได้โดยเร็ว และมีผู้ร่วมงานในการรวบรวมข้อมูล เรียบเรียงภาษา ได้แก่

อาจารย์สุดใจ เรืองวนิช	อาจารย์สุภาภรณ์ มาศเกษม
อาจารย์อรวรรณ พิชัยณรงค์	อาจารย์อมรา เกตุจันทรา
อาจารย์มะลิ นาคเทวินทรา	อาจารย์สมมิตร นันท์ธนะวานิช
อาจารย์เรวัต สงวนทรัพย์	คุณพัชรินทร์ กันตีไพเราะ

และคุณศุภร พันธุ์วัฒนสกุล ผู้พิมพ์

ประวัติวัดนี้รวบรวมและเรียบเรียงขึ้นในระยะเวลาอันสั้น จึงอาจจะมีข้อบกพร่องต่าง ๆ อยู่บ้างนั้น ข้าพเจ้าขอน้อมรับข้อบกพร่อง หรือจะเพิ่มเติมข้อมูลใดเพื่อประโยชน์ในการจัดพิมพ์ในโอกาสข้างหน้า กรุณาแจ้งมายัง พระครูปลัดมงคลวัฒน์ (พระอาจารย์บุญกู้ อนุวฑฺฒโน) หรือ พระปลัดดุสิต ธมฺมวณฺโณ แต่หากมีข้อดีหรือประโยชน์ใด ๆ ต่อท่านผู้อ่าน ความดีเหล่านั้นขอถวายแด่ท่านพ่อลีทั้งสิ้น

กันทิมา รัชฎาวรรณพงษ์

๑ เมษายน ๒๕๔๐

วัดอโศการาม

สังกัดและที่ตั้ง

วัดอโศการาม เป็นวัดสังกัดธรรมยุตนิกาย ตั้งอยู่เลขที่ ๑๓๖ หมู่ ๒ กิโลเมตรที่ ๓๑ ถนนสุขุมวิท (สายเก่า) ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง สมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

อาณาเขต

วัดอโศการาม : เนื้อที่ ๘๘ ไร่ ๒ งาน ๗๔ ตารางวา

ทิศเหนือ : มีถนนออกไปสู่ถนนสุขุมวิท

ทิศใต้ : จดชายทะเล ซึ่งมีบริเวณพื้นที่เป็นป่าชายเลน

ทิศตะวันออก : จดบริเวณสถานพักฟื้นคนชราสวางคนิวาส

ทิศตะวันตก : จดบริเวณเขตโรงงานต่างๆ

ประวัติความเป็นมา

สืบเนื่องมาจากครั้งที่ ท่านพ่อลี ธมฺมธโร ได้เดินทางไปเยี่ยมดินแดนพุทธภูมิ และนมัสการสังเวชนียสถานต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้อยู่จำพรรษาที่ ตำบลสารนาถ (ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน) เมืองพาราณสี ท่านได้เห็นพระเจดีย์และพระสถูปที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้ทรุดโทรมหักพัง ท่านจึงคิดจะสร้างพระเจดีย์เพื่อทดแทนไว้สักแห่งในประเทศไทย

ต่อมาประมาณเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านพ่อลีได้ไปนั่ง

สมาธิที่วัดเขาพระงาม จังหวัดลพบุรี โดยท่านได้เล่าว่า ***"คืนนั้นนั่งสมาธิตลอดสว่าง นั่งอยู่ด้วยกัน ๖ รูป และได้ยินเสียงแปลกประหลาดดังบนศรีษะห่าง ๆ คล้ายฝนตก สักครู่หนึ่งก็ได้เห็นพระรูปตกลงมาใกล้ ๆ เป็นแก้วเจียระไนสี่เหลี่ยม โตประมาณนิ้วหัวแม่มือ"*** พระรูปดังกล่าว คือ พระรูปพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งเป็นผู้ทรงทะนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาอย่างใหญ่หลวง ทรงอุปถัมภ์ค้ำชูพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองในขณะที่พระองค์ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ ทรงเป็นศาสนูปถัมภกในการทำสังคายนาพระไตรปิฎก ครั้งที่ ๓ ที่มีขึ้นที่เมืองปาฏลีบุตร โดยมีพระโมคคัลลีบุตรเป็นองค์ประธาน ประกอบด้วยพระภิกษุอีก ๑,๐๐๐ รูป ด้วยเหตุนี้เมื่อท่านพ่อลีได้รับบริจาคที่ดินจากนางกิมหงษ์และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ เพื่อสร้างวัด ท่านพ่อลีจึงได้นำพระนามของพระเจ้าอโศกมหาราชมาตั้งเป็นชื่อวัด โดยให้ชื่อว่า ***"วัดอโศการาม"***

บริเวณ "วัดอโศการาม" เดิมเรียกว่า **"นาแม่ขาว"** เจ้าของที่ดิน คือ นางกิมหงษ์ และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายที่ดิน (เดิมเป็นที่นา) แด่ท่านพ่อลีเพื่อสร้างวัด มีเนื้อที่ประมาณ ๕๓ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๔๙๗ ท่านพ่อลีจึงได้จัดตั้งเป็นสำนักสงฆ์ในปี พ.ศ. ๒๔๙๘ โดยให้พระลูกศิษย์ คือ พระครูใบฎีกาทัศน์ มาดูแลสำนักแทนพร้อมกับพระลูกศิษย์อีก ๕ รูป

ต่อมาได้รับอนุญาตให้สร้างวัดจากทางราชการตามสำเนาใบอนุญาตตามลำดับ ดังนี้

<u>**ใบอนุญาตให้สร้างวัด**</u>

ที่ ๑/๒๔๙๘

ที่ว่าการอำเภอเมืองสมุทรปราการ

วันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๙๘

อนุญาตให้ นางกิมหงษ์ ไกรกาญจน์ อายุ ๓๗ ปี สัญชาติไทย เชื้อชาติไทย ศาสนาพุทธ อาชีพทำนา ตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านเลขที่ ๘๑ หมู่ที่ ๕ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ทำการสร้างวัดขึ้น ณ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ

(ลงชื่อ) ป. ภู่ภักดี

แทนนายอำเภอเมืองสมุทรปราการ

สำเนาอันถูกต้อง

ชิต ศุภมันตรา

ศึกษาธิการอำเภอ

พรรษาที่ ๑ คือปีแรกที่สร้างวัด (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๘)

- มีพระภิกษุจำพรรษา ๖ รูป ไม่มีสามเณร

พรรษาที่ ๒ (ปีพุทธศักราช ๒๔๙๙)

- เป็นปีแรกที่ท่านพ่อลีได้เริ่มมาอยู่จำพรรษาด้วย
- มีพระภิกษุจำพรรษา ๑๒ รูป
- มีสามเณรจำพรรษา ๔ รูป

ในปีนี้ได้รับอนุญาตให้ยกฐานะ "***วัดอโศการาม***" ขึ้นเป็นสำนักสงฆ์ ดังสำเนาประกาศกระทรวงวัฒนธรรมดังต่อไปนี้

ประกาศกระทรวงวัฒนธรรม

เรื่อง ตั้งวัดอโศการามเป็นสำนักสงฆ์

ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ รายงานขอตั้งวัด ซึ่งนางกิมหงษ์ ไกรกาญจน์ ได้สร้างวัดขึ้นใหม่ ที่บ้านหมู่ที่ ๕ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นสำนักสงฆ์ และขนานนามว่า *"วัดอโศการาม"*

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และตามความในข้อ ๔ แห่งกฎกระทรวงศึกษาธิการ ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และตามความในมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติโอนอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับราชการของกระทรวงทบวงกรม ซึ่งได้มีการปรับปรุงใหม่ พุทธศักราช ๒๔๙๕ คณะสังฆมนตรีจึงลงมติ อนุมัติให้ยกฐานะวัดนี้ขึ้นเป็นสำนักสงฆ์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

กระทรวงวัฒนธรรมจึงขอประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๙๙

(ลงนาม) จอมพลเรือ ป. ยุทธศาสตร์โกศล
(หลวงยุทธศาสตร์โกศล)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

สำเนาอันถูกต้อง
ชิต ศุภมันตรา
ศึกษาธิการอำเภอ

สำหรับที่มาของชื่อวัดอโศการาม ท่านพ่อลีได้ปรารภไว้ดังนี้ ***"การตั้งชื่อวัดอโศการามนี้ มิใช่คิดขึ้นในคราวที่ตั้ง ได้คิดชื่อนี้ขึ้นตั้งแต่ปีที่จำพรรษาอยู่ในตำบลสารนาถ เมืองพาราณสี ได้เอานาม***

ของท่านผู้มีคุณวุฒิ เป็นฉายาลักษณ์ของผู้ทรงคุณ ฉะนั้นจึงได้สร้างพระรูป (พระเจ้าอโศกมหาราช) นี้ ขึ้นประกอบในนามของวัด เพื่อเป็นสวัสดิมงคลสืบต่อไป” สำหรับชื่อวัดนี้ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺสเถระ) เคยรับสั่งเล่าให้ฟัง “อันเป็นสิ่งที่น่ากลัวไม่สำเร็จในงานอันนั้น แต่ถึงอย่างนั้นก็ได้ทำรายงานยื่นไปตามระเบียบการคณะสงฆ์ ก็ไม่มีท่านสังฆมนตรีองค์ใดองค์หนึ่งคัดค้านว่าไม่เหมาะสม เมื่อเป็น เช่นนี้ก็พอใจ”

อนึ่งในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ นี้ ท่านพ่อลีได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูชั้นสัญญาบัตร ปรากฏนามว่า ***“พระครูสุทธิธรรมาจารย์”***

พรรษาที่ ๓ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๐)

ได้มีการฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ โดยเริ่มงานตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๐๐ ไปจนถึงวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๐๐ รวม ๑๘ วัน ในงานนี้มีพุทธบริษัทผู้ศรัทธามาร่วมงานเป็นจำนวนมากจากจังหวัดต่างๆ ถึง ๔๕ จังหวัด มีพระภิกษุมาร่วมประชุมช่วยงานประมาณ ๘๐๐ รูป มีพระอุปัชฌาย์มาให้การบรรพชาอุปสมบทในงาน ๑๑ รูป คือ

๑. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์	วัดมกุฏกษัตริยาราม
๒. พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศ
๓. พระธรรมปิฎก	วัดพระศรีมหาธาตุ
๔. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์	วัดราชบพิตร
๕. พระศาสนโสภณ	วัดราชาธิวาส
๖. พระธรรมดิลก	วัดบรมนิวาส
๗. พระญาณรักขิต	วัดบรมนิวาส
๘. พระครูกาฬสินธุ์สหัสคุณ	วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์
๙. พระอาจารย์ศีลา	วัดป่า จังหวัดสกลนคร
๑๐. พระสมุห์หลี	วัดประสิทธิไพศาล จังหวัดขอนแก่น
๑๑. พระอาจารย์วิริยัง	วัดดำรงธรรม จังหวัดจันทบุรี

ส่วนในด้านการบวชอุบาสิกา (ชี) พราหมณ์ เจ้าจอมทรัพย์วัฒนา วัดประชุมนารี จังหวัดราชบุรี เป็นผู้ให้ศีล พระครูสุทธิธรรมาจารย์ เป็น

ประธาน

ในงานนี้ ได้มีการสร้างพระพุทธรูป ๖ องค์ คือ

๑. หลวงพ่อศรีสมุทร (ประจำไว้ในอุโบสถ)

๒. หลวงพ่อพุทธจักร

๓. หลวงพ่อธรรมจักร

๔. หลวงพ่อสังฆจักร

๕. หลวงพ่อพุทธไสยาสน์

๖. หลวงพ่อทรงธรรม (ประจำไว้ในศาลาการเปรียญ)

และได้จัดสร้างกุฏิขึ้นอีกหลังหนึ่ง เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างเป็นตึก ชั้นบนเป็นไม้

อนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ ท่านพ่อลีได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ปรากฏนามว่า ***"พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์"***

หมายเหตุ ไม่สามารถหาประวัติพระภิกษุสามเณรที่จำพรรษาในปีนี้ได้

พรรษาที่ ๔ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๑)

- มีพระภิกษุจำพรรษา ๔๖ รูป
- มีสามเณรจำพรรษา ๑๐ รูป

พรรษาที่ ๕ (ปีพุทธศักราช ๒๕๐๒)

- มีพระภิกษุจำพรรษา ๖๔ รูป
- มีสามเณรจำพรรษา ๑๕ รูป

นางทรัพย์ สำเนียงพิณ ได้ถวายที่นาเพื่อเป็นศาสนสมบัติของสงฆ์ วัดอโศการาม เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๐๒ เป็นเนื้อที่นา ๑๓๓ ไร่ ๒ งาน ๔ ตารางวา อยู่ที่ ตำบลคลองซอยที่ ๑๑ อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี (ธัญญะบุรี) โฉนดที่ ๓๐๘ เลขที่ดิน ๑๑ หน้าสำรวจ ๑ ๑๘-๑๘ น. ๑๘-๑๙ อ. วัดได้มอบโฉนดที่นาให้แผนกศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการเก็บรักษา เมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๐๒ และได้รับถวายบ้านอีกหลังหนึ่ง จึงจัดสร้างขึ้นเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นับแต่เริ่มสร้างวัดจวบจนปัจจุบัน มีอุบาสกอุบาสิกามาร่วมจำ-พรรษาจากจังหวัดต่างๆ เพื่ออบรมจิตใจในทางวิปัสสนาธุระ เริ่มอยู่ประจำตั้งแต่พรรษาที่ ๒ (ตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๙๙) อย่างน้อยสามสิบคน ในปีพรรษาปัจจุบันนี้มีจำนวน ๒๓๓ คน

สำหรับวิสุงคามสีมาที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วนั้น มีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ นายอำเภอเมืองสมุทรปราการ และพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ เป็นประธานพร้อมด้วยคณะสงฆ์ ได้ปักเขตวิสุงคามสีมาโดยถูกต้องตามที่ได้รับอนุญาตแล้วนั้นทุกประการ มีการทำพิธีผูกพัทธสีมาให้ถูกต้องตามพุทธานุญาต เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ทางสังฆกรรมให้สมบูรณ์ทุกประการ เป็นการสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ดำรงต่อไป

พระธุตังคเจดีย์

สืบเนื่องจากการที่ท่านพ่อลีได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดเขาพระงาม จังหวัดลพบุรี ตรงกับวันมาฆบูชา ท่านทำพิธีมาฆบูชา ๓ วัน ได้แสดงธรรมให้แก่เหล่าคณะทหารประมาณ ๓๐๐ คน ที่มาเวียนเทียนในคืนวันนั้น เสร็จแล้วได้เข้าสมาธิจิตอธิษฐานว่า ***"เรื่องงานฉลองสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษ นั้น ไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร ยังรู้สึกขัดข้องใจอยู่"*** แล้วจึงได้ตั้งอธิษฐานขอถวายชีวิตในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ไม่ฉันจังหัน ถวายตา คือไม่ยอมหลับ พากเพียรอยู่อย่างนั้น จนถึงเวลาจวนสว่างได้เคลิ้มฝันไปครู่หนึ่ง ได้เห็นแผ่นดินแยกออก มองลึกลงไปเห็นก้อนอิฐสีแดงๆ หักพังเกลื่อนกลาดทับถมอยู่ใต้ดิน ก็สำนึกขึ้นว่า ***"นี่คือสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุในสมัยก่อน ได้ผุพังจมดินลงไปมากแล้ว ฉะนั้นท่านต้องเป็นผู้อุปการะช่วยเหลือสร้างพระเจดีย์ เพื่อใช้เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุต่อไปภายหลังงานฉลองสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษ มิฉะนั้นจะไม่หมดกรรม หมดเวร"*** แล้วได้เคลิ้มฝันต่อไปอีกครั้งหนึ่งว่า "ในสมัยครั้งก่อนโน้น พระสงฆ์มีธุระประชุมใหญ่กันในประเทศอินเดีย เมื่อได้นัดหมายกันเรียบร้อยแล้ว ตัวท่านไม่ได้ไปประชุมกับหมู่คณะ การประชุมนี้เนื่องด้วยการฉลองสมโภชพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นงานสำคัญยิ่ง แต่ท่านไม่ได้ไปเข้าร่วมประชุม

เพื่อนๆ จึงได้ลงโทษท่าน โดยต่อไปให้ท่านต้องเป็นผู้อุปการะรวบรวมพระบรมสารีริกธาตุบรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์แห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัท ต่อไป”

เมื่อได้นึกเคลิ้มฝันเช่นนั้นแล้ว การดำริที่จะทำงานสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษของท่านพ่อลีก็มีมากขึ้นทุกที อยู่ต่อมาวันหนึ่งเวลาใกล้ฟ้าสาง จวนสว่าง ท่านพ่อลีได้ตั้งจิตอธิษฐานในใจว่า ***“ถ้าข้าพเจ้าจะทำการฉลองสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษ ให้สำเร็จด้วยดี ขอจงให้พระบรมสารีริกธาตุที่มีอยู่ในตัวนี้ ขอจงให้บังเกิดมีให้ครบจำนวน ๘๐ องค์ เท่าอายุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”*** เมื่ออธิษฐานเสร็จได้เข้าทำสมาธิจนกระทั่งสว่าง เมื่อฉันจังหันเรียบร้อยแล้วจึงได้เปิดผอบดู ปรากฏว่ามีพระบรมสารีริกธาตุครบ ๘๐ องค์ บริบูรณ์

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านพ่อลีได้จัดงานฉลองสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษ ที่ วัดอโศการาม นี้ และเมื่อจัดงานสมโภชฯ สำเร็จไปด้วยดี ท่านก็ตั้งวัตถุประสงค์จะสร้างพระเจดีย์ไว้เป็นที่ระลึก ซึ่งได้เกี่ยวเนื่องในวันสำคัญของการจัดงานสมโภชฯ ครั้งนี้ คือ เพื่อไว้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ บรรจุพระพุทธรูป บรรจุพระธรรม อันเป็นส่วนของข้อธรรมและบริขารอื่นๆ ซึ่งเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา พระเจดีย์นั้น จะสร้างกลุ่มเดียวกัน ๓ ชั้น ชั้นละ ๔ องค์ องค์กลางอีกองค์หนึ่ง เป็นองค์ใหญ่ ๔ เหลี่ยม กว้าง ๓ วา สูง ๑๓ วา นอกนั้นเป็นองค์เล็กโดยรอบ การวางรากฐานพระเจดีย์นี้เริ่มกระทำไว้ก่อนงานสมโภชฯ โดยวางรากฐานทางด้านทิศตะวันออกของศาลา

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้มีการสร้างอุโบสถทางด้านทิศตะวันออกของรากฐานพระเจดีย์ ทำให้บริเวณที่จะสร้างพระเจดีย์มีเนื้อที่น้อยลงไป ประจวบกับมีผู้ซื้อที่ดินถวายวัดทางทิศตะวันออกเพิ่มขึ้น คือ นายกวี เหรียนระวี และนางละเมียด

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านพ่อลีจึงให้ย้ายรากฐานพระเจดีย์ไปยัง

บริเวณที่ดินแห่งใหม่ทางด้านทิศตะวันออกของอุโบสถ พร้อมกับสร้างพระเจดีย์ขนาดย่อมขึ้นบนรากฐานใหม่นี้ แต่ยังมิได้ลงมือสร้างพระเจดีย์ให้สำเร็จลุล่วงไปตามโครงการ ท่านพ่อลีก็ได้มรณภาพเสียก่อน เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๔

ต่อจากนั้น สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสวัดอโศการามอยู่ในขณะนั้น ได้ประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ พระธุตังคเจดีย์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๕ โดย นายวัน แซ่ด่าน เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง และมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (พล.ท.พงษ์ ปุณณกัณต์) เป็นประธานกรรมการก่อสร้างฝ่ายคฤหัสถ์ พร้อมคณะศิษยานุศิษย์และทายกทายิกาผู้ศรัทธาร่วมบริจาคเงินเพื่อสร้างถวาย

พระธุตังคเจดีย์นี้ ได้จัดสร้างตามแบบที่ท่านพ่อลีกำหนดไว้ทุกประการ คือ เป็นเจดีย์หมู่ รวมเจดีย์ ๑๓ องค์ เป็นสัญลักษณ์แห่ง "ธุดงค-วัตร ๑๓ ข้อ" (ดูคำอธิบายที่หมายเหตุ) ตั้งอยู่บนพื้นที่สี่เหลี่ยม ชั้นบนตรงกลางเป็นพระเจดีย์องค์ใหญ่ ซึ่งเป็นองค์ประธาน พระเจดีย์ทุกองค์มีพระบรมสารีริกธาตุในผอบทอง เงิน นาค บรรจุไว้

พระเจดีย์องค์ประธานล้อมรอบด้วยพระเจดีย์บริวาร ๓ ชั้น ชั้นละ ๔ องค์ มีความหมายถึงสมาธิจิต เมื่อดำเนินตามอริยมรรคโดยถูกต้องครบถ้วนแล้ว จะเกิดญาณในอริยสัจจสี่ ที่สร้างเป็น ๓ ชั้น เรียกว่าปริวัฏสาม และเกิดยถาภูตญาณทัศนะ คือ ญาณหยั่งรู้สังขารทั้งปวงตามความเป็นจริง พระธุตังคเจดีย์มีฐานจัตุรัส ๔ เหลี่ยม เปรียบด้วยมหาสติ-ปัฏฐานสี่ กว้าง ๓ วา หมายถึง ไตรสิกขา สูง ๑๓ วา หมายถึง ธุดงควัตรสิบสามประการ เมื่อมองประสานตรงๆ จะเห็นพระเจดีย์ล้อมวงเป็นคู่ หมายถึงพระธรรมกับพระวินัยอันเป็นหลักชัยของพระพุทธศาสนา แต่ถ้านับเฉียงจะได้พระเจดีย์จำนวน ๗ องค์ หมายถึง โพชฌงค์เจ็ดประการ

โครงสร้างองค์พระเจดีย์ เป็นการก่อสร้างแบบก่ออิฐถือปูน ทำลูกกรงโดยรอบทั้ง ๓ ชั้น ก่อลูกกรงบันได ทำบัวผนัง ฉาบปูนที่เสาเพดานใต้พื้น พื้นใต้พระเจดีย์ และบันไดปูหินอ่อนสีเทาขาว รวม ๒๔ ขั้น ติดตั้งโคมไฟและสายล่อฟ้า ที่พระเจดีย์องค์ประธาน

ฐานพระเจดีย์องค์ประธานมีซุ้มสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปทั้ง ๔ ทิศ ดังนี้

ทิศเหนือ	พระปางถวายเนตร	(พระประจำวันอาทิตย์)
ทิศใต้	พระปางห้ามญาติ	(พระประจำวันจันทร์)
ทิศตะวันออก	พระปางรำพึง	(พระประจำวันศุกร์)
ทิศตะวันตก	พระปางอุ้มบาตร	(พระประจำวันพุธ)

รวมค่าก่อสร้างประมาณ ๒,๓๒๕,๐๐๐ บาท แล้วเสร็จประกอบ

พิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุเมื่อ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๙ ครั้งหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตน์ เสด็จมาทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุสู่คอระฆังพระเจดีย์องค์ประธานอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน ๒๕๐๙ นอกจากนี้คณะศิษยานุศิษย์ได้นำสรรพสมณบริขารของท่านพ่อลีมาเก็บไว้ในองค์พระเจดีย์ ซึ่งเป็นปูชนียสถานของผู้หวังบุญตลอดกาลด้วย

ท่านพ่อลีต้องการให้มนุษย์และเทวดาได้นมัสการพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งมีคุณค่าสูงในพระพุทธศาสนา เพราะถ้าใครบูชาด้วยดี ย่อมเป็นเครื่องดึงดูดกล่อมเกลานิสัยของผู้นั้นให้สูงขึ้นตามลำดับ เหมือนหมอกเมฆ ถ้าอยู่ในแผ่นดินย่อมก่อให้เกิดความอบอ้าว เมื่อหมอกเมฆได้ลอยตัวขึ้นไปในอากาศแล้วขยายตัวออก ตกลงมาเป็นฝน ย่อมนำความชุ่มเย็นมาสู่ปวงชนในโลก ให้มีความสุขกาย สุขใจได้เป็นอย่างดี ฉะนั้นท่านจึงได้คิดสร้างพระธุตังคเจดีย์ขึ้นไว้เพื่อเป็นศิริมงคลแก่พุทธบริษัทตลอดไป

<u>หมายเหตุ</u> : ธุดงควัตร หมายถึง ข้อปฏิบัติเพื่อขัดเกลากิเลส มี ๑๓ ข้อ ดังนี้

๑. *ปังสุกูลิกังคะธุดงค์* ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"คหปติจีวรํ ปฏิกฺขิปามิ ปํสุกูลิกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดคฤหบดีจีวรเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร

๒. *เตจีวริกังคะธุดงค์* ถือผ้าสามผืนเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"จตุตฺถจีวรํ ปฏิกฺขิปามิ เตจีวริกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดจีวรผืนที่ ๔ เสีย สมาทานองค์ของผู้ถือทรงไตรจีวรเป็นวัตร

๓. *บิณฑปาติกังคะธุดงค์* ถือเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"อติเรกลาภํ ปฏิกฺขิปามิ บิณฺฑปาติกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดอติเรกลาภเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือบิณฑบาตเป็นวัตร

๔. *สปทานจาริกังคะธุดงค์* ถือเที่ยวบิณฑบาตไปโดยลำดับแถวเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"โลลุปฺปจารํ ปฏิกฺขิปามิ สปทาน จาริกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดการเที่ยวโลเลเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือเที่ยวบิณฑบาตไปตามแถวเป็นวัตร

๕. *เอกาสนิกังคะธุดงค์* ถือฉันจังหันในอาสนะเดียวเป็นวัตร (ฉันมื้อเดียว)

คำสมาทานว่า *"นานาสนโภชนํ ปฏิกฺขิปามิ เอกาสนิกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดการฉัน ณ ต่างอาสนะเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร

๖. *ปัตตะปิณฑิกังคะธุดงค์* ถือฉันในภาชนะเดียวเป็นวัตร คือฉันในบาตร

คำสมาทานว่า *"ทุติยภาชนํ ปฏิกฺขิปามิ ปตฺตปิณฑิกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดภาชนะที่ ๒ เสีย

สมาทานองค์ของผู้ถือการฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตร

๗. *ขลุปัจฉาภัตติกังคะธุดงค์* ถือไม่รับภัตตาหารที่เขานำมาถวายภายหลังเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"อติริตฺตโภชนํ ปฏิกฺขิปามิ ขลุปจฺฉาภตฺติกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดโภชนะอันเหลือเฟือเสีย สมาทานองค์แห่งผู้ห้ามภัตอันนำมาถวายเมื่อภายหลังเป็นวัตร

๘. *อารัญญิกังคะธุดงค์* ถืออยู่ป่าเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"คามนฺตเสนาสนํ ปฏิกฺขิปามิ อารญฺญิกงฺคํ สมาทิยามิ"*

แปลว่า เรางดเสนาสนะชายบ้านเสีย สมาทานองค์แห่งผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร

๙. *รุกขมูลิกังคะธุดงค์* ถืออยู่โคนต้นไม้เป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"ฉนฺนํ ปฏิกฺขิปามิ รุกฺขมูลิกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดที่มุงที่บังเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือการอยู่โคนไม้เป็นวัตร

๑๐. *อัพโภกาสิกังคะธุดงค์* ถืออยู่อัพโภกาสที่แจ้งเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"ฉนฺนญฺจ รุกฺขมูลญฺจ ปฏิกฺขิปามิ อพฺโภกาสิกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดที่มุงที่บังและโคนไม้เสีย สมาทานองค์ของผู้ถือการอยู่ในที่แจ้ง เป็นวัตร

๑๑. *โสสานิกังคะธุดงค์* ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"อสุสานํ ปฏิกฺขิปามิ โสสานิกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดที่มิใช่ป่าช้าเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือการอยู่ป่าช้าเป็นวัตร

๑๒. *ยถาสันถติกังคะธุดงค์* ถืออยู่เสนาสนะที่เขาจัดให้อย่างไรยินดีเท่านั้นเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"เสนาสนโลลุปฺปํ ปฏิกฺขิปามิ ยถาสนฺถติกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดความโลเลในเสนาสนะเสีย สมาทานองค์ของผู้อยู่ในเสนาสนะอันท่านจัดให้อย่างไร

๑๓. *เนสัชชิกังคะธุดงค์* ถือไม่นอนเป็นวัตร

คำสมาทานว่า *"เสยฺยํ ปฏิกฺขิปามิ เนสชฺชิกงฺคํ สมาทิยามิ"* แปลว่า เรางดการนอนเสีย สมาทานองค์ของผู้ถือการนั่งเป็นวัตร

คำว่า "ถือธุดงค์" หมายถึง เจตนาที่แสดงออกเพื่อขจัดกิเลสของตน เกี่ยวกับเรื่อง เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และความเพียร ด้วยข้อปฏิบัติ "ธุดงควัตร" การถือธุดงค์นี้สำเร็จด้วยการสมาทาน คือ การอธิษฐานใจ หรือแม้ด้วยเปล่งวาจา

คำว่า "พระธุดงค์" จึงหมายถึง พระภิกษุที่มีกิเลสอันตั้งใจกำจัดแล้วด้วยการถือธุดงค์

คุณประโยชน์ของธุดงค์

๑. การหาเลี้ยงชีพบริสุทธิ์
๒. มีผลให้เป็นสุข
๓. เป็นของไม่มีโทษ
๔. บำบัดความทุกข์ของผู้อื่นเสีย
๕. เป็นของไม่มีภัย
๖. เป็นของไม่เบียดเบียน
๗. มีแต่เจริญฝ่ายเดียว ไม่เป็นเหตุให้เสื่อม
๘. ไม่มีมารยาหลอกลวง
๙. ไม่ขุ่นมัว
๑๐. เป็นเครื่องป้องกัน
๑๑. เป็นเหตุให้สำเร็จสิ่งที่ปรารถนา
๑๒. กำจัดเสียซึ่งศัตราวุธทั้งปวง
๑๓. มีประโยชน์ในทางสำรวม
๑๔. เป็นเรื่องสมควรแก่สมณะ
๑๕. ทำให้สงบยิ่ง
๑๖. เป็นเหตุให้หลุดพ้น
๑๗. เป็นเหตุให้สิ้นราคะ
๑๘. เป็นการระงับเสียซึ่งโทสะ
๑๙. ทำให้โมหะพินาศไป
๒๐. เป็นการกำจัดเสียซึ่งมานะ
๒๑. เป็นเหตุตัดเสียซึ่งวิตกชั่ว
๒๒. ทำให้ข้ามความสงสัยเสียได้

๒๓. กำจัดเสียซึ่งความเกียจคร้าน ๒๔. กำจัดเสียซึ่งความไม่ยินดีในธรรม

๒๕. เป็นเหตุให้มีความอดทน ๒๖. เป็นของชั่งไม่ได้

๒๗. เป็นของหาประมาณมิได้ ๒๘. ทำให้สิ้นทุกข์ทั้งปวง

อุโบสถ

อุโบสถ ได้ก่อสร้างตามแบบของกรมศาสนา ตามแปลนของกรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๐๒ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ คือ นายนารถ มนตเสวี เป็นประธานในการก่อสร้าง ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

ภายในอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูปปางสมาธิ พุทธลักษณะแบบอินเดีย มีนามว่า ***"หลวงพ่อศรีสมุทร"*** เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองเหลืองปิดทองสวยงามมาก ขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก ๑ คืบ สร้างถวายโดยนายกวงฮั้ว แซ่เหีย

ปัจจัยที่ใช้ในการก่อสร้างอุโบสถ มาจากปัจจัยที่เหลือจากงานฉลองสมโภช ๒๕ พุทธศตวรรษ อุโบสถหลังนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ดังนั้นท่านพ่อลีจึงได้จัดงานผูกพัทธสีมา ฝังลูกนิมิตอุโบสถ เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

สำหรับขนาดอุโบสถ มีความกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๖ เมตร หลังคาลดหลั่นสามชั้น ประตูด้านหน้า ๒ บาน ด้านหลัง ๒ บาน หน้าต่างด้านละ ๕ ช่อง

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ พระเทพโมลี ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมอุโบสถที่ชำรุดทรุดโทรม ให้มีสภาพดีขึ้น โดยมีการบูรณะซ่อมแซมหน้าบันโบสถ์สองด้าน ซุ้มประตู และซุ้มหน้าต่าง ทั้งนี้ได้ปัจจัยมาจากการทอดกฐินและผ้าป่าสามัคคีของคณะศิษยานุศิษย์ ซึ่งมีพระครูสุวรรณ-ธรรมโชติ พระครูนันทปัญญาคุณ แม่ชีขันทอง สายเจริญ เป็นผู้ช่วยดูแลดำเนินการจัดสร้าง สิ้นค่าใช้จ่ายในการบูรณะทั้งสิ้น ๔,๐๘๗,๔๕๙ บาท

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ ได้มีการจัดสร้างพระพุทธรูปยืน ปางพุทธลีลา ทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก เคลือบด้วยทองทางวิทยาศาสตร์ ประดิษฐาน อยู่ด้านหน้าพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปที่สวยงามมากองค์หนึ่ง ล้อมรอบด้วยสวนหย่อม ดำเนินการสร้างถวายโดย แม่ชีดวงรัตน์ สุทธิรัตน์ และคณะ

ศาลาการเปรียญ (ศาลาหลวงพ่อทรงธรรม)

ศาลาการเปรียญ เดิมเป็นสถานที่ทำวัตรสวดมนต์ และอบรมสมาธิภาวนาของพระภิกษุสามเณร รวมทั้งอุบาสกอุบาสิกา โดยมีพระธรรมเทศนาทุกคืน และเป็นสถานที่ฉันภัตตาหารของพระภิกษุทั้งวัด ทั้งได้ใช้เป็นที่ประดิษฐานสรีระของท่านพ่อลีไว้อีกด้วย

ศาลาการเปรียญ ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ มีขนาดกว้าง ๒๔ เมตร ยาว ๒๕ เมตร เป็นแบบทรงไทยพื้นบ้านภาคกลาง ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ ภายในศาลาประดิษฐาน ***"หลวง***

พ่อทรงธรรม" เป็นพระประธานหล่อด้วยทองเหลืองปิดทอง ปางมารวิชัย พุทธลักษณะแบบสุโขทัย มีขนาดหน้าตักกว้าง ๔ ศอก นายธนบูลย์ กิมานนท์ สร้างถวาย ในราคา ๑๐๐,๕๐๐ บาท

ต่อมาศาลาหลังนี้มีสภาพทรุดโทรมไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ จึงได้ทำการรื้อถอนไปเฉพาะตัวอาคาร อย่างไรก็ตาม "หลวงพ่อทรงธรรม" ยังคงประดิษฐานอยู่ที่เดิม

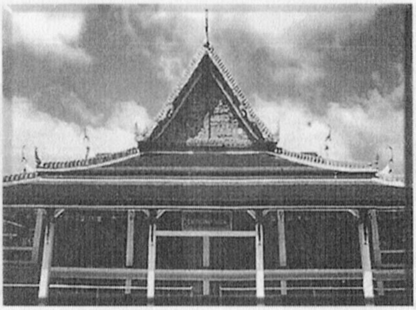

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้จัดสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ เป็นลักษณะทรงไทย ๒ ชั้น ชั้นบนทำด้วยไม้ ส่วนตัวอาคารชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก มีมุข ๓ มุข กว้าง ๒๔ เมตร ยาว ๓๕ เมตร สูง ๒๗.๕ เมตร แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๒๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท ภายในศาลาชั้นบนเป็นที่ประดิษฐานของ

- ***พระนั่งปางมารวิชัย*** คือ "หลวงพ่อทรงธรรม" ซึ่งเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ของวัด สร้างถวายโดย นายธนบูลย์ กิมานนท์
- ***พระนอนปางไสยาสน์*** สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ โดย คุณกันทิมา รัชฎาวรรณพงษ์ คุณอังคณา เจนหัตถการกิจ คุณพัชรินทร์ กันต์ไพเราะ และคณะ สร้างถวายเป็นเงิน ๖๕,๐๐๐ บาท
- ***พระนั่ง*** คือ พระโมคคัลลานะและพระสารีบุตร ประทับนั่งอยู่เบื้องซ้ายและขวาของหลวงพ่อทรงธรรม สร้างถวายโดย นายธนบูลย์ กิมานนท์

พระวิหาร (วิหารสุทธิธรรมรังสี)

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ คณะสงฆ์มีมติให้ดำเนินการก่อสร้างพระวิหารหลังใหม่ พร้อมพิธีวางศิลาฤกษ์และตอกเสาเข็ม ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๓๐ ต่อมาได้มีการดัดแปลงจากแบบแปลนเดิมที่เสนอแบบโดย พล.อ.ท.ชู สุทธโชติ มาเป็นแบบตึกจตุรมุข ๓ ชั้น กว้าง ๓๒ เมตร ยาว ๔๔ เมตร สูง ๔๘ เมตร หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ ยกยอดพระวิหารเป็นมณฑปกระจกสีปิดทองคำบริสุทธิ์ เพื่อยกลวดลายให้เด่นชัด โดยพระชัยวัฒน์ ธีปะนาวิน สถาปนิกเป็นผู้ดัดแปลงแก้ไขจากแบบ แปลนเดิม สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๒๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท

คณะกรรมการได้จัดงานฉลองพระวิหารใหม่นี้ ตรงกับงานอุทิศส่วนกุศลประจำปีแด่ พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๐ คณะกรรมการจัดงานได้กราบบังคมทูลสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าทั้งสองพระองค์เสด็จมาเป็นองค์ประธานประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จแทนพระองค์ในการประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ณ ยอดมณฑปพระวิหารหลังใหม่ เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๓๐ เวลา ๑๕.๐๐ น.

ภายในพระวิหารทั้ง ๓ ชั้น แบ่งประโยชน์ใช้สอย ดังนี้

ชั้นที่ ๑ ใช้เป็นสถานที่ฉันภัตตาหารของพระภิกษุสามเณร

ชั้นที่ ๒ ทิศเหนือ เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือน ท่านพ่อลี ปางธุดงค์ พร้อมด้วยเครื่องอัฐบริขารบางส่วนที่ท่านเคยใช้ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่

ทิศใต้ เป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือน พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม สมเด็จพระพุทธาจารย์ (โต พรหฺมรงฺสี) ท่านพ่อลี ธมฺมธโร และพระพุทธรูปปางต่างๆ

ชั้นที่ ๓ ทิศตะวันออก เป็นที่ประดิษฐานพระประธาน คือ ***"พระพุทธชินราชจำลอง"***

ทิศเหนือ เป็นที่ประดิษฐาน สรีระพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร) ซึ่งบรรจุในโลงทองพระราชทานและพัดยศ

ทิศใต้ เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุ และรูปเหมือน พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต และหุ่นขี้ผึ้งรูปเหมือนพระเทพโมลี ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องพุทธประวัติ และประวัติท่านพ่อลีสมัยธุดงค์ตามสถานที่ต่างๆ จนกระทั่งสร้างวัดอโศการาม รวมทั้งงานฉลองสมโภชกึ่งพุทธกาล

พระวิหารแห่งนี้มี พระเทพโมลี เป็นผู้อำนวยการและควบคุมการก่อสร้าง โดยมีแม่ชีขันทอง สายเจริญ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดหาวัสดุก่อสร้าง ให้ความคิดเห็นปรับปรุงแบบแปลนเพื่อให้เป็นวิหารอเนกประสงค์ มีนายช่างนาม เจริญพร เป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง

<u>วิหารหลวงพ่อเศียร หลวงพ่อโต หลวงพ่อโสธร</u>

วิหารหลวงพ่อเศียร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๔.๘ เมตร ยาว ๖.๘ เมตร สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐาน ***“หลวงพ่อเศียร”*** ไว้

หลวงพ่อเศียร เป็นพระพุทธรูปเฉพาะส่วนเศียร ที่ท่านพ่อลีได้ให้พระอาจารย์ประยูร จิตฺตสนฺโต ปั้นขึ้น เพื่อนำไปประกอบกับองค์พระซึ่งได้จัดสร้างขึ้นที่ วัดเวฬุวัน (วัดเขาจีนแล) จังหวัดลพบุรี เมื่อพระอาจารย์ประยูรปั้นส่วนเศียรแล้วเสร็จ จะเคลื่อนย้ายไปโดยใช้รถเครนยกขึ้นรถบรรทุก แต่เกิดขัดข้องนำไปไม่ได้ ท่านพ่อลีจึงปรารภว่า ***“เมื่อหลวงพ่อเศียรต้องการอยู่ที่วัดอโศการามนี้ ก็ให้ท่านอยู่”*** จึงได้จัดสร้างวิหารไว้เป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่อเศียรต่อไป

หลวงพ่อเศียร เป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์มากองค์หนึ่ง มีพุทธบริษัทมาสักการะกราบไหว้บูชาอยู่เป็นนิจ ภายในวิหารหลวงพ่อเศียรยังมีหินรูปนมยักษ์ โดย พ.ต.อ.สังข์ เผ่าพิมพา เป็นผู้นำมาถวาย

วิหารหลวงพ่อโต สร้างถวายโดย หลวงพ่อจินดา คุตฺตวโร และคณะศิษย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ สิ้นค่าก่อสร้าง ๔๐๐,๐๐๐ บาท

วิหารหลวงพ่อโสธร สร้างถวายโดย นายไกรสร นทหงส์ นางกุลวดี เดชสกุล และครอบครัว ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ สิ้นค่าก่อสร้าง ๔๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งสองวิหาร ควบคุมการก่อสร้างโดย พระอาจารย์เสาร์ ธมฺมรกฺขิโต

<u>**หอระฆัง**</u>

หอระฆัง อยู่ติดกับศาลาการเปรียญ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ฐานเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ด้านบนสร้างด้วยไม้ กว้าง ๕.๓ เมตร สูง ๑๓ เมตร สร้างถวายโดย พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

<u>**ศาลาสวดมนต์สำหรับคณะอุบาสิกา**</u>

ศาลาสวดมนต์สำหรับคณะอุบาสิกา ครั้งแรกเป็นเรือนสูงอยู่ตรงข้ามกับศาลาการเปรียญ ท่านพ่อลีให้ย้ายมาอยู่ด้านข้างศาลาการเปรียญ ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างประมาณ ๗๐,๐๐๐ บาท ใช้เป็นที่สวดมนต์ ทำวัตรเช้า-เย็น บางครั้งได้จัดเป็นที่พักของอาคันตุกะ หรือถ้ามีการสอนธรรมศึกษาแก่อุบาสิกา ก็จัดเป็นโรงเรียนด้วย

ศาลาสวดมนต์สำหรับคณะอุบาสิกาหลังใหม่ พระเทพโมลี ดำริให้สร้างใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ศาลานี้ นายทวีศักดิ์ เจ้าของโรงภาพยนต์พระโขนงเธียเตอร์ และญาติมิตร เป็นผู้ออกค่าเสาเข็มทั้งหมด ในการก่อสร้างได้มอบหมายให้ พระครูสุวรรณธรรมโชติ พระครูนันทปัญญาคุณ และพระครูสังฆรักษ์รัตนชัย ช่วยดูแลจัดการ โดยมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินสมทบ การก่อสร้างใช้เวลาประมาณปีเศษก็แล้วเสร็จ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท

โรงเรียนพระปริยัติธรรม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑ โดย คุณยายทรัพย์ สำเนียงพิน ถวายปัจจัยค่าวัสดุก่อสร้าง จำนวนประมาณ ๘๐,๐๐๐ บาท โรงเรียนแห่งนี้เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น กว้าง ๗.๑ เมตร ยาว ๘.๑ เมตร ชั้นล่างเป็นที่เรียนและสอบพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร และสอบธรรมศึกษาของอุบาสกอุบาสิกา ส่วนชั้นบนใช้เป็นที่พักของพระภิกษุสามเณร

ปัจจุบันโรงเรียนแห่งนี้ได้รื้อถอนไปแล้ว เนื่องจากชำรุดทรุดโทรมมาก และได้สร้างคลังพัสดุขึ้นมาแทนในพื้นที่เดิม

ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ แม่ชีสว่าง ไชยนาวา สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรมถวายให้ชื่อว่า "โรงเรียนพระปริยัติธรรมสว่างจิต" ตั้งอยู่ใกล้ประตูทางเข้าวัด ตัวอาคารสร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น กว้าง ๗.๒ เมตร ยาว ๑๗.๘ เมตร ชั้นบนใช้เป็นที่พักของพระภิกษุสามเณร

ห้องสมุด

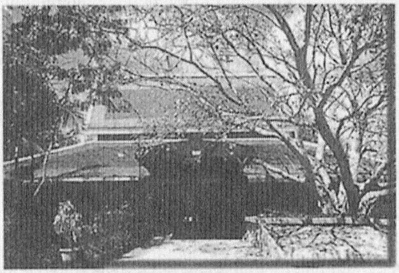

ห้องสมุดแห่งแรกของวัดอโศการาม คือ "ห้องสมุดเทพวรรณพฤกษ์" สร้างถวายโดย นางอัมรา วรรณพฤกษ์ อุทิศให้ นายเทพ วรรณ-พฤกษ์ ผู้เป็นสามี มีขนาดกว้าง ๖.๓ เมตร ยาว ๑๒.๓ เมตร สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นอาคารชั้นเดียว สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ห้องสมุดนี้อยู่ติดกับหอระฆัง พระภิกษุสามเณรได้ใช้

ห้องสมุดแห่งนี้ในการศึกษาพระธรรม ค้นคว้าความรู้ต่างๆ จนปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงย้ายห้องสมุดไปที่ศาลา "ล้วน ว่องวานิช" แทน เนื่องจากปริมาณหนังสือที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ของห้องสมุดเทพวรรณพฤกษ์คับแคบ ไม่เพียงพอในการจัดเก็บ ปัจจุบันห้องสมุดเทพวรรณพฤกษ์ใช้เป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร

ศาลา "ล้วน ว่องวานิช" อยู่ทางทิศใต้ของศาลาการเปรียญ สร้างโดยบุตรธิดาของ นายล้วน ว่องวานิช เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่บิดา ศาลานี้เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กชั้นเดียว กว้าง ๑๓.๕ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๒๙๐,๐๐๐ บาท

โรงครัว

โรงครัว สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๓๐ เมตร เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๖๐,๐๐๐ บาท มีที่พักสำหรับอาคันตุกะ อุบาสิกา มีห้องน้ำ ห้องสุขา พร้อมบริบูรณ์ ในแต่ละวันโรงครัวจะจัดเตรียมภัตตาหารสำหรับพระภิกษุสามเณร เนื่องจากในขณะนั้นวัดอโศการามเป็นวัดสร้างใหม่ มีบ้านของพุทธศาสนิกชนในละแวกใกล้เคียงไม่มากนัก อย่างไรก็ตามผู้มีจิตศรัทธาได้นำข้าวสารอาหาร ผลไม้ มาถวายไม่ได้ขาด ค่าใช้จ่ายสำหรับโรงครัวประมาณ ๖,๐๐๐-๗,๐๐๐ บาท ต่อเดือน ในช่วงเข้าพรรษาจะมีพระภิกษุสามเณรประมาณ ๗๐-๘๐ รูป อุบาสกอุบาสิกาประมาณ ๑๔๐ คน รวมทั้งผู้ที่มาปฏิบัติรักษาศีลอีกประมาณ ๕๐-๖๐ คน

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้จัดสร้างอาคารโรงครัวหลังใหม่ ๒ หลัง เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๖,๐๐๐,๐๐๐ บาท โดยมีเจ้าของห้างขายยาอังกฤษตรางู (ตระกูลว่องวานิช) ร่วมสมทบทุน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อก่อสร้างโรงครัวใหม่นี้

สถานพยาบาล

สถานพยาบาล สร้างโดย ดร.วีระนนท์ คุณหญิงพัชรี และนายธีรพล ว่องไพฑูรย์ เพื่ออุทิศถวายแด่ท่านพ่อลี เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๓๔ ตัวอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น สิ้นค่าก่อสร้างประมาณ ๑,๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างเพื่อปฐมพยาบาลผู้เจ็บป่วยเบื้องต้น

ภายในอาคารประกอบด้วย

- ห้องตรวจโรค มีแพทย์ประจำ ดังนี้
  ๑. นายแพทย์อนุวัตร ผลบุณยรักษ์ วันจันทร์ ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.
  ๒. นายแพทย์สุวัฒน์ ดวงพลอย วันพุธ ๑๔.๐๐-๑๖.๐๐ น.
- ห้องทันตกรรม มีแพทย์มาให้การตรวจรักษาเฉพาะวันหยุดนักขัตฤกษ์
- ห้องสุขภาพ เป็นห้องกายภาพบำบัด มีเก้าอี้นวด ๒ ตัว และเครื่องอบความร้อน Bio-Spectrum ๑ เครื่อง
- ห้องจ่ายยา
- ห้องพักแพทย์
- ห้องพักพยาบาล
- ห้องพักเจ้าหน้าที่
- ห้องพักฟื้นสำหรับพระภิกษุสามเณร ๕ ห้อง ในแต่ละห้องมีเตียงฟราวเวอร์ ๑ เตียง และเตียงสำหรับญาติ ๑ เตียง
- ห้องรับแขกและห้องพักทั่วไป ใช้สำหรับรับแขก เช่น คณะแพทย์ พยาบาล จากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด หรืออาคันตุกะชั่วคราว

กุฏิพระกรรมฐาน

กุฏิพระกรรมฐาน เรียงรายอยู่รอบวัด มีรูปทรงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ของผู้สร้างถวาย มีถนนผ่านหน้าทุกกุฏิ ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๙ ได้มีการสร้างกุฏิ ซ่อมแซมเสนาสนะ พร้อมกับสร้างถนนลาดยางในบริเวณวัด และสร้างถนนทางเข้าวัด กว้าง ๕ เมตร ยาว ๓,๐๐๐ เมตร สิ้นค่าก่อสร้าง ๒๒๐,๐๐๐ บาท

บ้านพักคณะศิษย์

ท่านพ่อลีได้สอนให้คณะศิษย์ทำใจมาอยู่วัด ลดละกิเลสให้เบาบางลง โดยอนุญาตให้สร้างที่พักตามฐานะ ท่านได้สอนธรรมะอย่างง่ายๆ เพื่อเป็นการยกระดับจิตใจ เช่น ให้ยึดหลักธรรม ให้มีความซื่อสัตย์ ให้มีความรักเมตตาฉันท์ญาติสนิท และได้เปิดให้มีการอบรมกรรมฐานภาวนาเป็นประจำทุกคืน

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ พระเทพโมลี ได้จัดให้ย้ายบ้านพักของคณะแม่ชีและอุบาสิกา ซึ่งเดิมอยู่ทางทิศตะวันตกของวัด ไปอยู่รวมกันทางทิศตะวันออกเพียงด้านเดียว เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

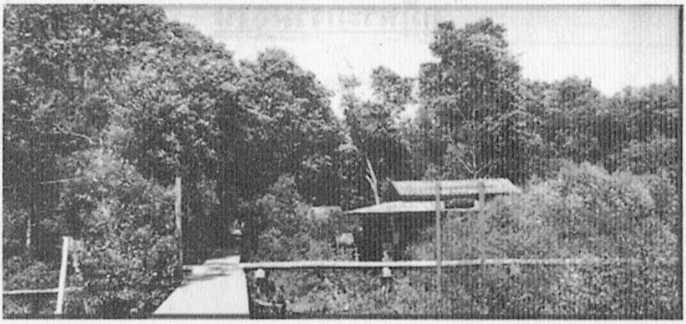

๑. นิธิสุทธิธรรมรังสี (ลี ธมฺมธโร) อุทิศถวาย พระสุทธิธรรมรังสี-คัมภีรเมธาจารย์ เริ่มจัดตั้งกองทุน ๑๒๐,๐๐๐ บาท

๒. นิธิสุทธิธรรมรังสี (ค่าภัตตาหารระยะยาว) เริ่มจัดตั้งกองทุน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

นิธิทั้งสองประเภทนี้ ฝากไว้ที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร และมีผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเพิ่มกองทุนขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก

นิธิสุทธิธรรมรังสี

เนื่องด้วยทีแรกวัดอโศการามตั้งอยู่ไกลจากตัวเมือง ไม่มีบ้านเรือนเพียงพอที่จะบิณฑบาตได้ ทั้งมีพระภิกษุสามเณรซึ่งเข้ามาประ-พฤติปฏิบัติธรรมจากสถานที่ไกลๆ เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลเข้าพรรษา จะมีพระภิกษุสามเณรประมาณ ๑๐๐ รูป จึงมีผู้บริจาคปัจจัยไว้ตั้งแต่ครั้งท่านพ่อลียังมีชีวิตอยู่ เพื่อจัดภัตตาหารสำหรับพระภิกษุสามเณร และมีผู้ศรัทธาได้บริจาคเพิ่มเติมอยู่เสมอ ปัจจุบันนิธินี้มีปัจจัยประมาณ ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท ฝากไว้ที่มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ดอกเบี้ยจากกองทุนนี้ได้นำมาใช้จ่ายในการเลี้ยงพระและกิจการต่างๆ ในวัดโดยทั่วไป

ทางวัดได้จัดกุฏีและบ้านพัก ให้กับผู้ที่ต้องการเข้ามาขอบรรพชาอุปสมบท และพักชั่วคราวอยู่เสมอ ประกอบกับมีสิ่งก่อสร้างเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิม การใช้ไฟฟ้า น้ำบาดาล อาหาร ต่างเพิ่มมากขึ้น บางคราวเงินดอกผลจากนิธิก็ไม่ค่อยจะพอใช้ แต่ด้วยอำนาจบารมีของท่านพ่อลีและสัมมาปฏิบัติของผู้อยู่ในวัด จึงมีผู้มีจิตศรัทธาช่วยกันทะนุบำรุงให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความสุขทั่วหน้าตลอดมาจนถึงทุกวันนี้

ท่านพ่อลีไม่ต้องการเรี่ยไรและแลกเปลี่ยนวัตถุ

การสร้างและการทำบุญต่างๆ ที่มีในบริเวณวัดอโศการาม โดยปกติคณะศิษย์มิได้ทำใบบอกบุญเรี่ยไร หรือทำใบฎีกาแจกจ่าย เงินที่ได้รับทุกบาททุกสตางค์ส่วนใหญ่ได้จากผู้มีจิตศรัทธาทั้งสิ้น ท่านพ่อลีจะไม่ยินดี หากทราบว่าเงินที่มาสร้างวัดนี้ได้มาโดยการบีบบังคับทางอ้อม ท่านไม่ประสงค์ให้ตั้งขันเรี่ยไรกัณฑ์เทศน์ เมื่อมีการอบรมแสดงธรรมให้กับประชาชนที่มาทำบุญในบริเวณวัด แม้แต่ใบเสร็จรับเงินทุกประเภท ห้ามนำไปรับเงินนอกบริเวณวัด เพราะกลัวจะนำความเสื่อมเสียมายังคณะศิษย์ และสถานที่ซึ่งท่านได้ทิ้งมรดกไว้ให้กับพุทธบริษัทผู้เลื่อมใสศรัทธาทุกคน การทำบุญบริจาคเงินจึงเกิดขึ้นจากน้ำใจผู้ที่มาวัด หรือผู้ที่รับทราบจากญาติมิตรโดยตรง

ป่าชายเลนที่วัดอโศการาม

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่เลียบชายทะเล มีป่าชายเลนอยู่ตามชายฝั่งทั่วไป "ป่าชายเลน" หมายถึง ป่าที่ขึ้นอยู่ระหว่างเขตน้ำขึ้นสูงสุดกับระดับน้ำทะเล เป็นที่ที่มีน้ำทะเลท่วมถึง หรือได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล ดินบริเวณป่าชายเลนเป็นดินเลนสีดำ หรือดินปนทราย พืชที่ขึ้นในป่าชายเลนเป็นพืชที่มีระบบรากซับซ้อน บางชนิดเป็นรากหายใจ เช่น รากแสม บางชนิดเป็นรากค้ำจุน เช่น รากโกงกาง รากของพืชป่าชายเลนจะช่วยทำให้ตะกอนดินต่างๆ ตกทับถมกัน เป็นการเพิ่มเนื้อที่ชายหาดและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดิน

สัตว์ที่พบในป่าชายเลนมีหลายชนิดและมีจำนวนมาก เพราะลักษณะป่าชายเลนเหมาะสำหรับเป็นที่อาศัยของสัตว์ ทั้งด้านสภาพพื้นที่และความอุดมสมบูรณ์ของอาหาร เป็นแหล่งขยายพันธุ์และอนุบาลตัวอ่อน สัตว์ที่พบในป่าชายเลน ได้แก่ นกต่างๆ ลิง ปลาตีน ปลากระบอก ปลากระพง ปูต่างๆ หอยแมลงภู่ หอยนางรม กุ้ง ฯลฯ บริเวณป่าชายเลนเป็นตัวอย่างของระบบนิเวศน์ที่สมดุล คือ มีทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภคลำดับต่างๆ และผู้ย่อยสลายอินทรีย์สาร มีห่วงโซ่อาหารที่ซับซ้อน ก่อให้เกิดการถ่ายทอดพลังงานขึ้นในระบบนิเวศน์ ซึ่งความสัมพันธ์ของห่วงโซ่อาหารและการถ่ายทอดพลังงานนี้จะทำให้ระบบนิเวศน์อยู่ในสมดุลได้

การที่ป่าชายเลนมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงเช่นนี้ พื้นที่

ป่าชายเลนจึงเป็นแหล่งผลิตทรัพยากรอาหารตามธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ที่สุดของทะเล เป็นแหล่งที่รวมสารอาหารทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์จากบกลงสู่ทะเล ขบวนการทั้งหมดนี้เป็นการผลิตปุ๋ยที่ธรรมชาติสร้างขึ้น แม้เราได้นำปุ๋ยเคมีมาทดแทนเป็นเงินจำนวนมาก ก็ไม่อาจเทียบได้กับปุ๋ยที่ผลิตจากป่าชายเลนนี้ นอกจากนั้นป่าชายเลนก็เป็นแหล่งกักเก็บและกรองสารพิษ รวมทั้งมลภาวะต่างๆ ที่จะลงสู่ทะเล พืชป่าชายเลนส่วนใหญ่เป็นพืชเศรษฐกิจ ใช้ทำเชื้อเพลิง ยารักษาโรค สีย้อม และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ฯลฯ

ป่าชายเลนในจังหวัดสมุทรปราการที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่ง คือ ป่าชายเลนที่วัดอโศการาม ซึ่งแต่ก่อนใช้เป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญในการศึกษาสภาพป่าชายเลน แต่ในปัจจุบันป่าชายเลนแห่งนี้ได้กลายสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม พืชและสัตว์นานาชนิดล้มตาย หนีหายไปเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากการทำเขื่อนกั้นน้ำเลียบชายฝั่งทะเล โดยสำนักงานโยธาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ ได้ดำเนินการก่อสร้างเขื่อนเลียบชายทะเลในโครงการกันน้ำท่วมริมอ่าวไทยตอนบน จากบริเวณฝั่งทะเล ตำบลบางเมฆขาว ไปจนถึงประตูน้ำ ตำบลตำหรุ ระยะทางยาวประมาณ ๙ กิโลเมตร ผลที่เกิดขึ้นทำให้น้ำทะเลไม่มีการไหลผ่านเข้าออกตามธรรมชาติ น้ำที่ขังอยู่บริเวณหาดเลนเกิดการเน่าเสียส่งกลิ่นเหม็น ถึงแม้ในปลายปี ๒๕๓๘ จะได้มีการวางท่อระบายน้ำขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๘๐ เซ็นติเมตร จำนวน ๓ จุด ๖ ท่อ เพื่อให้มี

การไหลเวียนของน้ำทะเล แต่ก็ไม่ได้ผลเท่าใดนัก เพราะน้ำทะเลจะไหลผ่านเข้าออกได้เพียงส่วนน้อย ไม่เหมือนการไหลผ่านเข้าออกตามธรรมชาติ ในฤดูฝนน้ำจะท่วมขังส่งกลิ่นเน่าเหม็น ส่วนในฤดูแล้งก็

แล้งจนดินแตกระแหง ต้นแสม ลำพู ลำแพน โกงกาง จาก และพรรณไม้อื่นๆ พากันยืนต้นตาย รวมถึง กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์เลื้อยคลานหลายชนิด ต่างพากันตาย นกหลายชนิดที่เคยอาศัยตามต้นไม้ก็อพยพหนีจากไป แม้กระทั่งลิงก็หายไปทั้งฝูง

ในเดือนมกราคม ๒๕๓๙ วัดอโศการามได้ทำหนังสือไปยัง ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ (นายวีระ รอดเรือง) ร้องเรียนเรื่องความเสียหายของป่าชายเลนในบริเวณวัด และขอให้วางท่อระบายน้ำเพิ่มขึ้นอีก ซึ่งทางจังหวัดก็ได้รับไว้พิจารณาดำเนินการ นอกจากนี้วัดยังได้ทำหนังสือถึงอธิบดีกรมป่าไม้ เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดส่งเจ้าหน้าที่มาช่วยฟื้นฟูสภาพป่าชายเลน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือด้วยดี ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อให้ป่าชายเลนวัดอโศการามกลับคือสู่สภาพป่าที่สมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

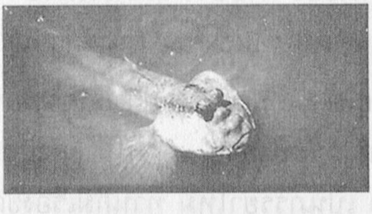

ชีวประวัติ

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์

(ท่านพ่อลี ธมฺมธโร)

ท่านพ่อลี เกิดเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๔๙ เวลา ๒๑.๐๐ น. ตรงกับเดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ปีมะเมีย ณ บ้านหนองสองห้อง ตำบลยางโยภาพ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี มีนามเดิมชื่อ ชาลี นารีวงศ์ เป็นบุตรของ นายปาว และนางพ่วย นารีวงศ์ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๙ คน เป็นชาย ๕ คน และหญิง ๔ คน

เมื่อท่านอายุได้ ๑๑ ปี มารดาก็ถึงแก่กรรม ท่านได้เรียนหนังสือพออ่านออกเขียนได้ กระทั่งอายุ ๑๗ ปี จึงลาออกจากโรงเรียน ต่อมาบิดาได้ นางทิพย์ เป็นภรรยาใหม่ ท่านก็มีเรื่องขัดเคืองกับบิดาและพี่ชายอยู่เนือง ๆ ตราบจนปี พ.ศ. ๒๔๖๘ มารดาเลี้ยงถึงแก่กรรม บิดาเห็นว่าท่านมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา จึงจัดแจงให้อุปสมบทในวัดฝ่ายมหานิกายเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ขณะที่ท่านมีอายุครบ ๒๐ ปีพอดี

ในครั้งนั้นท่านได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า ***"เวลานี้ข้าพเจ้ายังมุ่งดี หวังดีต่อพระศาสนาอยู่ ในกาลต่อไปนี้ ขอจงให้พบครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติชอบภายใน ๓ เดือน"*** ต่อมาท่านก็ได้พบพระอาจารย์บทซึ่ง

เป็นศิษย์พระอาจารย์มั่น ท่านเกิดความเลื่อมใสศรัทธายิ่ง ถึงกับเดินทางไปพบพระอาจารย์มั่น ที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี ขณะนั้นพระอาจารย์มั่นกำลังอาพาธ จึงแนะนำให้ท่านไปพบพระอาจารย์สิงห์และพระมหาปิ่น ที่บ้านท่าวังหิน ณ ที่นี้ท่านได้พบเพื่อนพระ ๒ รูป คือ พระอาจารย์กงมาและพระอาจารย์สาม

ต่อมาท่านได้ติดตามพระอาจารย์มั่นไปในที่ต่างๆ เป็นเวลา ๔ เดือน จนในที่สุดพระอาจารย์มั่นจึงให้ท่านสวดญัตติใหม่เป็นธรรมยุตนิกายที่วัดบูรพา จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีพระปัญญาพิศาลเถระ (หนู) วัดสระปทุม พระนคร เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอาจารย์เพ็ง วัดใต้ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระอาจารย์มั่น เป็นผู้บรรพชาให้เป็นสามเณร เสร็จแล้วจึงอุปสมบทใหม่ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๐

หลังอุปสมบทเสร็จท่านได้ถือธุดงค์อย่างเคร่งครัด ที่ป่าบ้านท่าวังหิน ท่านทำสมาธิได้ดีมาก อยากรู้สิ่งใดทำใจนิ่งๆ ก็สามารถรู้ได้ ท่านได้ไปโปรดโยมพ่อและญาติโยมอื่นๆ ให้ยอมรับนับถือไตรสรณคมน์ ต่อมาท่านได้เดินทางเข้าสู่พระนครมาจำพรรษาที่วัดสระปทุม ทำหน้าที่ปฏิบัติพระอุปัชฌาย์ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔

จากนั้นท่านได้ตั้งอธิษฐานจิตให้พระอาจารย์มั่นมาโปรดท่านอีกครั้ง ซึ่งพอดีกับที่พระอาจารย์มั่นเดินทางมาพระนคร จำพรรษาอยู่ที่วัดบรมนิวาส พระอาจารย์มั่นได้แสดงธรรมโปรดท่าน และท่านได้ติดตามพระอาจารย์มั่นไปถึงจังหวัดเชียงใหม่ ได้พักอยู่ที่วัดเจดีย์หลวง ท่านได้ปฏิบัติพระอาจารย์มั่นตลอดพรรษา ต่อมาพระอาจารย์มั่นได้จากวัดเจดีย์หลวงไป เพราะเหตุที่ท่านไม่ต้องการเป็นเจ้าอาวาสที่วัดนี้ ท่านพ่อลีจึงได้ธุดงค์ไปอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ได้พบกับพระภิกษุเขียนและพระภิกษุเชย จากนั้นได้ชวนกันธุดงค์ไปอำเภอดอยสะเก็ดและจังหวัดใกล้เคียง ต่อมาท่านก็แยกทางกับพระภิกษุทั้งสองรูปและเดินทางไปพักอยู่กับพระอาจารย์สิงห์ที่จังหวัดนครราชสีมา

ภายหลังจากทราบข่าวโยมบิดาถึงแก่กรรม ท่านก็ได้กราบลาพระอาจารย์สิงห์ไปประเทศเขมร ท่านอยู่ประเทศเขมรประมาณหนึ่งเดือน สามารถแสดงธรรมเป็นภาษาเขมรได้ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ท่านจึงเดินทางกลับประเทศไทยมาแสดงธรรมโปรดประชาชนในจังหวัดปราจีน-บุรี จันทบุรี ตราด ระยอง จากนั้นธุดงค์ไปประเทศพม่า อินเดีย และกลับมาจำพรรษาที่จังหวัดจันทบุรี นาน ๑๔ พรรษา

พ.ศ. ๒๔๙๓ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง ท่านได้เดินทางไปประเทศอินเดียอีกครั้งหนึ่ง โดยผ่านไปประเทศพม่าและแวะพักถึงเดือนเมษายน ๒๔๙๔ จึงได้เดินทางไปประเทศอินเดีย จำพรรษาที่เมืองสาร-นาถ และเดินทางกลับประเทศไทยในปีเดียวกัน ท่านได้แสดงธรรมโปรดพุทธศาสนิกชนในสถานที่ต่างๆ หลายจังหวัด ต่อมาท่านได้รับความกรุณาจากสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน) ให้ไปสอนกรรมฐานและอยู่จำพรรษาที่วัดบรมนิวาส จนเมื่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์มรณภาพและจัดการพระราชทานเพลิงศพเรียบร้อยแล้ว ท่านจึงได้มาจำพรรษาที่สำนักสงฆ์นาแม่ขาว จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งต่อมาได้เป็นที่ตั้งของวัดอโศการาม ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอก ปรากฏ นามว่า ***"พระครูสุทธิธรรมมาจารย์"*** เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๙๙ ท่านพ่อลีได้อุทิศตนแก่พุทธศาสนาอย่างแท้จริง ท่านได้กล่าวไว้ว่า *"เราจะปฏิบัติตนเพื่อวิปัสสนาธุระ ตลอดไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่"*

พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ปรากฏนามว่า ***"พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์"*** ระหว่างจำพรรษาอยู่ที่วัดอโศการาม ต่อมา พ.ศ. ๒๕๐๒ ท่านเริ่มอาพาธและเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า แม้อาพาธท่านก็ยังมุ่งทำประโยชน์ให้แก่โลกและพระพุทธศาสนาจนตลอดอายุขัย

สรุปได้ว่า ท่านพ่อลีได้อุปสมบทมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๘ ท่านมุ่ง

ออกปฏิบัติในทางวิปัสสนากรรมฐานตลอดมา ท่านได้รับการสวดญัตติใหม่มาสังกัดคณะธรรมยุติเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ หลังจากนั้นได้อยู่จำพรรษาที่วัดในจังหวัดอุบลราชธานี ๖ พรรษา วัดสระปทุม พระนคร ๓ พรรษา จังหวัดเชียงใหม่ ๒ พรรษา จังหวัดนครราชสีมา ๒ พรรษา จังหวัดปราจีนบุรี ๑ พรรษา แล้วมาสร้างสำนักวัดป่าคลองกุ้งที่จังหวัดจันทบุรี อยู่จำพรรษา ๑๔ พรรษา แล้วจึงไปจำพรรษาที่ประเทศอินเดีย ๑ พรรษา กลับจากอินเดียผ่านพม่า ไปจำพรรษาที่จังหวัดสงขลา ๑ พรรษา วัด บรมนิวาส พระนคร ๓ พรรษา เมื่อสมเด็จพระมหาวีรวงศ์มรณภาพจึงได้มาจำพรรษาที่วัดอโศการาม ๕ พรรษา ปลายปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านเริ่มอาพาธจนกระทั่งได้ละสังขาร ณ วัดอโศการาม เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๔

ชีวประวัติ
<u>พระเทพโมลี (สำรอง คุณวฺฑฺโฒ)</u>
เปรียญ ๕ ประโยค

พระเทพโมลี มีนามเดิมชื่อ สำรอง อุตตรนคร เป็นบุตรของ นายลี และนางนิ่ม อุตตรนคร เกิดเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๕๔ ที่ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีพี่น้องรวมกัน ๑๐ คน ในช่วงปฐมวัยท่านได้รับการศึกษาที่โรงเรียนประชาบาล วัดท่าน้ำพอง จนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ หลังจากนั้นได้สมัครเข้าเป็นครูประชาบาล วัดท่าน้ำพอง อยู่ระยะหนึ่ง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้เข้ามาศึกษาวิชาช่างกลที่โรงเรียนช่างกลยันตวิทยานุเคราะห์ในกรุงเทพฯ เมื่อจบแล้วได้เดินทางกลับบ้านเกิด ประกอบอาชีพขับรถโดยสารและรถบรรทุก จนอายุครบ ๒๐ ปี จึงได้อุปสมบทตามความประสงค์ของบิดามารดา

ท่านได้เข้าอุปสมบทที่วัดพุทธวิสัยยาราม (วัดท่าน้ำพอง) โดยมีพระครูแก้ว วัดพิชัยพัฒนา เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้ฉายาว่า *"คุณวฺฑฺโฒ"* ต่อมาได้รับการญัตติเป็นธรรมยุตนิกาย โดยมีเจ้าคุณพรหมมุนีเป็นพระอุปัชฌาย์ ท่านได้ศึกษาพระปริยัติธรรมและเปรียญธรรมจนสอบ

ได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อมาท่านได้ติดตามเจ้าคุณญาณดิลกไปบำเพ็ญศาสนกิจที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ไม่นานนักก็อาพาธ จึงเดินทางกลับมารักษาตัวที่กรุงเทพฯ และจำพรรษาอยู่ที่วัดบรมนิวาส ในช่วงนี้รัฐบาลในสมัยของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้สร้างวัดพระศรีมหาธาตุ ท่านก็ได้ไปอยู่จำพรรษาที่นั่นด้วย จากนั้นได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ปรากฏนามว่า ***"พระศรีวิศาลคุณ"*** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๗

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านพ่อลีได้อาพาธและมรณภาพลง ณ วัดอโศการาม ต่อมาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นประธานจึงได้แต่งตั้งให้ ท่านเจ้าคุณพระศรีวิศาลคุณเป็นเจ้าอาวาสวัดอโศการาม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ในช่วงนี้ท่านได้ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาร่วมมือกับท่านพัฒนาวัดได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การสร้างพระธุตังคเจดีย์สืบต่อจากท่านพ่อลีที่ได้ลงรากฐานไว้ โรงเรียนพระปริยัติธรรมสว่างจิต วิหารสุทธิธรรมรังสี รวมทั้งเป็นกรรมการสังคายนาพระธรรมวินัย ชำระพระไตรปิฎกฉบับใหม่และได้สร้างพระพุทธมหามงคลอุบลรัตน์ที่ใกล้เขตเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ต่อมาท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นราช ปรากฏนามว่า ***"พระราชวรคุณ"*** และชั้นเทพ ปรากฏนามว่า ***"พระเทพโมลี"*** ตามลำดับ

จากการตรากตรำเพื่อทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่ย่อท้อ ทำให้ท่านต้องอาพาธด้วยโรคต่างๆ บริหารงานในตำแหน่งเจ้าอาวาสไม่ได้เต็มที่ ท่านจึงลาออกจากตำแหน่ง ซึ่งทางคณะสงฆ์ได้แต่งตั้งให้ พระครูสุวรรณธรรมโชติ (ทอง จนฺทสิริ) เป็นเจ้าอาวาสวัดอโศการามแทนเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ นับได้ว่าท่านเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่เป็นแบบอย่างที่ดีของพระภิกษุ และเป็นที่ควรแก่การเคารพบูชากราบไหว้จากพุทธศาสนิกชนตลอดไป

ชีวประวัติ
พระญาณวิศิษฏ์ (ทอง จนฺทสิริ)

พระญาณวิศิษฏ์ มีนามเดิมชื่อ ขุนทอง นารีวงศ์ เป็นบุตรของนายล้อม นารีวงศ์ และนางคำ วงศ์วัฒนะ เกิดเมื่อวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๔๗๕ ที่ ตำบลบ้านว้าใหญ่ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ มีพี่น้องรวม ๙ คน บิดาท่านเป็นพี่ชายของท่านพ่อลี

เมื่อท่านเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ท่านก็ได้อยู่ช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพทำนา จนอายุ ๑๙ ปี บิดาได้นำมาฝากท่านพ่อลีที่วัดป่าคลองกุ้ง จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ศึกษาธรรมะ โดยบรรพชาเป็นสามเณร จนอายุครบ ๒๐ ปี จึงอุปสมบท โดยมีเจ้าคุณพระอมรโมลี วัดจันทนาราม จังหวัดจันทบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ แล้วศึกษาพระธรรมวินัย พระปริยัติธรรม จนสอบได้นักธรรมเอก จากนั้นจึงธุดงค์ไปตามสถานที่ต่างๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ท่านได้มาช่วยงานสมโภชฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษที่วัดอโศการาม แล้วกลับไปอยู่ที่วัดป่าทางจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อท่านพ่อลีมรณภาพแล้วจึงได้กลับมาอยู่วัดอโศการามสืบต่อมา

ในสมัยเจ้าคุณพระเทพโมลีดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส ท่านได้รับ

แต่งตั้งเป็นรองเจ้าอาวาส มีสมณศักดิ์เป็น ***"พระครูสุวรรณธรรมโชติ"*** เมื่อเจ้าคุณพระเทพโมลีลาออก ท่านจึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดอโศการาม เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๓๓ และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ ปรากฏนามว่า ***"พระญาณวิศิษฏ์"*** เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๓๕

นับได้ว่าสมญา "พระนักปฏิบัติ" "นักพัฒนา" และ "นักอนุรักษ์ธรรมชาติ" รวมอยู่ในตัวท่านอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากข้อวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย การพัฒนาศาสนสถานอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการอนุรักษ์ป่าชายเลนด้านหลังวัดให้คงสภาพตามระบบนิเวศน์วิทยาของธรรมชาติมากที่สุด นอกจากศาสนสถานแล้ว ท่านยังเห็นความสำคัญของการศึกษาทางโลก ท่านสนับสนุน ส่งเสริม และก่อสร้างโรงเรียนในชนบทที่ห่างไกล เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้มีการศึกษา เช่น การสร้างโรงเรียนที่ บ้านว้าใหญ่ ตำบลพนมรอก จังหวัดนครสวรรค์ และการสร้างโรงเรียนชาวเขาที่ ดอยภูคา จังหวัดตาก

ท่านเป็นผู้ถ่ายทอดอบรมธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยมุ่งเพื่อให้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ชี้ให้เห็นถึงชีวิตของคนที่เกิดมาแล้วย่อมมีทั้ง สุข ทุกข์ และภัย ทั้ง ๓ สิ่งนี้มีสาเหตุทั้งสิ้น เมื่อเกิดปัญหาก็ต้องแก้ที่เหตุ ท่านเป็นพระนักปฏิบัติธรรมะที่เคร่งครัดยิ่ง ออกธุดงค์หาความสงบวิเวกเพื่อค้นหาสัจธรรมและธรรมที่แท้จริงของพระพุทธองค์อยู่เป็นนิจ ทุกวันนี้ "พระญาณวิศิษฏ์" หรือ "พระอาจารย์ทอง จนฺทสิริ" ในฐานะเจ้าอาวาสวัดอโศการาม ท่านเป็นพระสงฆ์ผู้มีแนวปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างแก่พระภิกษุสงฆ์ ให้การสั่งสอนอบรมแก่พุทธศาสนิกชน และเป็นเสาหลักในการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงมีพระนามว่า พระเจ้าอโศกาวัฒนา พระเจ้าอโศกปิยทัสสี หรือพระเจ้าศรีธรรมาโศกราช พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์องค์ที่ ๓ แห่งพระราชวงศ์โมริยะ ประเทศอินเดีย ราชวงศ์นี้ได้สถาปนาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๒ โดย พระเจ้าจันทรคุปตะ (หรือจันทร-คุปต์) ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ และทรงเป็นสมเด็จพระอัยกาของพระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าจันทรคุปตะมิได้ทรงนับถือศาสนาใดๆ พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นักรบ แผ่พระราชอาณาเขตออกไปกว้างขวางยิ่ง เมื่อพระองค์เสด็จทิวงคต พระเจ้าพินทุสารอมิตฆาฏ พระราชโอรส ได้ครองราชสมบัติสืบต่อมา และได้แผ่พระราชอาณาเขตออกไปกว้างขวางยิ่งกว่าแต่ก่อน

พระเจ้าอโศกมหาราช เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าพินทุสารฯ ผู้ครองเมืองปาฏลีบุตร แคว้นมคธ พระเจ้าอโศกมหาราชมีพระภาดา (พี่ชายน้องชาย) ทั้งหมด ๑๐๑ พระองค์ เฉพาะพระภาดาร่วมพระชนนีเดียวกันองค์หนึ่งชื่อ "ติสสกุมาร" ต่อมาเมื่อพระราชบิดาสวรรคต พระ

องค์ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็น อุปราชครองเมืองอุชเชนี แคว้นอวันตี ได้กลับมายังเมืองปาฏลีบุตร และได้ทรงสำเร็จโทษพระภาดาต่างพระชนนีถึง ๙๙ พระองค์ ยกเว้นติสสกุมารซึ่งเป็นพระภาดาร่วมพระอุทรเดียวกัน ต่อมาพระองค์จึงทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองปาฏลีบุตร ต่อไป

เพราะเหตุนี้ พระองค์จึงมีพระนามเรียกขานอีกนัยหนึ่งว่า "จัณ-ฑาโศก" แปลว่า "อโศกผู้โหดร้าย" ต่อมาเมื่อพระองค์หันมานับถือพุทธศาสนาแล้ว และทรงประกอบกรรมอันเป็นกุศลจำนวนมาก ทรงทะนุบำรุงพระศาสนาเป็นการใหญ่ จึงได้พระนามใหม่ว่า "ธรรมาโศก" แปลว่า "อโศกผู้ทรงธรรม"

พระเจ้าอโศกมหาราช ขึ้นครองราชสมบัติเมื่อปี พ.ศ. ๒๗๓ ต่อจากพระเจ้าพินทุสารฯ พระราชบิดา พระองค์ทรงทำสงครามเพื่อแผ่พระราชอาณาเขตเพียงครั้งเดียวเมื่อต้นรัชกาล แต่ด้วยทรงเห็นว่าการทำศึกสงครามเพื่อแสวงหาเกียรติยศ อำนาจ และอาณาเขตนั้น ต้องมีผู้คนล้มตายเป็นเรือนแสน ทรงเกิดความสังเวชพระราชหฤทัย ประกอบกับพระมเหสีองค์แรกของพระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา จึงได้ชักชวนพระองค์ให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาด้วย

ถึงแม้พระองค์จะเลิกทำศึกสงครามเพื่อแผ่พระราชอาณาเขต แต่ก็ยังทรงรักษาหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ในอันที่จะระวังรักษาอาณาเขตมิให้ศัตรูภายนอกเข้ามาย่ำยี และป้องปรามมิให้ศัตรูภายในก่อกำเริบขึ้น พระองค์ทรงปกครองแผ่นดินโดยธรรมานุภาพ เยี่ยงบิดาปกครองบุตร

สาเหตุที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีกล่าวไว้ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกอรรถกถา พระวินัยปิฎก ความว่า

วันหนึ่งพระองค์ทอดพระเนตรผ่านสีหบัญชร พระราชนิเวศน์ ได้ทอดพระเนตรเห็นสามเณรน้อยรูปหนึ่งนาม ***"นิโครธ"*** *เดินบิณฑบาตด้วยอาการสำรวมผ่านลานพระราชวัง ทรงเกิดความเอ็นดูเยี่ยงบุตร*

ขึ้นมาทันที จึงให้คนไปนิมนต์สามเณรรูปนั้นขึ้นมาสนทนา และทรงขอให้สามเณรแสดงธรรมให้ฟัง สามเณรจึงได้กล่าวพุทธวจนะหนึ่งว่า

"ความไม่ประมาทเป็นทางไม่ตาย ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย
คนที่ประมาทถึงมีชีวิตอยู่ ก็เปรียบเสมือนคนตายแล้ว"

พระองค์ทรงซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงทรงกล่าวปฏิญาณตนเป็นอุบาสกนับถือพระรัตนตรัยตั้งแต่บัดนั้น เมื่อทรงเลื่อมใสในพระพุทธ-ศาสนาแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ ทรงสร้างวิหารจำนวน ๘๔,๐๐๐ หลัง ตามจำนวนพระธรรมขันธ์ สร้างเจดีย์จำนวนเท่ากันเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และได้ทรงอนุญาตให้พระโอรสนามว่า "มหินทกุมาร" และพระราชธิดานามว่า "สังฆมิตตา" บวชในพระพุทธศาสนา

เหล่าเดียรถีย์หรือนักบวชนอกพระพุทธศาสนา เห็นลาภสัก-การะเกิดขึ้นมากมายในพระพุทธศาสนา จึงพากันปลอมตัวบวชเป็นพระสงฆ์เพื่อหวังลาภสักการะ เมื่อบวชแล้วก็ไม่สนใจศึกษาพระธรรมวินัย อีกทั้งยังแสดงลัทธินอกธรรมนอกวินัยอยู่เสมอ ทำให้เกิดความสับสนขึ้นในพระพุทธศาสนา พระองค์จึงโปรดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้น โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นประธาน พร้อมด้วยคณะสงฆ์ ทั้งนี้ได้นำพระสงฆ์ทั้งหมดมาทดสอบความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หากรูปใดตอบไม่ได้ก็ให้ลาสิกขาออกไป โดยนัยนี้เหล่าเดียรถีย์ที่ปลอมตัวได้ถูกจับสึกเป็นจำนวนมาก

ภายหลังจากการสังคายนาพระธรรมวินัยได้สำเร็จลุล่วง พระองค์ได้ส่ง "คณะธรรมทูต" ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังแว่นแคว้นต่างๆ ๙ สายด้วยกัน คือ

๑. *พระมัชฌันติกะเถระ*

ไปยังแคว้นกัสมีระและคันธาระ (แคว้นแคชเมียร์และประเทศอัฟกานิสถาน)

๒. ***พระมหาเทวเถระ***

ไปยังแคว้นมหิสกมณฑล (อินเดียใต้แถบแม่น้ำโคธาวารี ปัจจุบันอยู่ในรัฐไมซอร์)

๓. ***พระรักขิตเถระ***

ไปยังวนวาสีประเทศ (เขตเหนือเมืองบอมเบย์ตอนใต้ ประเทศอินเดีย)

๔. ***พระโยนกธรรมรักขิตเถระ***

ไปยังอปรนประเทศ (เขตชายฝั่งทะเลเหนือเมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย)

๕. ***พระมหาธรรมรักขิตเถระ***

ไปยังมหารัฐ (แคว้นมหารัฐ ห่างจากเมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ)

๖. ***พระมหารักขิตเถระ***

ไปยังโยนกประเทศ (ประเทศอิหร่าน)

๗. ***พระมัชฌิมเถระ***

ไปยังหิมวันตประเทศ (แถบเชิงเขาหิมาลัย)

๘. ***พระมหินทเถระ***

ไปยังลังกา (ประเทศศรีลังกา)

๙. ***พระโสณะและพระอุตตระ***

ไปยังแคว้นสุวรรณภูมิ (ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้)

พระเจ้าอโศกมหาราช เป็นกษัตริย์พระองค์แรกที่ทรงผนวชชั่วคราวในขณะที่ทรงครองราชย์อยู่ และได้เปลี่ยนวิธีการแผ่กฤษดาภินิหารด้วยการทำสงคราม หันมาใช้พุทธธรรมเป็นแนวทางปกครองประเทศ จนเกิดระบอบ **"ธรรมราชา"** ขึ้นเป็นแบบอย่างให้กษัตริย์ในสมัยต่อมาใช้เป็นแนวประพฤติปฏิบัติ

คุณธรรมที่ควรถือเอาเป็นแบบอย่าง

๑. *ทรงเป็นผู้มั่นคงในพระรัตนตรัยและเป็นอุบาสกที่ดี*

เมื่อทรงหันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแล้ว พระเจ้าอโศกมหาราชทรงมั่นคงในพระรัตนตรัยอย่างยิ่ง ทรงเอาพระทัยใส่ในการ

ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ สร้างศาสนสถาน เช่น วัดและเจดีย์ ตลอดจนโปรดให้มีการสังคายนาชำระสะสางสังฆมณฑลให้บริสุทธิ์ และส่งคณะธรรมทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังต่างแดน

๒. *ทรงมีความรับผิดชอบอย่างยิ่ง*

ข้อนี้ปรากฏชัดเมื่อครั้งทราบว่าพระภิกษุผู้มีศีลธรรมบริสุทธิ์ ไม่เข้าร่วมสังฆกรรมกับพระอลัชชี (ผู้ที่ไม่มีความละอาย ภิกษุผู้มักประพฤติละเมิดพุทธบัญญัติ) ที่ปลอมบวชเข้ามา ทำให้เกิดความแตกสามัคคีขึ้น พระองค์รับสั่งให้มหาอำมาตย์คนหนึ่งไปบอกให้คณะสงฆ์มีความสามัคคีกัน แต่มหาอำมาตย์ได้กระทำการเกินเหตุ คือ ได้ใช้ดาบฟันคอพระอลัชชีที่ไม่ยอม "ลงโบสถ์" ถึงแก่มรณภาพหลายรูป พระองค์ทรงยอมรับว่าเป็นความผิดของพระองค์เองที่เป็นต้นเหตุให้พระภิกษุมรณภาพ จึงทรงรับผิดชอบต่อการกระทำของมหาอำมาตย์ ด้วยการสนับสนุนพระเถระผู้ใหญ่ทำสังคายนาพระพุทธศาสนา

๓. *ทรงมีน้ำพระทัยกว้างขวางและให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา*

เดิมพระองค์ทรงนับถือศาสนาอื่นมาก่อน แม้ภายหลังทรงมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว พระองค์ยังคงพระราชทานความอุปถัมภ์แก่ลัทธิศาสนาอื่นตามสมควร ดังเช่นทรงอุทิศถ้ำอชันตาส่วนหนึ่งให้แก่ลัทธิศาสนาดังกล่าวด้วย และพระราชทานเสรีภาพในการนับถือศาสนาแก่ประชาชนในประเทศของพระองค์ ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑๒ ความว่า

> *"ให้ประชาชนมั่นคงในศาสนาของตน เพราะความเจริญงอกงามในธรรมย่อมมีในศาสนาทั้งปวง ไม่พึงยกย่องลัทธิศาสนาของตนและตำหนิลัทธิศาสนาของคนอื่น เพราะว่าลัทธิศาสนาของคนอื่นย่อมเป็นสิ่งที่ควรบูชาของพวกเขา ใครก็ตามยกย่องลัทธิศาสนาของตนดูหมิ่นลัทธิศาสนาของผู้อื่น มิได้ช่วยให้ลัทธิศาสนาของตนดีขึ้น แต่*

กลับเป็นการทำอันตรายลัทธิศาสนาของตนหนักไปอีก"

๔. ทรงเป็นมหาราชในอุดมคติ

พระองค์ทรงเลิกใช้วิธีรุนแรง แต่ทรงใช้ธรรมะมาเป็นหลักในการปกครอง สถาปนาระบอบ "ธรรมราชา" คือ ปกครองประเทศโดยยึดหลักธรรมโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาเป็นหลัก สร้างความสงบสุขแก่พสกนิกรทั่วหน้า นับเป็นมหาราชในอุดมคติที่กษัตริย์ในยุคต่อมาพึงถือเป็นแบบอย่าง

นโยบายธรรมาธิปไตย

แบ่งเป็น ๓ แนวทาง คือ

ธรรมปฏิบัติ

เป็นแนวทางปฏิบัติในส่วนพระองค์ ดังเช่น

๑. ทรงห้ามฆ่าสัตว์ในครัวหลวง

๒. ทรงยกเลิกการเสด็จประพาสป่าล่าสัตว์

๓. เสด็จธรรมยาตรา โดยเสด็จเยี่ยมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เสด็จบริจาคทาน และสนทนาธรรมกับบุคคลทั่วไป

๔. ทรงก่อสร้างพุทธสถานต่างๆ มากมาย เช่น พระแท่นวัชรอาสน์ที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า สร้างเสาหินบริเวณลุมพินีสถาน อันเป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า สร้างสถูปที่เมืองสารนาถ อันเป็นสถานที่แสดงปฐมเทศนา สร้างที่ถวายพระเพลิงพระพุทธเจ้าที่เมืองกุสินารา และสร้างสถูปในที่ต่างๆ มากมาย อีกทั้งให้รวบรวมพระบรมสารีริกธาตุมาแบ่งบรรจุไว้ในสถูปเหล่านั้นด้วย

๕. ทรงอุทิศตนเป็นอุบาสก และเสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่คราวหนึ่ง ซึ่งทรงมีพระราชอุตสาหะเสด็จไปนมัสการสังเวชนียสถานทั้ง ๔ แห่ง

๖. ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ในการสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ ๓ เพื่อขจัดลัทธิพราหมณ์แปลกปลอมเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา

ธรรมวิธาน

เป็นนโยบายการปกครองด้วยธรรม มีไว้เพื่อแก้ปัญหาที่ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรมจากเจ้าหน้าที่บ้านเมือง และเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชน ดังเช่น

๑. โปรดเกล้าแต่งตั้งหน่วยราชการพิเศษ เพื่อตรวจระบบศาลในเขตปกครองต่างๆ ประชาชนคนใดไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี ก็มีสิทธิ์เรียกร้องขอความเป็นธรรมได้

๒. ตั้งระบบถวายฎีกา โดยมีเจ้าพนักงานรับการร้องทุกข์จากประชาชนและเข้าถวายฎีกาโดยตรงได้ตลอดเวลา

๓. มีกำหนดพระราชทานอภัยโทษปีละครั้ง ทุกปี ส่วนนักโทษที่มีความผิดขั้นประหารชีวิตก็ให้มีโอกาสทำบุญก่อนถูกประหารได้ ๓ วัน เพื่อความสุขในโลกหน้า

๔. สร้างโรงพยาบาลสำหรับรักษาโรคทั้งคนและสัตว์ มีการปลูกสวนสมุนไพร ขุดบ่อน้ำ ปรับปรุงถนนหนทาง ด้วยพระองค์ต้องการให้ประชาชนอยู่เป็นสุข เพื่อให้มีกำลังใจในการปฏิบัติธรรม

ธรรมานุศาสนีย์

มี ๒ แบบ คือ ธรรมบัญญัติ และธรรมนิชฌาน

ธรรมบัญญัติ มีดังนี้

๑. ห้ามฆ่าสัตว์เพื่อการบูชายัญ

๒. ห้ามฆ่าสัตว์ที่มิได้นำมาเป็นอาหาร

๓. ห้ามฆ่าสัตว์ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ธรรมนิชฌาน คือ การชักชวนให้ประชาชนใฝ่ใจในธรรมะ มีหลายรูปแบบ เช่น

๑. จัดแสดงละครธรรม
๒. สร้างหลักศิลาจารึกคำชักชวนให้ประชาชนบำเพ็ญคุณงามความดี ดำรงชีวิตอยู่ในธรรม
๓. แต่งตั้งพนักงานพิเศษ เรียกว่า *ธรรมมหาอำมาตย์* เพื่อสอนธรรมะแก่ประชาชน และสอนให้ประชาชนมีธรรมทาน คือ การให้คำแนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควรแก่กัน
๔. สึกพระภิกษุที่ปฏิบัตินอกพระธรรมวินัย รวมทั้งให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ฟังธรรมทุกวัน

นอกจากนโยบายภายในประเทศทั้ง ๓ ประการนี้แล้ว พระองค์ยังทรงมีนโยบายนอกประเทศ โดยการส่งสมณทูตออกไปประกาศนโยบายธรรมปฏิบัติ ธรรมวิธาน และธรรมานุศาสนีย์ ในประเทศต่างๆ เช่น กรีก อียิปต์ ซีเรีย ศรีลังกา สุวรรณภูมิ แคชเมียร์ นโยบายเหล่านี้ประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในศรีลังกาและสุวรรณภูมิ

พระเจ้าอโศกมหาราชครองราชสมบัติอยู่ ๔๑ ปี และสวรรคตเมื่อปี พ.ศ. ๓๑๑

ตามคำจารึกของพระองค์ แสดงให้เห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่พระองค์ทรงกระทำไปก็เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งหลาย ทั้งในภพนี้และภพหน้า แต่ผลที่ต้องการส่วนพระองค์ คือ “บุญ” แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ด้วยประการทั้งปวงดังกล่าวมา พระเจ้าอโศกมหาราชจึงทรงเป็นนักปกครองที่เที่ยงธรรมที่สุดเท่าที่โลกนี้เคยมีมา

อนุสาวรีย์พระเจ้าอโศกมหาราช

นับเนื่องด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนามายังดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นผลให้พระพุทธ-ศาสนาธำรงตั้งมั่นในดินแดนแห่งนี้ตลอดมาเป็นเวลากว่าสองพันปี

ดังนั้น เมื่อท่านพ่อลีสร้างวัดที่ชายทะเล ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๘ จึงได้ตั้งชื่อวัดนี้ว่า "วัดอโศการาม" อันเป็นชื่ออารามที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้ที่เมืองปาฏลีบุตร ซึ่งเป็นราชธานีในสมัยของพระองค์ นอกจากนี้ท่านพ่อลีได้จัดสร้างพระรูปจำลองพระเจ้าอโศกมหาราช ในลักษณะลอยตัวครึ่งองค์ ไว้ที่วัดอโศการามด้วย

สาเหตุที่ท่านพ่อลีดำริจัดสร้างพระรูปจำลองมีดังนี้

๑. พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้ทรงพระคุณนานัปการต่อพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชน ท่านเป็นจอมจักรพรรดิแห่งชมพูทวีป ส่วนทางศาสนจักรก็ทรงเป็นธรรมิกราชาผู้ทรงเป็นเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก สมควรยิ่งที่จะได้รับการเทิดพระเกียรติยกย่องเทิดทูนพระมหากรุณาธิคุณจากพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

๒. ในคราวที่ท่านพ่อลีเดินทางไปประเทศอินเดีย เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๓ ท่านได้จำพรรษาที่ ตำบลสารนาถ (ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา) และได้เห็นกุฎีที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างไว้ปรักหักพัง รวมทั้งเจดีย์และสถูปก็ชำรุดทรุดโทรม ท่านจึงนึกอยากสร้างเจดีย์ทดแทนไว้สักแห่งในประเทศไทย

๓. ในเดือนธันวาคม ๒๕๙๖ ท่านพ่อลีได้นั่งสมาธิที่วัดเขาพระงาม จังหวัดลพบุรี พร้อมกับพระภิกษุอื่นรวม ๖ รูป จนถึงเวลาสว่าง และได้ยินเสียงประหลาดดังบนศรีษะห่างๆ คล้ายเสียงฝนตก สักครู่ก็ได้เห็นพระรูปพระเจ้าอโศกมหาราช ตกลงมาใกล้ๆ ทำด้วยแก้วเจียระไน มีขนาดประมาณปลายนิ้วชี้ สัณฐานสี่เหลี่ยม ซึ่งได้เก็บรักษาพระรูปไว้อย่างมิดชิดจวบจนปัจจุบัน

๔. ท่านพ่อลีมีความเชื่อว่า พระวิญญาณของพระเจ้าอโศกมหาราชอาจสามารถช่วยเหลือผู้ปฏิบัติธรรมทั้งหลายก็เป็นได้

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ คณะสงฆ์วัดอโศการามพร้อมกับคณะศิษยานุศิษย์ของท่านพ่อลี มีความเห็นพ้องกันว่าสมควรจัดสร้างอนุสาวรีย์พระเจ้าอโศกมหาราชขึ้นใหม่ ให้สมบูรณ์สง่างามเต็มองค์ เพื่อที่จะนำมาประดิษฐานไว้ที่วัดอโศการาม โดยมี นายแพทย์อนุวัตร ผลบุณยรักษ์ เป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

๑. เพื่อประกาศพระเกียรติคุณของพระเจ้าอโศกมหาราชให้ปรากฏเด่นชัด และเป็นการสำนึกในพระกรุณาธิคุณที่มีต่อพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป

๒. เป็นการสานต่อเจตนารมย์ของท่านพ่อลี เดิมท่านได้สร้างพระรูปจำลองในลักษณะลอยตัวครึ่งองค์ คณะศิษยานุศิษย์จึง ได้สร้างอนุสาวรีย์ในลักษณะลอยตัวเต็มองค์ประทับนั่ง ขนาดใหญ่กว่าองค์จริงประมาณ ๒ เท่า

๓. เป็นการร่วมถวายพระราชกุศล เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในมหามงคลวโรกาสกาญจนาภิเษก

รายละเอียดอนุสาวรีย์พระเจ้าอโศกมหาราช

พระเจ้าอโศกมหาราชมีรูปร่างสูงใหญ่ตามลักษณะชนชาติเชื้อสายอารยัน ลักษณะพระพักตร์ประมาณพระชนมายุ ๔๐-๔๕ พรรษา มีโหนกคิ้วเป็นสันนูน กล้ามเนื้อแข็งแรง ไว้พระมัสสุมองดูน่าเกรงขาม ประกอบด้วยลักษณะของยอดนักรบ พระเนตรแสดงถึงพระอำนาจอันน่ายำเกรง แววพระเนตรเปี่ยมด้วยพระเมตตา สภาวะจิตสงบเย็นจึงไม่มีลักษณะการขมวดพระขนง ริมฝีพระโอษฐ์เม้มเล็กน้อยแสดงถึงความตั้งมั่นไม่หวั่นไหว

ทรงสวมเกราะและหมวกรบเป็นลักษณะรูปนกยูง อันเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์โมริยะ ซึ่งเป็นนามราชวงศ์ของพระองค์ และโดยที่พระองค์เป็นจอมจักรพรรดิราช การแต่งองค์จึงต้องเด่นกว่าหมู่กษัตริย์ทั้งปวง ฉลองพระองค์ประดับด้วยอัญมณีล้ำค่า เครื่องทอง เครื่องประดับมีลวดลายงดงาม ลายเกราะรบ ลายฉลองพระองค์ ลายฉลองพระบาท และลายประดับต่างๆ ได้ต้นแบบจากลายประดับบนเสาอโศกและเสาประตูที่ศาญจีเจดีย์ ประเทศอินเดีย

พระภูษาคลุมยาวลงมาข้างหลัง ทรงสนับเพลา สำหรับฉลองพระบาททรงสวมบูทสูงเกือบเต็มพระชงฆ์ ที่ต้นพระพาหาและข้อพระหัตถ์ทรงสวมรัดพระกร ทรงประทับบนพระแท่นมีฐานสี่เหลี่ยม เฉียงพระวรกายเล็กน้อย แสดงถึงความเป็นผู้ทรงพระราชอำนาจอันยิ่งใหญ่

รอบฐานพระแท่นที่ประทับประกอบด้วยลวดลายแบบกรีก มีรูปสิงโตอ้าปากคำรามกำลังก้าวย่างไปข้างหน้า ลักษณะสิงโตเป็นภาพนูนต่ำตามแบบศิลปสมัยโมริยะวงศ์ แสดงถึงพระราชอำนาจที่แผ่ขยายไปทั่วทั้งชมพูทวีปและทวีปใกล้เคียง

พระหัตถ์ขวายื่นพระคัมภีร์พุทธธรรมออกมาข้างหน้าอย่างสง่างาม สื่อถึงความเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกที่สำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนา ผู้ทรงเทิดทูน ทะนุบำรุง คุ้มครอง และส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระแสงดาบวางข้างพระวรกายเบื้องขวา หมายถึง พระราชอำนาจของพระองค์ในการปกป้องคุ้มครองพระราชอาณาจักร และพระพุทธศาสนจักร

พระหัตถ์ซ้ายกำแน่นวางเหนือพระชานุเบื้องซ้าย แสดงถึง ปณิธานอันมุ่งมั่นในการส่งเสริมอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์และประชาคมโลก ให้ฝึกใฝ่ในธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา ให้เป็นผู้มีความรู้ยิ่งเห็นจริงและเจริญรุ่งเรืองในการศึกษาปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อจะได้เป็นประโยชน์และเป็นที่พึ่งสำหรับตนเองอย่างแท้จริง

การกำหนดลักษณะของพระเจ้าอโศกมหาราชโดยภาพรวมให้แน่นอนในปัจจุบัน คงไม่มีผู้รู้เห็นจริงว่าพระองค์มีพระฉายาลักษณ์อย่างไร คณะผู้ออกแบบจึงได้กำหนดจากส่วนที่เป็นนามธรรม รูปธรรม และรูปสมมติ ซึ่งมีปรากฏตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศิลป์ที่ค้นพบในยุคสมัยนั้น ให้ผสมกลมกลืนกับศิลปวัฒนธรรมและความเชื่อตามทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิในปัจจุบัน

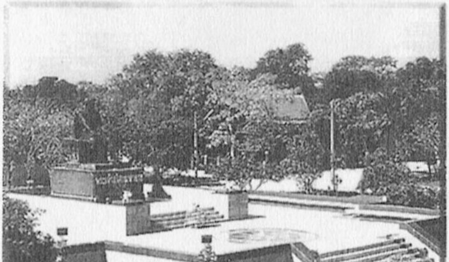

งานประจำปีวัดอโศการาม

งานประจำปีวัดอโศการาม คือ งานบำเพ็ญกุศลครบรอบวันมรณภาพของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร) โดยจัดขึ้นระหว่างวันที่ ๒๔-๒๖ เมษายน ของทุกปี

ลักษณะการจัดงานมีพิธีสวดพระอภิธรรมถวายท่านพ่อลี มีพิธีบวชชี พราหมณ์ พราหมณี มีการแสดงธรรมอบรมสมาธิภาวนา มีการแสดงพระธรรมเทศนาทั้งภาคกลางวันและกลางคืน โดยพระอาจารย์ของวัดอโศการาม และพระอาจารย์สำคัญๆ จากจังหวัดต่างๆ ที่มาประชุมร่วมงานรำลึกถึงพระคุณท่านพ่อลี นอกจากนี้ยังมีพระภิกษุจากวัดต่างๆ รวมทั้งสาธุชนจากทั่วสารทิศมาร่วมงานกันอย่างเนืองแน่น โดยวัดได้พยายามอำนวยความสะดวกในด้านเสนาสนะ ที่พัก และอุปกรณ์ ไว้รับรอง มีสาธุชนผู้เลื่อมใสศรัทธาจัดตั้งโรงทานเพื่อถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสามเณร รวมทั้งบริการอาหารและเครื่องดื่มให้กับชี พราหมณ์ พราหมณี ตลอดจนผู้มาร่วมงานทุกคน

บรรณานุกรม

โรงเรียนสมุทรปราการ ค่ายวิทยาศาสตร์ พิมพ์ที่โรงเรียนสมุทรปราการ ๒๕๓๓, ๓๖.

คณะศิษย์ คุณวุฑฺโฒวาท ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป.สัมพันธ์พาณิชย์ ๒๕๓๔, ๔๓.

พระประยูร จิตฺตสนฺโต, พระบุญกู้ อนุวฑฺฒโน ชีวประวัติพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ (พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร) โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๑๙, ๑๖๗.

พระอาจารย์เจฟฟรี ฐานิสฺสโร ธรรมอโศก ๒๕๓๘, ๘๔.

ศิรินันท์ บุญศิริ ประวัติวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช พิมพ์ครั้งที่ ๑ อมรินทร์การพิมพ์ ๒๕๒๙, ๕๖.

เอกสาร ประวัติวัดอโศการาม ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน ๒ ชุด, ๙.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ พระกฐินพระราชทานประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๙ วัดกลางวรวิหาร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ๒๕๓๙, ๔๓.

วิทย์ วิศทเวทย์, ศ.ดร., เสถียรพงษ์ วรรณปก, รศ. พระเจ้าอโศกมหาราช พิมพ์ครั้งที่ ๒ พระพุทธศาสนา กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ ๒๕๓๓.

ศิษยานุศิษย์ พระธรรมเทศนา พิมพ์ครั้งที่ ๑ ช.แสงงามการพิมพ์ ๒๕๓๖, ๗๙.

ปุไร ณ บางช้าง รตนวิจารณ์ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คืออะไร และอานาปานสติภาวนามัยของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๐๗, ๕๙.

คณะศิษย์ รังสีธรรม อนุสรณ์งานบำเพ็ญกุศลถวายพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ ๒๕๐๙, ๗๒.

นิตยสาร โลกทิพย์ ฉบับที่ ๒๑๕ ศรีสยามการพิมพ์ ๒๕๓๔, ๑๕๐.

นิตยสาร โลกทิพย์ ฉบับที่ ๒๔๗ ศรีสยามการพิมพ์ ๒๕๓๖, ๑๕๐.

ปุไร ณ บางช้าง ศีลอันฆราวาสควรศึกษาและจริยานุวัตรของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๐๘, ๔๑.

พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ **หนังสือจิตตสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา** ๒๕๓๙, ๒๗๙.

พระญาณวิศิษฏ์ เจ้าอาวาสวัดอโศการาม **หนังสือราชการ** ที่ ๕๓/๒๕๓๐ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๐, ๔.

ปุไร ณ บางช้าง **องค์ธุดังคเจดีย์ อนุสรณ์ของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์** โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๐๖, ๑๑๐.

พระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปรินายก **อนุสรณ์ธุดังคเจดีย์ของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์** โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ ๒๕๐๙, ๑๑๐.

กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ **เอกสารคำชี้แจงและแนะนำเรื่องการสำรวจข้อมูล** ๒๕๑๙, ๒๓.

วิธีภาวนา อานาปานสติ

ของ ท่านพ่อลี ธมฺมธโร

สมบัติกรรมฐาน

๑. การนั่งสมาธินั้น เวลาที่เราหลับตา ให้หลับแค่เปลือกตา อย่าหลับจริงๆ อย่างคนนอนหลับ ต้องให้ประสาทตาทำงานเสมอ มิฉะนั้นจะทำให้ง่วง

๒. ให้นึกถึงกรรมฐานในตัว คือ ลมหายใจเข้าออก แล้วก็น้อมนึกถึงกรรมฐานภายนอก คือ "พุทโธ" ซึ่งเป็นส่วนพระคุณของพระพุทธเจ้าเข้าไปพร้อมกับลมหายใจ

๓. เมื่อกำหนดลมหายใจเข้าออกได้สะดวกดีแล้วก็ขยายลมไปให้ทั่วร่างกาย จนเกิดความคล่องแคล่วเบาสบาย นี่เรียกว่าเป็นส่วน "คุณสมบัติ" ของการทำสมาธิ การกำหนดจิตไม่ให้พลาดไปจากลมหายใจเรียกว่า "วัตถุสมบัติ" การทำสติให้ตั้งมั่นอยู่กับคำภาวนาโดยไม่มีการลืมหรือเผลอ เป็นตัว "เจตนาสมบัติ" เมื่อเรากำหนดจิตอยู่ในธรรม ๓ ข้อนี้แล้ว ก็เรียกว่าจิตตั้งอยู่ในองค์ภาวนา หรือ "กรรมฐาน"

๔. เมื่อเราตั้งใจจะทำความดีนี้ ก็มักมีสิ่งไม่ดีเข้ามาแทรกแซงในดวงจิต คือ พวก "นิวรณ์" นิวรณ์นี้เรียกตามชื่อของมันมีอยู่ ๕ อย่าง แต่ในที่นี้จะไม่กล่าวถึงชื่อของมันจะกล่าวแต่เพียงตัวจริงของมันเสีย

ก่อนว่า “นิวรณ์” คืออะไร?

๑) นิวรณ์ คือ สิ่งที่ทำให้ดวงจิตเศร้าหมอง

๒) ทำให้จิตมืดมัว

๓) เป็นสิ่งที่ปิดกั้นดวงจิตไม่ให้ตั้งอยู่ในองค์ของภาวนา

๕. “นิวรณ์” นี้ เกิดมาจากสัญญาภายนอก และสัญญาภายนอกนี้ก็เกิดเพราะสัญญาภายในอ่อน สัญญา คือ ดวงจิตของเราไม่ค่อยจะตั้งอยู่ในอารมณ์ เหมือนกับขันที่วางลงในตุ่มน้ำ ถ้าไม่มีเครื่องถ่วง แล้วมันก็มักจะต้องเอียง ไหวตัว และกระฉอกได้ การที่จิตไหวตัวนี้แหละจึงเป็นเหตุให้นิวรณ์ต่างๆ พากันเข้ามาแทรกแซง เหตุที่ทำให้ดวงจิตของเราเอียงไปได้นี้ เราก็ควรจะต้องทำความเข้าใจให้ทราบว่าจิตของเราที่เอียงอยู่นั้นเอียงไป ได้ ๒ ทางคือ

๑) สัญญาอดีต คือ เรื่องราวต่างๆ ซึ่งล่วงมาแล้วก่อนหน้า ๒ ชั่วโมงที่ผ่านไปนี้หรือนับตั้งแต่ขณะที่เราหายใจเข้าไปครั้งแรกจนถึงชั่วโมงต่อๆ ไปข้างหน้า นิวรณ์นี้ มีความหมายอยู่ ๒ อย่างคือ อย่างหนึ่งเป็นเรื่องของตัวเองบ้าง เป็นเรื่องของคนอื่นบ้าง และเป็นเรื่องของโลก ซึ่งดีบ้างชั่วบ้างที่ผ่านมา อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของธรรมดีบ้างชั่วบ้างที่ผ่านมา ซึ่งเราได้เก็บมาจดจำไว้

๒) สัญญาอนาคต ก็เป็นเรื่องอย่างเดียวกัน คือเป็นเรื่องตัวเองบ้าง ของคนอื่นบ้าง บางทีก็ไหลไปในทางโลก บางทีก็ไหลไปในทางธรรม ทั้งในส่วนที่ดีและในส่วนที่ชั่ว

๖. ถ้าจิตของเราไหลไปอย่างนี้ เราก็จะต้องได้รับผล ๒ อย่าง คือ ความสบายใจและความไม่สบายใจ คือ อารมณ์ที่เป็น “กามสุขัลลิกานุโยค” บ้าง เป็น “อัตตกิลมถานุโยค” บ้าง เหตุนี้จึงต้องคอยจับดวงจิตให้เข้าไปอยู่ในปัจจุบัน เพื่อมิให้นิวรณ์เหล่านี้มาแทรกซึมได้ แต่ถึงกระนั้นจิตก็ยังไม่ปกติยังไหวตัวบ้างเป็นธรรมดา แต่ความไหวตัวอย่าง

นี้ไม่จัดเป็นความผิด (คือถ้าเรารู้จักใช้มันก็ไม่ผิด ถ้าไม่รู้จักใช้ก็ผิด) เพราะจิตที่ไหวตัวนี้ยังหาที่อาศัยไม่ได้ กล่าวตามบทบาลีท่านเรียกว่า

"สัมภเวสี" เหตุนั้นท่านจึงสอนให้หากรรมฐานมาเป็นที่ตั้งของดวงจิตเสีย เหมือนกับฉากหรือจอหนังอันเป็นเครื่องปะทะเงาให้แลเห็นชัด ทั้งนี้ก็เพื่อจะกันมิให้อารมณ์ภายนอกล่วงล้ำเข้ามาได้ คือท่านสอนให้ทำภาวนาโดยเอาจิตมากำหนดไว้ที่ลมหายใจแห่งเดียว

การที่เรานึกถึงลมหายใจนี้ท่านเรียกว่า "วิตก" คือที่เราหายใจ "พุท" เข้า "โธ" ออก อยู่อย่างนี้แหละ ส่วนอาการที่ไหวๆ นี้ได้แก่ "วิจาร" เมื่อเราจะเอาส่วนวิจารเข้ามาแทนก็ให้ปล่อยวิตก คือ คำว่า "พุทโธ" นั้นเสีย แล้วก็จงสังเกตว่าอาการหายใจเข้าออกนี้เกิดความกระเทือนไปถึงไหน เวลาหายใจออกมาเรารู้สึกสะดวกหรือไม่สะดวก เวลาหายใจเข้าไปรู้สึกสบายหรือไม่สบาย ถ้าไม่สะดวกสบายก็ให้ปรับปรุงแก้ไขเสียใหม่ เมื่อเราประคองจิตอยู่เช่นนี้ก็ปล่อย "พุทโธ" ไปไม่ต้องใช้ ลมที่หายใจเข้าไปก็จะกระจายแผ่ซ่านไปทั่วตัวด้วยความมีสติสัมปชัญญะ เมื่อเราปล่อยวิตกบางส่วน เช่น วางคำภาวนา "พุทโธ" เสีย เหลือแต่การกำหนดลมหายใจแล้วความตรวจตรองมีมากขึ้น ความไหวตัวก็จะกลายเป็นสมาธิไป อารมณ์ทั้งหลายก็ดับ ความดับนี้ ไม่ใช่หมายความว่าเราหูดับหรือหูตึง อาการที่ดับนี้คือเราไม่ได้ยกจิตออกไปสู่อารมณ์ภายนอกทั้งอดีตอนาคต ตั้งอยู่แต่ในปัจจุบันส่วนเดียว

เมื่อจิตของเราเป็นสมาธิเช่นนี้ "ญาณ" ก็จะเกิดขึ้น ความรู้ก็จะเกิดขึ้น ความรู้นี้ไม่เกิดจากการเล่าเรียนหรือเกิดจากตำรับตำรา แต่เป็นความรู้ที่เกิดจากการกระทำ เช่น การทำกระเบื้องนั้น ในชั้นแรกๆ เราก็จะรู้จักแต่เพียงวิธีผสมดินกับทรายสำหรับทำกระเบื้อง หรือวิธีทำกระเบื้องให้เป็นแผ่นๆ อย่างธรรมดาเท่านั้น แต่เมื่อทำไปๆ เราก็จะมีความรู้มากขึ้นว่าทำอย่างไรจึงจะสวยงาม ทำอย่างไรจึงจะเหนียว ทนและไม่เปราะหักง่าย ต่อมาเราก็คิดทำกระเบื้องสี และเปลี่ยนเป็นแบบต่างๆ โดยการประดิษฐ์ให้สวยงามขึ้น ดีขึ้นทุกทีๆ วัตถุอันนั้นแหละกลายมาเป็นครูสอนเราอีกทีหนึ่ง จนกลายเป็นอาชีพของเราได้ ฉันใด การกำหนดลมหายใจนี้ก็เช่นเดียวกัน เมื่อเราคอยหมั่นสังเกตดูการเดินของลมอยู่เสมอแล้ว เราก็จะรู้ว่าลมที่หายใจเข้ามานั้นเป็นอย่างไรสบายหรือไม่สบาย หายใจเข้าอย่างไรเราจึงสบาย หายใจออกอย่างไรเราจึงสบาย หายใจอย่างไรเราจึงอึดอัด หายใจอย่างไรเราจึงเหนื่อย เพราะลมหายใจของเรานี้มีอยู่ถึง ๔ อย่าง คือ บางทีก็เข้ายาวออกยาว บางทีเข้ายาวออกสั้น บางทีเข้าสั้นออกยาว บางทีเข้าสั้นออกสั้น ดังนั้นจึงควรสังเกตดูว่าลม ๔ ประเภทที่แล่นเข้าไปในร่างกายของเรานี้ ได้ทำประโยชน์ให้แก่หัวใจและปอดแค่ไหน และเป็นประโยชน์แก่อวัยวะส่วนอื่นอย่างไรบ้าง

เมื่อเราได้คอยหมั่นสำรวจและพิจารณาอยู่เช่นนี้ ก็จะเป็นสติสัมปชัญญะกำกับอยู่กับตัวเรา สมาธิก็จะเกิดขึ้น ปัญญาก็จะเกิดขึ้น วิชชาก็จะเกิดขึ้นในตัว คนที่มีความรู้อย่างนี้ บางทีอาจไม่ต้องหายใจทางจมูกก็ได้ คือหายใจทางตาก็ได้ หายใจทางหูก็ได้ แต่ทีแรกต้องอาศัยหายใจทางจมูกเสียก่อน เพราะลมที่เข้าออกทางจมูกนี้เป็นลม หยาบ เราต้องอาศัยลมหยาบนี้เป็นที่สังเกต จึงจะรู้ลมละเอียดได้ ลมในตัวเราทั้งหมดมีอยู่ ๕ อย่างด้วยกัน พวกที่ ๑ คือลมที่แล่นเข้าแล่นออกอยู่เสมอ ซึ่งเรียกว่า "อาคันตุกะวาโย" พวกที่ ๒ คือลมที่อยู่ประจำในตัว แต่ซึมซาบแล่นไปในตัวได้ พวกที่ ๓ เป็นลมที่หมุนๆ อยู่กับที่ พวกที่ ๔ ลมที่ไหวๆ

ตัว พัดไปมาได้ และพวกที่ ๕ ลมที่ไปหล่อเลี้ยงเส้นประสาทและต่อมโลหิตทั้งสรีระร่างกาย

เมื่อเรารู้จักประเภทของลม รู้จักใช้ลม และรู้จักปรับปรุงแก้ไขลมได้ทุกส่วนให้เป็นที่สบายแก่ร่างกายแล้ว เราก็จะเกิดความชำนาญ เป็นเหตุให้มีความคล่องแคล่วขึ้นในตน มีผลเกิดขึ้น เช่น อิ่มเอิบซาบซ่านไปทั่วตัว เหมือนกับน้ำมันเบนซินที่แล่นซึบซาบไปในไส้ตะเกียงเจ้าพายุ ทำให้ไส้ตะเกียงเกิดแสงสว่างขาวนวล "วิตก" นี้จึงเปรียบเหมือนกับยกตะแกรงใส่แป้งหรือทราย "วิจาร" เปรียบเหมือนร่อนแป้ง ในชั้นแรกเมื่อเรานำดินหรือทรายใส่ตะแกรงร่อน มันก็ยังเป็นก้อนหยาบๆ ก่อน แต่เมื่อเราพยายามร่อนไปๆ ทำให้บ่อยๆ เข้า ดินหรือทรายที่หยาบนั้นก็จะค่อยๆ ละเอียดเหลือแต่ก้อนเล็กลงๆ จนละเอียดขึ้นทุกที การกำหนดลมหายใจนี้ก็เช่นเดียวกัน ในชั้นแรกที่หายใจเข้าไปก็ยังเป็นลมหยาบๆ ก่อน เมื่อเราใช้วิตกวิจารมากเข้าๆ ก็จะกลายเป็นลมละเอียดขึ้นทุกที แล้วลมละเอียดนี้ก็จะซึมซาบไปทั่วทุกขุมขน เป็น "โอฬาริกรูป" ความสบายก็จะปรากฏขึ้นต่างๆ เช่น เบา กาย โปร่งโล่ง ไม่เมื่อย ไม่ปวด ฯลฯ เสวยแต่ปีติและความสุขในธรรม คือ ความสุขเย็นอยู่เป็นนิจ แล้วความสุขนี้ก็จะปรากฏใน "สุขุมาลรูป" เป็นส่วนๆ เป็นจุดเล็กๆ เหมือนละอองปรมาณูที่มีอยู่ในอากาศซึ่งเรามองไม่เห็นด้วยตา ตอนนี้ถึงจะเป็นความสบายก็จริงอยู่ แต่ละอองเล็กๆ ซึ่งแทรกซึมอยู่นี้ยังเป็นที่กำเนิดของสัตว์ได้ จึงนับว่ายังไม่พ้นไปจากทุกข์ทีเดียว

นี้เรียกว่าวิชชาอย่างหนึ่ง ถ้าใครมีวิชชานี้แล้ว ก็จะเกิดปีติขึ้นในตน คือ มีอาการตัวเบาคล้ายสำลี ความเบาอันนี้มีอานุภาพต่างๆ ท่านเรียกว่า "หีนํ วา" หีนะ คือรูปหยาบห็จะหายไป "ปณีตํ วา" กลายเป็นรูปละเอียด ประณีต สวยงาม รูปที่สวยงามนี้ ไม่ใช่งามด้วยการประดิษฐ์ตกแต่ง ความงามอันนี้ หมายความว่า สดใส แช่มชื่น เย็น สบาย อาการเหล่านี้จะแสดงความสง่าผ่าเผยให้ปรากฏในร่างกายของเรา คุณงามความดีนี้แหละเกิด "โสภณะ" ได้แก่ ความบานใจ ความ แจ่มใส ซึ่งมีอยู่เต็มส่วนในอวัยวะ คือ ธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม มีความสมบูรณ์เสมอภาคกันหมด ร่างกายนั้นจึงเป็นร่างกายที่สวยงาม แต่ไม่ใช่งามอย่างศิลปะ นี่เป็นส่วน "ปณีตรูป"

เมื่อกายมีความเต็มส่วนสมบูรณ์ได้ขนาดนี้ ธาตุทั้ง ๔ ก็เป็นใหญ่ขึ้นในตัวของมัน เป็น "มหาภูตรูป" ธาตุดินก็เป็นใหญ่ในธาตุดิน ธาตุน้ำก็เป็นใหญ่ในธาตุน้ำ ธาตุลมก็เป็นใหญ่ในธาตุลม ธาตุไฟก็เป็นใหญ่ในธาตุไฟ ธาตุทั้ง ๔ ต่างก็เป็นใหญ่ขึ้นในตัวของมัน เป็น "โอฬาริกรูป" อากาศธาตุและวิญญาณธาตุก็เป็นผู้ใหญ่ด้วย เท่ากับเป็นผู้ใหญ่ด้วยกันทุกคน และธรรมดาผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่เมื่ออยู่ด้วยกันก็ไม่ค่อยจะทะเลาะวิวาทกัน แต่ถ้าเป็นเด็กกับเด็กแล้วก็มักจะทะเลาะกันบ่อยๆ ฉะนั้น เมื่อธาตุทั้ง ๖ นี้เป็นผู้ใหญ่ด้วยกันทั้งหมดแล้ว ธาตุดินก็จะไม่ทะเลาะกับธาตุน้ำ ธาตุน้ำก็จะไม่ทะเลาะกับธาตุลม ธาตุลมก็จะไม่ทะเลาะกับธาตุไฟ ธาตุไฟก็จะไม่ทะเลาะกับอากาศธาตุ อากาศธาตุก็จะไม่ทะเลาะกับวิญญาณธาตุ ต่างก็ต้องสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ที่เรียกว่า "เอกายโน อยํ มคฺโค สมฺมทกขาโต สตตานํ วิสุทฺธิยา" ธาตุทั้ง ๔ ก็รวมกันเป็นใหญ่ขึ้นในกายอันเดียวกัน คือ ๔ ใน ๑ จิตของเราซึ่งเข้าไปอยู่ใน "เอกายนมรรค" เช่นนี้ก็เป็นเหตุให้รู้เรื่องในร่างกายได้ดี จิตก็จะมีความรู้สึกว่า "กายนี้ คือ ลูกของเรา" จิตนั้นก็เหมือนพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เห็นว่าลูกมีความเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่เช่นนี้ ก็จะต้องภูมิใจเป็นธรรมดา และเมื่อเห็นว่าลูกของตนเป็นผู้ใหญ่ เลี้ยง

รักษาตนเองได้แล้ว ก็เป็นเหตุให้ปล่อยวางภาระของลูกได้ เพราะลูกเป็นผู้ใหญ่แล้วเขาก็เลี้ยงดูกันเอง (ตอนนี้ไม่ต้องพูดถึงนิวรณ์เลย เพราะจิต

ตอนนี้เป็นสมาธิแล้ว นิวรณ์ก็ย่อมไม่สามารถแทรกซึมเข้ามาได้)

เมื่อ "จิต" ปล่อย "กาย" ได้อย่างนี้ จิตก็จะเป็นสุข มีความสุขเกิดขึ้นในจิต มีความสุขเกิดในกาย สุขอย่างนี้ผิดกับสุขทางโลกคือ สุขนี้เป็นความเยือกเย็นสบายอย่างหนึ่ง เช่น ร่างกายสบายไม่ปวดเมื่อย ฯลฯ และสุกใสเป็นรัศมีอย่างหนึ่ง ส่วนใจก็เย็นไม่มีความเดือดร้อนกระวนกระวาย สุขอย่างหนึ่งคือสุกใส ที่เรียกว่า รัศมี นั่นเป็นสุขเย็นๆ สุขเย็นๆ นี้แหละ คือ "บุญ" มีลักษณะเหมือนกับไอน้ำที่เกิดเป็นละอองออกจากความเย็นแล้วก็รวมกันเป็นก้อนเมฆและเม็ดฝน หรือเป็นกลุ่มเป็นก้อนตั้งตัวเป็นอิสระ ฉะนั้น ความเย็นนี้แหละจึงระเบิดขึ้นเป็นละอองชนิดหนึ่งเรียกว่า "รัศมี" คือ ธาตุดินก็เป็นละออง ธาตุน้ำก็เป็นละออง ธาตุลมก็เป็นละออง ธาตุไฟก็เป็นละออง อากาศธาตุก็เป็นละออง วิญญาณธาตุก็เป็นละออง นี้แหละ เป็นบ่อเกิดแห่ง "รัศมี" ทั้ง ๖ ที่เรียกว่า "ฉัพพรรณ-รังสี" มีแสงเป็น ๖ อย่าง ร่างกายก็มีสีวรรณะเปล่งปลั่งดั่งสีมะปรางสุกอำนาจที่สุกใสนี้แหละท่านเรียกว่า "ธมฺโม ปทีโป" ธรรมะย่อมมีแสงสว่างสุกใส เมื่อเรามีธรรมะส่วนนี้แล้ว ร่างกายก็ปลอดภัย ใจก็ตื่น เกิดละอองขึ้นคือแสงสว่าง เกิดแสง เกิดอำนาจขึ้นในตัวของมันเอง แสงนี้เมื่อแรงขึ้นๆ โดยลำดับก็จะกลาย เป็นตัว "วิปัสสนาญาณ" เป็นเครื่องให้รู้ "สัจธรรม" ถ้าญาณนี้แรงขึ้นๆ ก็จะกลายเป็น "วิชชา" วิชชานี้ไม่ได้ไปศึกษาจากที่

ไหน แต่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ

เมื่อใครทำได้อย่างนี้ ดวงจิตของผู้นั้นก็จะเป็นตัว "พุทธะ" "ธรรมะ" "สังฆะ" เข้ามาอาบในใจ บุคคลนั้นๆ ก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้เข้าถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริง ใครทำได้แค่นี้ก็สามารถตรัสรู้ธรรมได้ ไม่ต้องไปทำอะไรให้มาก เมื่อผู้ใดมีความถี่ถ้วน รอบคอบ มีความเพียร มีสติปัญญาแล้ว ก็สามารถจะเปิดตา เปิดหูของตนเอง ให้รู้เห็นอะไรๆ ได้ทุกอย่าง ทั้งอาจไม่ต้องกลับมาเกิดมาทำสมาธิอีกก็ได้ แต่ถ้าใครไม่ถี่ถ้วน ไม่รอบคอบ ไม่สนใจ ไม่พากเพียร แล้วก็ต้องกลับมาทำกันใหม่อีก

๗. การทำสมาธิ ก็เพื่อต้องการดับนิวรณ์ เมื่อนิวรณ์ดับสนิทดวงจิตก็เข้าสู่ "วิหารธรรม" เราก็จะทำตนให้พ้นไปจากนิวรณ์ได้ ชาติภพของผู้นั้นอย่างต่ำก็จะต้องได้เกิดเป็นมนุษย์ และสุคติพรหมโลก ไม่ต้องไปเกิดในอบาย ๔ เมื่อจิตเข้าสู่ "วิหารธรรม" แล้วก็จะได้ยกตนไปสู่โลกุตระ เข้าถึงกระแสธรรม กล่าวคือ "โสดาบัน" ถ้าใครไม่เกียจคร้านหมั่นทำกรรมฐานไม่หยุดหย่อน ก็จะพ้นไปจากโลกิยะได้ ถ้าจิตของเราเข้าสู่คุณธรรมคือ "โสดา" แล้ว เราก็จะไม่ต้องไปเกิดในอบาย

๘ "พระโสดา" นั้น ถ้าจะพูดกันให้เห็นง่ายๆ ก็คือ บุคคลที่มีจิตอันแน่นอน แต่ความคิดชั่วบางอย่างยังมีอยู่ แต่ไม่กล้ากระทำชั่วให้ปรากฏ ส่วน "ปุถุชน" นั้น ความคิดชั่วมีแล้วก็จะต้องกระทำด้วยกายวาจาให้ปรากฏขึ้น เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ฯลฯ เป็นต้น พระโสดาท่านมีความชั่วบางส่วนแต่ไม่ทำ คล้ายกับคนที่มีมีดอยู่ในมือในคราวที่มีกิเลสอยู่ในใจแต่ไม่ฟันหัวคน ปุถุชนนั้นมีกิเลสแล้วก็ห้ามไม่ได้ จะต้องทำทุกอย่างตามที่กิเลสของตัวมี เช่น มีความโกรธจัดแล้วก็ทนอยู่ไม่ได้ต้องแสดงออกมาจนน่าเกลียด ก่อความเสียหายในศีลธรรมโดยชัดแจ้ง กิเลสของพระโสดาท่านก็มีเหมือนกันแต่ท่านสามารถห้ามได้ ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ก็เพราะท่านมีคุณธรรมอย่างหนึ่งคือ "สติธรรม" หรือ

"สติวินัย" ฝังอยู่ในตัว จึงทำให้รู้ผิดรู้ถูก เมื่อจิตไหวไปในทางดี ท่านก็รู้ ไหวไปในทางไม่ดีท่านก็รู้ การเห็น การได้ยิน การสูดกลิ่น การรู้รส

การสัมผัสท่านก็มีเหมือนกัน แต่ท่านไม่ยอมให้ล้ำลึกเข้าไปในใจ ท่านมี "ขันติธรรม" ความอดกลั้นที่จะต้านทานต่อกิเลสนั้นๆ เหมือนคนที่ถือขันน้ำวิ่งไปแต่ก็ประคองไว้ไม่ให้หกได้ ผู้ที่เป็นพระโสดานั้นถึงแม้จะขับขี่จักรยานอยู่ คือ เดิน นั่ง นอน พูด คิด กิน ลืมตา หรือหลับตาอยู่ก็ดี แต่คุณธรรมประจำจิตของท่านไม่มีอาการตกหล่นเป็นธรรมที่ไม่ดับ แต่มันไหวตัว ความไหวๆ นี่แหละที่เป็นเหตุให้เกิด ถ้าไม่ไหว จึงจะไม่เกิด แต่ถึงจะเกิดท่านก็ไปเกิดในภพที่ดี คือ เป็นมนุษย์ หรือเทวดา ส่วนปุถุชนคนหนานั้น เกิดก็ไม่เป็นท่าเป็นทางเลย แล้วก็วนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุดด้วย แต่พระอริยเจ้านั้นท่านรู้จักเกิด ถึงเกิดแล้วก็ดับ คือท่านเกลียดในอารมณ์ที่ชั่ว อารมณ์ที่ชั่วท่านไหวน้อย อารมณ์ที่ดีท่านไหวแรง ส่วนปุถุชนนั้น อารมณ์ชั่วไหวแรง อารมณ์ดีไหวน้อย เช่น คนที่ตั้งใจจะมาวัดทำความดี พอถูกเขาทักว่ามาวัดเป็นคนครึล้าสมัย หรือสิ้นคิดหมดหวังอะไร เพียงแค่นี้ใจก็ไหวเสียจนเกือบไม่อยากมาวัดแล้ว แต่ในส่วนความดีนั้นใครจะบอกอย่างไรก็ไม่ค่อยจะไหว เหตุนี้เพราะจิตตกต่ำมาก

พระอริยะนั้น ถึงความชั่วจะมีสักกี่หนๆ ก็ตาม แต่ความดีในพระนิพพาน เป็นเครื่องดึงดูดดวงใจของท่าน ท่านจึงบำเพ็ญอยู่เรื่อยไปจนถึงที่สุด เมื่อถึงที่สุดแล้วก็ต้องไม่มีการเกิด ไม่มีการแก่ ไม่มีการเจ็บ ไม่มีการตาย รูปก็หยุด เวทนาก็หยุด สัญญาก็หยุด สังขารก็หยุด วิญญาณ

ก็หยุด ในส่วนธาตุทั้ง ๖ ก็พากันหยุดอีก คือ ธาตุดินก็หยุด ธาตุน้ำก็หยุด ธาตุลมก็หยุด ธาตุไฟก็หยุด อากาศธาตุก็หยุด วิญญาณธาตุก็หยุด ทั้งธาตุขันธ์อายตนะพากันหยุดหมด สัญญาที่หมายว่าขันธ์ ๕ วิ่งเข้ามา เมื่อขันธ์ ๕ ไม่มีแล้วก็ไม่มีตัวคนเดิน และเมื่อต่างคนต่างก็หยุดเดินกันหมดแล้ว ก็ย่อมจะไม่มีการสวนทางกัน ไม่แทรกแซงกัน ไม่เบียดเสียดกัน ไม่ชนกัน ไม่สนทนากัน ดวงใจก็จะรักษาตัวของมันเองตามหน้าที่ ใครเป็นใหญ่ในส่วนใดก็เป็นใหญ่ในส่วนนั้น ใครเป็นหนึ่งในส่วนใด ก็เป็นหนึ่งในส่วนนั้น ไม่ก้าวก่ายเขตแดนของกันและกัน เมื่อไม่มีอะไรแทรกแซงกันแล้ว ความวุ่นวายอะไรมันจะเกิด? เหมือนกับก้านไม้ขีดไฟที่วางไว้ในกล่องตามลำพังของมันอย่างเดียวนั้น ไฟอะไรจะเกิดขึ้น เมื่อหัวของมันไม่ได้ไปกระทบกับสิ่งที่เป็นเชื้อแล้ว ไฟก็ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าไม่มีไฟ ไฟก็มีอยู่ตามธรรมดาของมัน แต่ไม่มีเชื้อไปจ่อแล้ว ไฟก็ไม่ปรากฏเป็นความร้อนขึ้นมาได้ จิตที่ไม่ได้รับเชื้อของกิเลสก็เช่นเดียวกัน

นี่เรียกว่า "นิพพานธรรม" เป็นสิ่งที่ดีที่สุด ข้อที่สุดของศาสนธรรมก็คือ นิพพานธรรม ซึ่งเป็นส่วนที่สุดของพวกเรา ถ้าเราไม่ปฏิบัติให้ก้าวหน้าไปในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แล้ว เราก็จะไม่มีโอกาสถึงที่สุดได้ เมื่อใครมารวบรวมข้อปฏิบัติให้สูงขึ้นในตน ดวงจิตของผู้นั้นก็จะเกิดวิชชาปัญญาความรู้ ซึ่งสามารถจะผลักดันเราให้ไปสู่ที่ สูงคือนิพพานธรรม

พระอริยะท่านเห็นว่าน้ำฝนก็คือไอน้ำซึ่งถูกความร้อน ดูดขึ้นไปจากน้ำเค็ม แล้วก็กลายเป็นน้ำฝนตกลงมา เพราะฉะนั้นน้ำฝนก็คือน้ำทะเล น้ำทะเลก็คือน้ำฝน แต่ปุถุชนที่ไม่ทราบว่าน้ำฝนมาจากไหน ก็สำคัญว่าน้ำฝนนี้มีอยู่บนท้องฟ้า ก็จะหลงคอยดื่มแต่น้ำฝน ถ้าไม่มีฝนตกลงมาก็ต้องอดตาย การที่ไม่รู้นี้ก็เพราะความโง่เขลานั่นเอง ไม่รู้จักหาสมบัติใหม่คือ อริยธรรม ก็จะต้องนั่งคอยเก็บกินแต่ของเก่าอยู่เรื่อย ไปแล้วก็ป้วนเปี้ยนวนเวียนอยู่ใน "สังสารวัฏ" เช่นนี่ ไม่รู้จักหาทาง

ออกไปจากกองทุกข์ได้ เหมือนมดแดงที่ไต่ไปตามขอบกระด้ง ซึ่งยาว ไม่ถึง ๓ วา ก็เพราะมันไม่รู้ว่าความโค้งของขอบกระด้งนั้นเป็นอย่างไร ดังนั้น

เราจึงเกิด แก่ เจ็บ ตายกันอยู่อย่างนี้ไม่รู้จักสิ้นสุด ส่วนพระอริยะท่านมองเห็นว่าอะไรๆ ในโลก มันก็ล้วนแต่เป็นของเก่าทั้งสิ้น ความมั่งมีหรือความจน ดีหรือชั่ว สุขหรือทุกข์ นินทาหรือสรรเสริญ ฯลฯ มันก็ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปมาอยู่อย่างนี่ทั้งนั้น ซึ่งเรียกว่า "กิเลสวัฏ" ทำให้คนโง่เขลาเข้าใจผิด

อีกอย่างหนึ่งเช่น การหมุนเวียนของโลกที่เรียกว่า "โลกหมุน" หรือ "โลกกลม" เช่น วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ แล้วก็กลับมาหาวันอาทิตย์ ของเก่าตามเดิม ส่วนเดือนนั้นก็เป็นเดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ เดือนห้า ฯลฯ จนถึงเดือน ๑๑ เดือน ๑๒ แล้วก็กลับมาเดือนอ้ายอีก กลายมาเป็นปีที่ ๑ คือ ชวด ฉลู ขาล ฯลฯ จนถึงปีกุน แล้วก็กลับมาหาชวดซึ่ง เป็นของเก่าตามเดิม ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นอยู่อย่างนี้ กลางคืน แล้วกลับมากลางวัน กลางวันแล้วก็กลางคืน กลางคืนมันก็ไม่แน่ มืดของเราสว่างของคนอื่น สว่างของคนอื่นมืดของเรา มันก็เปลี่ยนแปลงกันอยู่อย่างนี้ เรียกว่า "โลกิยจักร" เป็นเหตุให้ผู้ศึกษาไม่ถึงความจริง เข้าใจผิด และเป็นเหตุให้เกิดทะเลาะกัน

เมื่อเห็นชัดดังนี้แล้วท่านก็เกิด "นิพพิทา" ความเบื่อหน่าย ไม่

อยากมาเกิดในโลกอีก เพราะโลกนั้นมีต่างๆ บางโลกมีแต่ความร้อนอย่างเดียว ไม่มีสัตว์ไปบังเกิดในที่นั้น บางโลกมีแต่แสงอาทิตย์ บางโลกมีแต่แสงพระจันทร์ บางโลกไม่มีทั้งแสงพระอาทิตย์และแสงพระจันทร์นี้เรียกว่า "โลกวิทู"

เหตุนี้ เมื่อพวกเราพากันสดับตรับฟังแล้วก็ควรนำไปพิจารณาใคร่ครวญดู เมื่อเห็นว่าเป็นสิ่งที่สมควรเชื่อก็จงนำไปปฏิบัติจิตใจของตนเพื่อจะได้เกิดมรรคผลขึ้นในตน จงอย่าได้เป็นผู้มีความประมาทในการกระทำใดๆ ทั้งสิ้น ชีวิตของเรานี้เหมือนกับน้ำค้างบนใบหญ้า ซึ่งพอได้รับแสงอาทิตย์เข้าแล้ว ในมิช้าก็จะต้องแห้งหายไปไม่มีอะไรเหลือติดอยู่ ความตายของคนเรานั้นมีอยู่ทุกขณะลมหายใจที่เข้าออก ถ้าใครเป็นผู้ประมาทขาดสติเผลอตัวสักเดียวก็ต้องตาย ความตายของคนเราเป็นของง่ายดาย และมันก็คอยท่าเราอยู่ทุกขณะเวลานาที เช่น บางคนนอนมากไปมันก็จะตาย กินมากไปก็จะตาย กินน้อยไปก็จะตาย หนาวเกินไปก็จะตาย ร้อนเกินไปก็จะตาย ดีใจเกินไปก็จะตาย เสียใจเกินไปก็จะตาย เจ็บก็จะตาย ไม่เจ็บก็จะตาย บางทีนั่งอยู่ดีๆ ก็ยังตายได้ จงเห็นว่าความตายนั้นมันล่อแหลมอยู่อย่างนี้ เหตุนั้นส่วนใดที่เป็นความดีในทางโลกและทางธรรมแล้ว จงพากันทำให้มากๆ ด้วยความไม่ประมาทเถิด

เอกายนมรรค

การกำหนดลมหายใจนี้ จะต้องพยายามตัดสัญญาอารมณ์ภายนอกออกให้หมด เพราะถ้ามีนิวรณ์มากแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะสังเกตความละเอียดของจิตและลมได้

ลมที่อยู่ภายในร่างกายนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนหนึ่งอยู่ในหัวใจและปอด ส่วนหนึ่งอยู่ในกระเพาะอาหารและลำไส้ อีกส่วนหนึ่งอยู่ทุกต่อมโลหิตทั่วสรีระร่างกาย ทั้งหมดนี้เป็นลมที่มีลักษณะไหวตัวอยู่เสมอ แต่มีอีกส่วนหนึ่งเป็นลมเฉยๆ มีลักษณะว่างและเบา ลมนี้กั้น

อยู่ชิดกะบังลม ระหว่างหัวใจและปอดกับกระเพาะอาหารและลำไส้ เป็นลมที่อยู่นิ่งๆ ไม่ไหวตัวเหมือนกับลมที่อยู่ในปอดและหัวใจซึ่งเป็น

ลมกลั่น ลมนี้มีลักษณะเบาเหมือนก้อนสำลีที่กลิ้งไปบนกระดาษ ไม่ทำความกระทบกระเทือนอันใดให้เกิดขึ้นแก่ส่วนอวัยวะของร่างกายเลย ส่วนลมที่มีอาการไหวตัวนั้น เมื่อปะทะกับเส้นโลหิตก็มีลักษณะร้อน อุ่น และบางทีก็เป็นกากออกมาทางจมูก ธาตุลมนี้ถ้ามีเป็นส่วนมาก ธาตุไฟก็จะมีเป็นส่วนน้อยและทำให้โลหิตเย็น ถ้าธาตุลมมีส่วนน้อย ธาตุไฟก็มีส่วนมากและทำให้โลหิตร้อน ส่วนเวทนาที่เกิดขึ้นจากการผสมธาตุถูกส่วนนี้ก็คือ ความสบายเฉยๆ สบายเย็นๆ สบายว่างๆ เหมือนกับเรามองขึ้นไปในอากาศว่างไม่มีอะไรขัดตา บางครั้งก็มีความรู้สึกว่างสบาย เย็น แต่ไหวตัว นี้เรียกว่าปีติ

ทางที่ดีที่สุดให้เอาจิตไปไว้กับลมว่างๆ ส่วนการใช้ลมให้เป็นประโยชน์หมายความว่าให้ขยายเวทนาอันใดอันหนึ่งซึ่งมีน้ำหนักมากที่สุด เช่น เย็นมากหรือว่างมาก หรือสบายมาก หรือมีอาการไหว แต่อาการไหวนี้ไม่ควรใช้ ให้ใช้แต่ความว่าง ความเย็นและความเบา การใช้คือ ขยายวงให้กว้าง ให้มันว่างไปทุกส่วนในร่างกาย นี่เรียกว่ารู้จักใช้เวทนาที่มีอยู่ แต่การใช้เวทนานี้ต้องมีสติสัมปชัญญะให้สมบูรณ์ มิฉะนั้น ถ้าเกิดความรู้สึกว่างหรือเบาขึ้นแล้ว เดี๋ยวจะเข้าใจผิดว่า ไม่มีตัวจริงๆ อย่างนี้ก็ไม่ใช่

ส่วนการขยายเวทนานั้น จะขยายทีละอย่าง หรือจะขยายพร้อมกันก็ได้ แต่ต้องได้รับความเสมอภาคกันทั้งหมด และกำหนดกายทั้งก้อนให้เป็นอารมณ์อันเดียว ซึ่งเรียกว่า "เอกายนมรรค" ถ้าเราทำได้อย่างนี้ ก็เปรียบเหมือนกับผ้าขาวทั้งผืน ที่เรากำเข้ามาไว้ในมือได้ หรือจะคลี่ออกให้ถึงวาก็ได้ หรือร่างกายของเราซึ่งหนัก ๕๐ กิโลกรัม แต่อาจรู้สึกเหมือนมีน้ำหนักเพียง ๑ กิโลกรัมเท่านั้น อย่างนี้เรียกว่า "มหาสติปัฏฐาน"

เมื่อสติเซิบไปทั่วร่างกายดังนี้ ธาตุทุกส่วนก็จะมีงานทำทั่วกันหมด เหมือนคนเราที่ช่วยกันทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ต่างคนก็ต่างแบก ต่างคนก็ต่างหาม มิช้างานนั้นก็จะสำเร็จเบาสบาย เหมือนไส้ตะเกียงเจ้าพายุที่ถูกไฟเผาทั่วทุกเส้นด้าย ย่อมเกิดความเบา สว่าง และขาวรอบตัวของมัน ฉันใด ถ้าเราสุมจิตของเราด้วยสติสัมปชัญญะ ให้เกิดความรู้สึกทั่วตัวแล้ว จิตและกายของเราก็จะเบา เหมือนกับไส้ ตะเกียงเจ้าพายุ ฉะนั้น เมื่อเรานึกขึ้นด้วยอำนาจของสติ ก็จะเกิดความสว่างรอบคอบขึ้นในตัวทันที อันความเจริญในร่างกายและในทางจิตใจ ซึ่งสามารถที่จะนั่ง นอน ยืน เดิน ได้อย่างผิดธรรมดา เช่น นั่งหรือยืน ได้นานๆ โดยไม่เมื่อย เดินได้ไกลๆ โดยไม่เหนื่อย กินน้อยผิดธรรมดา ก็ไม่หิว หรืออดกินอดนอนได้หลายๆ วันโดยไม่เสียกำลัง อย่างนี้เป็นต้น นี่เป็นผลซึ่งเกิดขึ้นทางกายซึ่งเราบริหารในส่วนสุขวิทยา

ส่วนทางดวงจิตก็ได้รับความเจริญ กล่าวคือความบริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากมลทิน เครื่องปกปิด จิตก็สว่างเบา กระจ่างแจ้ง คล่องแคล่ว สว่างไสว ว่องไว และกล้าหาญ เป็น "จิตฺตปุญฺญตา" ความเชื่อคือ สทฺธาพลํ ก็แล่นไปเหมือนกับรถที่แล่นไปตามถนนโดยไม่หยุดยั้ง วิริยพลํ ความเพียรก็เร่งรัด ก้าวหน้า ไม่ท้อถอย สติพลํ สติก็แก่กล้า สามารถที่จะกำหนดรู้เรื่องรางต่างๆ ทั้งอดีตและอนาคตได้ เช่น บุพเพนิวาสานุสติญาณ และจุตูปปาตญาณ เป็นต้น ญาณนี้ก็คือตัวสติ ถ้าสติแก่กล้าแล้วก็

ย่อมสามารถที่จะรู้เรื่องกรรมดีกรรมชั่วและกำเนิดชาติภพ ของมนุษย์ในโลกได้ สมาธิพลํ จิตก็ตั้งอยู่ในสมาธิอย่างแน่วแน่และมั่นคง ซึ่งอิริยา-

บถทั้งหลายไม่สามารถที่จะไปฆ่าสมาธิของจิตได้ คำที่ว่า “อิริยาบถไม่สามารถฆ่าสมาธิได้” นั่นหมายความว่า ถึงแม้เราจะนั่ง จะยืน จะเดิน จะพูด หรือทำอะไรๆ อยู่ก็ตาม เมื่อจิตนึกจะทำสมาธิเมื่อใด ก็เป็นสมาธิได้เมื่อนั้น คือพอต้องการนึกก็ได้ทันที เมื่อจิตมีกำลังแห่งสมาธิมั่น คงเช่นนี้ก็สามารถที่จะเจริญวิปัสสนาได้อย่างง่ายดาย ปัญญาพลํ ปัญญาก็จะเกิดขึ้นเหมือนกับหอกหรือมีดที่คมทั้ง ๒ ด้าน คือความรู้ที่แล่นเข้าไปก็มีคม ความรู้ที่แล่นออกมาก็มีคม

เมื่อกำลังทั้ง ๕ ประการนี้เกิดขึ้นในดวงจิตของบุคคลผู้ใด จิตของผู้นั้นก็จะมีความเป็นใหญ่โดยสมบูรณ์ เช่น สทฺธินฺทฺริยํ วิริยินฺทฺริยํ สตินฺทฺริยํ สมาธินฺทฺริยํ และปญฺญินฺทฺริยํ ต่างฝ่ายต่างก็มีความเป็นผู้ใหญ่ในตัวเอง ธรรมดาของผู้ใหญ่นั้น ย่อมมีนิสัยไม่เกะกะ และจะทำอะไรก็สำเร็จ ส่วนเด็กนั้นมักไถลถลาก และทำงานอะไรก็ไม่สำเร็จ ดังนั้นเมื่อผู้ใหญ่ทั้ง ๕ คน เกิดขึ้นพร้อมกันเมื่อใด ก็สามารถที่จะสั่งงานหรือบริหารกิจการให้สำเร็จได้ทุกอย่าง จิตก็จะมีอำนาจเป็น “มโน มยิทฺธิ” สามารถที่จะระเบิดสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ให้พินาศหมดสิ้นไปจากใจ ได้ ที่เรียกว่าอนุสัยกิเลส คือทำความพินาศฉิบหายให้แก่กิเลสได้ทุก อย่าง เหมือนกับระเบิดปรมาณู ซึ่งทำความพินาศฉิบหายให้แก่โลกได้ทุกๆ แห่ง

ฉะนั้น เมื่อมีอำนาจเกิดขึ้นทางใจเช่นนี้ วิปัสสนาญาณก็จะเกิด ขึ้นเหมือนกับหอกที่มีคมซึ่งใช้ได้ทั้ง ๔ ด้าน หรือเหมือนกับเลื่อยวงเดือนซึ่งมีกงจักรหมุนไปรอบ ๆ ตัวของมัน ร่างกายก็เหมือนกับแท่นไม้ที่วางตัวเลื่อย จิตก็เหมือนกับตัวเลื่อย เมื่อหมุนไปทางไหนก็ย่อมตัดสิ่งต่าง ๆ ที่ป้อนเข้าไปนั้นได้ขาดหมด นี้แหละเรียกว่าวิปัสสนาญาณ

นี่กล่าวถึงอำนาจอานิสงส์ของการที่เราทำลมละเอียด แล้วสามารถขยายลมละเอียดนั้นให้เกิดเป็นคุณประโยชน์ขึ้นได้อย่างไร ในทางจิตและทางกาย เหตุนั้นจึงควรที่เราจะต้องน้อมนำเข้าไปให้ เพื่อให้บังเกิดคุณประโยชน์แก่ตนเองบ้างตามสติกำลังที่จะทำได้

วิชชาสมาธิ

คนภาวนาก็ต้องคิดเหมือนกัน ภาวนาไม่คิดไม่ได้ ต้องอาศัยความคิดเป็นเครื่องประกอบองค์ภาวนา ตัวอย่างเช่นองค์ฌาน ท่านบอกว่า วิตก ยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ วิจาร เลือกอารมณ์ว่าเราพิจารณากรรมฐานอันใดเป็นที่สะดวกสบายแก่ตน พิจารณาดูกรรมฐาน เมื่อเราเห็นว่าสิ่งนี้แหละเป็นที่สะดวกสบายแก่ตน เช่น หายใจ อย่างนี้เป็นต้น หายใจช้า หายใจเร็ว หายใจสั้น หายใจยาว หายใจแคบ หายใจกว้าง หายใจร้อน หายใจเย็น หายใจอุ่น หายใจแค่ปลายจมูก หายใจแค่คอหอย หายใจลงไปถึงหัวอก เมื่อเรามาคัดเลือกอารมณ์จนเป็นที่ชอบใจแล้วก็จับอารมณ์นั้น เรียกว่า เอกัคคตารมณ์ ทำจิตให้เป็นหนึ่งอยู่ในอารมณ์อันเดียว เรียกว่า เอกัคคตา เมื่อเราได้องค์เอกัคคตาเกิดขึ้นในดวงจิต วิจารพิจารณากรรมฐาน วิตก ยกอารมณ์นั้นให้เด่น อย่าให้จิตของเราแยกจากอารมณ์ อย่าให้อารมณ์แยกจากจิต ให้นึกว่าเหมือนกินข้าว ให้ข้าวของเราที่จะกินนั้นตรงเข้าไปในปาก ให้ปากมันตรงกับก้อนข้าว อย่าให้มันพลาด ถ้าพลาดก็เลยไปหูโน่น กินข้าวเอาอุดเข้าไปในรูหู บางทีก็ใส่ใต้คาง บางทีก็ใส่ไปในลูกตา บางทีก็ใส่ไปบนหน้าผาก อย่างนี้มันก็ไม่สำเร็จในการกิน

ฉันใดก็ดี อารมณ์ของเราที่เรียกว่าหนึ่งนั้นน่ะ บางทีก็ไพล่ไป โน่น อดีต ล่วงไปตั้งร้อยปี ยังไปสาวอยู่โน่น บางทีก็เปิดไปอนาคต ซึ่งยังไม่

มาถึง ก็ไปสาวเรื่องราวเข้ามารกอกรกใจ นี่เรียกว่ายื่นคำข้าวขึ้นแล้ว มันก็เลยศรีษะตกไปข้างหลังหมาเอาไปกินหาย บางทีก็ยกขึ้นมาแค่ปากยังไม่ได้คาบผ่าปาไปข้างหน้าโน่น เมื่อเป็นอย่างนี้ เรียกว่าจิตของเรายังไม่แนบสนิทอยู่ในอารมณ์ เมื่อยังไม่แนบสนิท ตัววิตกมันยังไม่แน่น เราต้องทำตัววิตกยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ แล้วก็ประคองจิตขึ้นอยู่ในอารมณ์นั้น เหมือนคนที่ประคองอาหารของตน ให้มันตรงกับปาก ให้มันเข้าปาก อันนี้ท่านเรียกว่า วิตก คำข้าวตรงปาก ปากตรงคำข้าว แน่ใจว่าเป็นคำข้าว อะไรเป็นอาหารหวานหรืออาหารคาว เป็นอาหาร ประณีตหรือหยาบ

เมื่อเราทราบเรื่องราวแล้วก็ปั๊บเข้าไปในปากเคี้ยวขยำเข้าไปเลย นี่ท่านเรียก วิจาร ได้แก่พวกเราตรองอารมณ์ อารมณ์ที่เรากำหนดอยู่นั้น พิจารณา พิจารณาอารมณ์ที่เรากำหนดอยู่นั้น อารมณ์ที่มันเกิดขึ้น บางคราวก็เป็นส่วนอุปจาระภาวนา พิจารณาอารมณ์หยาบ ๆ ให้มันละเอียด พิจารณาลมหายใจ เมื่อหายใจยาวก็พิจารณา ลมหายใจยาว เมื่อหายใจสั้นก็พิจารณาลมที่หายใจสั้น เมื่อหายใจช้าก็พิจารณาลมหายใจช้าว่าลมอยู่กับจิตหรือไม่ จิตอยู่กับลมหรือไม่ หายใจสะดวกคล่องแคล่วดีหรือไม่ ตรวจพิจารณาลมอยู่โดยอาการเช่นนี้ นี่เรียกว่า วิจาร

เมื่อวิตก วิจาร เกิดขึ้นในดวงจิต เป็นทั้งสมาธิ เป็นทั้งปัญญา

วิตกเป็นองค์สมาธิ เอกัคคตาเป็นสมาธิ วิจารเป็นองค์ปัญญา เมื่อสมาธิปัญญาเกิดขึ้น จิตนิ่งสงบ ก็เกิดวิชชาขึ้น ถ้าวิจารมากเกินไป ความสงบมันก็ดับ ถ้าสงบเกินไป ความคิดมันก็ดับ ให้คุมการสงบจิตของเรา ให้พอดีพอเหมาะ ให้พอดีกัน ถ้าปรุงไม่เป็นมันก็เกิดโทษ บางทีสงบมากเกินไปมีโทษ คือจิตมันเดินช้าในทางปฏิบัติ บางคราวคิดมากเกินไปจนสมาธิดับไม่ดี นั่นก็เลยไปอีก นี่ท่านให้พิจารณาวิจาร ดูให้มันถี่ถ้วน เหมือนเรากินอาหารอีกแหละ อาหารที่เราอยากถมเถกินเข้าไปติดคอตายก็มี อันใดที่ให้ประโยชน์ พอสู้ได้ เช่นฟันเราพอใช้หรือยัง บางคนก็มีแต่เหงือกแต่อยากกินอ้อย นั่นมันผิดธรรมดา บางคนก็ฟันหักฟันหลุด เจ็บปวด ยังอยากกินแต่ของแข็งๆ มันก็เกิดโทษ นี่มันเป็นอย่างนี้ ดวงจิตของเรามันก็เหมือนกัน เมื่อสงบเข้านิดๆ หน่อยๆ ก็อยากรู้อยากเห็น อยากมีอยากเป็น อยากได้อยากดีเลยตัว นี่เป็น อย่างนี้ ฉะนั้นเราต้องปรับปรุงสมาธิให้พอกับฐานเสียก่อน ปรับปัญญาให้มันพอเหมาะกับสมาธิ การปรับปรุงข้อนี้เป็นส่วนสำคัญมาก คือ องค์วิจารแก่ตัววิตกมันก็มั่น

ตัวอย่าง เรามีควายตัวหนึ่ง เอาเชือกผูกมัดหลัก แล้วก็ตีหลักจมลงไปในดิน ถ้าควายมีกำลังมาก มันวิ่งหรือมันเดิน หลักเราก็ถอน เมื่อหลักถอนก็เปิดเปิงไปอีก ต้องคอยดูกำลังควายของเราด้วย ถ้ากำลังมันแรงมากเกินไป ตีหลักให้มันแน่น คอยเฝ้าต้นเสาอยู่อย่างนี้เป็นต้น คือถ้าความฟุ้งซ่านของความคิดเรามันเลยเถิด มันเปิดเปิงไปนอกจากวงขอบของสมถะ กำหนดจิตลงไปให้สงบลงมาก แต่อย่าให้สงบมากจนลืมหน้าลืมหลัง ถ้าสงบมากเกินไปจนไม่รู้ตัวอะไร เลยไม่รู้เรื่อง สงบมากเข้าก็มักลืม ทีนี้นั่งไม่รู้ตัว เผลอไปเป็นคราวๆ อย่างนี้ก็มีบางทีก็ไม่รู้ ตัวนั่งเงียบ บางทีก็รู้ แต่มันผลุบๆ โผล่ๆ พวกนี้แหละเรียกว่าสมาธิขาดการวิตก วิจาร การใคร่ครวญ มันก็กลายเป็น มิจฉาสมาธิ

ฉะนั้น ต้องสังเกตดูให้ดี แล้วใคร่ครวญพินิจพิจารณา แต่จิตไม่

มีอาการไหวตัวไปตามความนึกคิด ความนึกคิดมันเป็นส่วนหนึ่ง ดวงจิตเราตั้งอยู่ในองค์กรรมฐาน เราจะหมุนตัวไปทางไหนเราก็หมุนอยู่ใน

หลัก เช่นเราเอามือกอดต้นเสาไว้มือหนึ่งหรือสองมือ เราจะวิ่งก็วิ่งวนอยู่กับต้นเสามันไม่เสียกำลัง ถ้าเราปล่อยเสา วิ่งวนสามรอบ เวียนศีรษะล้มปังไปทันที ดวงจิตของเราก็เหมือนกัน ถ้าคิดนึกตรึกตรองมองสิ่งใดก็ตาม ให้มันอยู่ในเอกัคคตารมณ์ ไม่มีอาการเหนื่อย ไม่มีเสียหาย ความคิดเป็นจินตามยปัญญา ความสงบเป็นภาวนามยปัญญา มันอยู่ด้วยกันทีนี้ นี่มันเป็นกุศโลบาย เป็นปัญญาในขั้นสมาธิ มันติดกันไปเรื่อยอย่างนี้ ขั้นทานก็อยู่ในโยนิโสมนสิการ ขั้นศีลก็อยู่ในโยนิโสมนสิการ ทำสมาธิไม่ขัด มันเป็นตัววิตกวิจารแก่ขึ้นไปอีก เมื่อเรามีวิตกวิจารกำกับดวงจิต นึกเท่าไรดวงจิตยิ่งแน่ นั่งเท่าไรยิ่งคิด ดวงจิตก็แน่แน่วจนนิวรณ์ขาดไปจากจิตจากใจ ไม่เที่ยวไปตามสัญญาต่างๆ ดวงจิตนั้นก็จะเกิดวิชชาทีนี้มันก็เกิดวิชชาขึ้น

วิชชาที่เกิดจากนี้คืออะไร ไม่ใช่วิชชาธรรมดา คือมันมาล้างวิชชาเก่า วิชชาที่โยนิโสมนสิการไม่เอา ปล่อย วิชชาที่เกิดขึ้นจากวิตกวิจารไม่เอา เลิก ทำจิตนิ่งสงบ เมื่อจิตสงบ ไม่มีนิวรณ์มาเจือปนก็เป็นตัวบุญเป็นตัวกุศล เมื่อดวงจิตของตนเป็นเช่นนั้น ไม่ติดสัญญาใดๆ ทั้งหมด สัญญาที่เคยรู้มาในทางโลกและทางธรรม จำได้มากน้อยเพียงใดล้างเกลี้ยง เมื่อเรามาล้างไปจนหมดอย่างนั้น อย่างอื่นมันถึงจะเกิด ฉะนั้นท่านจึงไม่ให้ยึดสัญญาความจำได้หมายรู้ในส่วนต่างๆ ทั้งหมด จะต้อง

ยอมจนตรอก คนใดที่มันเกิดความคิด มักในคราวจนนั่นแหละ ถ้าไม่แสดงตนเป็นคนจนตรอก มันไม่เกิดปัญญา คือหมายความว่าไม่ต้องกลัวโง่ ไม่ต้องกลัวไม่รู้ไม่เห็น ไม่มีไม่เป็น ไม่ต้องไปใช้สุตะ ปัญญาของสุตะไม่ต้องการ เพราะมันเป็นสัญญาอนัตตา ปล่อยให้มันดับให้หมด ให้เหลือแต่ดวงจิตตั้งเที่ยงไม่เอียงไปข้างหน้า ไม่เอียงไปข้างหลัง ไม่เอียงไปข้างซ้าย คือ อัตตกิลมถานุโยค คือความไม่พอใจ ไม่เอียงไปข้างขวา คือกามสุขัลลิกานุโยค คือความพอใจ ทำจิตให้นิ่งสงบเป็นกลาง วางเฉย ตั้งตระหง่าน เมื่อจิตเป็นไปได้เช่นนี้ นั่นแหละ สัมมาสมาธิ

เมื่อสัมมาสมาธิเกิดขึ้น มันก็มีเงา มองเห็นเงาปรากฏ เกิดวิปัสสนากรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานคือตัววิชชา วิปัสสนากรรมฐานเป็นตัวปฐมวิชชา เป็นปรัชญาในทางพระพุทธศาสนาของเรา ท่านจึงจัดว่าเป็นวิชชาข้อแรก เป็นวิชชาข้อหนึ่งคือ วิปัสสนาญาณ วิชชาข้อที่สองคือ อิทธิวิธี วิชชาข้อที่สามคือ มโนมยิทธิ วิชชาข้อที่สี่คือ ทิพพจักขุ วิชชาข้อที่ห้าคือ ทิพพโสต วิชชาข้อที่หกคือ เจโตปริยญาณ วิชชาข้อที่เจ็ดคือ ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ และวิชชาข้อที่แปดได้แก่ อาสวักขยญาณ ทั้งแปดข้อนี้เป็นวิชชาที่เกิดขึ้นจากสมาธิ คนไม่มีสมาธิไม่มีเกิด รับรองเด็ดขาด จะฉลาดมากน้อยเพียงใดก็ตาม มันไม่สำเร็จเป็น วิชชา มันก็ตกอยู่ในอำนาจของอวิชชาทั้งนั้น

วิชชาแปดประการนี้ มันเกิดจากสัมมาสมาธิ วิชชาแปดประ-การเกิดขึ้นแล้ว ท่านก็ไม่เรียกว่าความคิด ท่านเรียกว่าสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ คือ เห็นว่าอันนั้นผิด ผิดจริง อันนี้ถูก ถูกจริง นี่สัมมาทิฐิ สิ่งที่ผิดเห็นเป็นถูก มิจฉาทิฐิ สิ่งที่ถูกเห็นเป็นผิด มิจฉาทิฐิ ส่วนสัมมาทิฐิสิ่งเป็นผิด ผิดจริง สิ่งเป็นถูก ถูกจริง ถ้าจะกล่าวตามเหตุตามผลได้แก่เห็นอริยสัจธรรม คือเห็นทุกข์ มันทุกข์จริงๆ เห็นสมุทัยเกิด มันเป็นเหตุแห่งทุกข์จริงๆ เป็นอริยสัจ เป็นของไม่เท็จ เป็นของที่ค้านไม่ได้ เป็นของที่มีความจริง นี่เรียกว่า สัมมาทิฐิ คือ เห็นในส่วนทุกข์เกิดมา

จากเหตุ เหตุอันนี้ต้องทุกข์ ทุกข์จริงๆ เห็นเหตุแห่งความดับทุกข์ว่าทางที่เราเดินไปนี้ มันต้องไปเข้านิพพาน ไม่ต้องสงสัย ถูกจริง ไม่ผิด เดินถึง

ก็ตาม เดินไม่ถึงก็ตาม แต่ความเห็นมันถูก เรียกว่าสัมมาทิฐิ

ทีนี้ข้อสองนั้น คือรู้แจ้งทางนิโรธ ความดับทุกข์มีจริง เมื่อเราเจริญมรรค เราก็จะต้องดับทุกข์ได้จริง เมื่อรู้เห็นเป็นจริงเกิดขึ้นในดวงจิตอย่างนี้ ท่านเรียกวิปัสสนาญาณ นี่อย่างพิสดาร อย่างสั้นๆ คือเห็นว่าสิ่งทั้งหลายภายในก็ตาม ภายนอกก็ตาม มันไม่แน่นอนทั้งนั้น ตัวเราเองก็เป็นของไม่แน่นอน ตายก็ไม่แน่นอน แก่ก็ไม่แน่นอน มีลักษณะกลับกลอกหลอกลวง ยักย้ายแปรผันอยู่เป็นนิจ นี่เรียกว่าเห็นอนิจจัง อย่าไปดีใจในเรื่องอนิจจัง อย่าไปเสียใจในเรื่องอนิจจัง ทำจิตให้เป็นกลาง จึงเรียกวิปัสสนา

บางทีไปเห็นเขาไม่เที่ยง ดีใจ บางทีเสียใจ ตัวอย่างเช่น เราไม่ชอบคนโน้น ได้ข่าวว่าคนโน้นจะตายหรือป่วย หรือจะต้องถูกถอดยศ เราก็ดีใจ อยากให้มันตายเสียเร็วๆ เพราะสังขารของเขาไม่เที่ยง ความเป็นอยู่ของเขาไม่แน่ มันแปรไปได้ แต่เราพอใจ นี่เรียกว่าเป็นตัวกิเลส ทีนี้ถ้าไปเห็นคนดี เป็นลูกหลานได้ดิบได้ดี เป็นใหญ่เป็นโต มีหน้ามีตา ดีใจ นั่นแหละ ดวงจิตเราผิดไปจากองค์อริยมรรค ไม่ตั้งอยู่ในสัมมาทิฐิ ต้องทำใจเป็นกลาง ไม่ดีใจในวัตถุ ไม่เสียใจในวัตถุ ไม่ดีใจในเรื่องราวที่นึกคิดสำเร็จ ไม่เสียใจในเรื่องที่นึกคิดไม่สำเร็จ ทำดวงจิตเป็นกลางวาง

เฉยอยู่อย่างนี้ นี่ความเป็นกลางของสัมมาทิฐิ มีความเห็นว่าสิ่งนี้ผิด สิ่งนี้ถูก พยายามแก้ดวงจิต อย่าให้เป็นไปในทางผิด พยายามต้อนดวง จิต ให้มันเป็นไปในทางถูก นั่นเรียกว่า สัมมาสังกัปโป นี่เป็นวิปัสสนา ญาณ

ทีนี้ส่วนความทุกข์ก็เหมือนกัน เราจะเป็นทุกข์เองก็ตาม หรือคนอื่นเขาจะเป็นทุกข์เองก็ตาม ถ้าคนใดเป็นศัตรูแก่เราเป็นทุกข์ สาธุ ให้มันตายฉิบหายเร็วๆ เถิด ดวงจิตมันเอียง ถ้าคนใดเป็นเพื่อน เป็นมิตร เราได้ทราบข่าวว่าเขารวย เขามั่งมี อย่างนี้เราก็ดีใจ ถ้าหากเป็นลูกเป็นหลานเราเจ็บหนัก เราก็เสียใจ นี่ก็เรียกว่าดวงจิตเราล้มไปกับความทุกข์ มีความทุกข์ใจ ไปที่นั่น โดนทุกข์ ทำไม่ถึงโดน เพราะไม่มีวิชชา เพราะจิตไม่ตั้ง คือ ดวงจิตไม่เป็นสัมมาสมาธิ เราต้องรักษาจิตของเรา อย่าให้มันแยกไปในความทุกข์ มันจะทุกข์ก็ทุกข์ แต่ใจไม่ทุกข์ คนในโลกมันจะทุกข์ก็ตาม แต่กูไม่ทุกข์ไปกับมัน ร่างกายมันจะมีทุกข์เกิดขึ้น แต่ใจไม่ทุกข์ไปกับมัน มันจะทุกข์ก็ทุกข์ไป แต่ใจไม่ทุกข์ ทำจิตใจให้เป็นกลาง ไม่ดีใจในความสุขที่มีอยู่ในตน สุขมันก็ทุกข์ ทำไมมันทุกข์ ความสุขมันผันแปรได้ มันขึ้นมันลง มันสูงมันต่ำ แปรได้ คือ มันทนไม่ไหว นั่นแหละ คือทุกข์ ความเดือดร้อนก็ทุกข์ มันมีทุกข์สองทุกข์

เมื่อดวงจิตเห็นแจ้งชัดในกองทุกข์เช่นนี้ คือ เห็นทุกข์เป็นตัววิปัสสนาเกิดขึ้นในดวงจิต ส่วนอนัตตา มาพิจารณาถึงสภาพทั้งหมด เราไม่ยึดสิทธิ เราไม่แสดงอำนาจ ไม่แสดงอิทธิพล ว่าเก่งกาจสามารถทำลายสิ่งที่เป็นอนัตตานั้นให้อยู่ในอำนาจ เราจะไปกีดกั้นความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ไม่สำเร็จ เมื่อไม่สำเร็จ ทีนี้มันจะแก่ก็ให้มันแก่ไปเถิด มันจะเจ็บก็ให้มันเจ็บไปเถิด มันจะตายก็ให้มันตายไปเถิด ไม่แสดงความดีใจในความตายของตนและคนอื่น ไม่แสดงความเสียใจในความตายของตนและคนอื่น ทำจิตเป็นกลางวางเฉย เป็นสังขารุเบกขาญาณ ปล่อยสังขารตามสภาพ ดวงจิตนั้นเป็นดวงจิตที่อยู่ในวิปัสสนา

นี่เรียกว่าเป็นวิชชาข้อหนึ่ง เป็นตัววิปัสสนาโดยสั้น เห็นสังขาร

เป็นของไม่เที่ยง เห็นสังขารเป็นทุกข์ เห็นสังขารไม่ใช่ตัวตน เราก็ปลด สังขารออกไปจากความยึดความถือ ปล่อยวางไปตามสภาพ ทีนี้ละก็ดี ละซี

ดีอย่างไร เราไม่ต้องเหนื่อยไปแบกสังขาร อนิจจัง ของไม่เที่ยงเอาไว้ข้างหลัง อนัตตา ของไม่ใช่ตัวตนเอาไปไว้ข้างหน้า อุปาทานเป็นคนหาบทุกข์เอาไว้ในปัจจุบัน เอาละซีทีนี้ ตาขี้ทุกข์ ยายขี้ทุกข์ หายกันไปบางทีแหละ อนัตตามันหนักข้างหน้า หกขะเมนเทนเท่หัวปักดิน บางทีอนิจจังมันหนักข้างหลัง หงายท้อง ทุกขังถ่วงหนัก ขลุกขลัก ตกปลักจมดิน กลายเป็นพระเทวทัตแผ่นดินสูบ นี่จึงเรียกว่าขี้ทุกข์ คนขี้ทุกข์คนขี้ยากแต่อวดมั่งอวดมี มีคานสี่เล่ม มีตะกร้าสี่ใบ ใบข้างหน้า ใบข้างหลังแบกใส่บ่า อุปาทานคือคานหาบ

อุปาทานขันธ์มีห้าอย่าง รูปูปาทานักขันโธ หาบรูปนี้คานหนึ่ง เวทนูปาทานักขันโธ เวทนาขันธ์ที่เราไปยึดถือเป็นคานอีก สัญญูปาทานักขันโธ สัญญาความเข้าไปจำได้หมายรู้ยึดถือว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นคานหามคานหาบ สังขารูปาทานักขันโธ ยึดถือสังขารความคิดนึกว่าเป็นตัวเป็นตน วิญญาณูปาทานักขันโธ ถือวิญญาณว่าเป็นตัวเป็นตนหาบกันละซีทีนี้ คานหนึ่งเอามาขนาบขาซ้าย ให้เข่ามันหาบ คานหนึ่งเอามาขนาบขาขวา ให้เข่ามันหาบ คานหนึ่งเข้าไปใส่ไหล่ซ้าย ให้ไหล่มันหาบ คานหนึ่งก็ใส่ไหล่ขวา ให้ไหล่มันหาบ อีกคานก็ใส่บนหัว หาบไปเถิดทีนี้ อีรุงตุงนัง พะรุงพะรัง

"ภารา หเว ปญฺจกฺขนฺธา" หาบกันไปเถิด ขันธ์ห้ามันเป็นของหนัก "ภารหาโร จ ปุคฺคโล" บุคคลพากันหาบไปอย่างนี้ก็มีเป็นภาระอันหนัก "ภาราทานํ ทุกฺขํ โลเก" หาบไปเถิดรอบทิศ เรามันเป็นทุกข์ในโลกนี้แหละ พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงสอนว่าผู้ไม่มีปัญญา ผู้ไม่มีวิชชา ผู้ไม่เจริญสมาธิภาวนาให้เกิดวิปัสสนาขึ้น จะต้องหาบทุกข์ หาบคานกันอยู่อย่างนี้เป็นนิจ น่าทุเรศ น่าสงสาร จะไปไหนก็ไปไม่รอด พากันหาบอย่างนี้มันทุเรศทุรังมาก ขาก็หาบ ไหล่ก็หาบ ไม่รู้จะหาบไปไหนกัน หาบกันไปข้างหน้า หาบกันมาข้างหลัง ก้าวข้างหน้าสามก้าวถอยหลังสองก้าว ชักเย่อกันอยู่อย่างนี้แหละ เดี๋ยวก็ท้อถอย เดี๋ยวก็เกิดความขยันหมั่นเพียรขึ้น

นี่เมื่อใครมาพิจารณาเห็นอนัจจัง สังขารทั้งหลายภายในภายนอกเป็นของไม่แน่ มาพิจารณาสังขารให้เห็นเป็นทุกข์ มาพิจารณาสังขารให้เห็นไม่เป็นตัวตน มันวนเวียนอยู่ในตัวเหล่านี้ เมื่อเห็นเช่นนี้ก็วางภาระ วางคานเสีย คือความยึดความถือ วางสัญญาอดีต คือความเป็นห่วงบ่วงใย วางสัญญาอนาคต ความอาลัยอาวรณ์ วางสัญญาในปัจจุบัน ความถือมั่นว่าเป็นตัวเป็นตน เมื่อตะกร้าสามลูกหลุดจากข้าง หน้า หลุดจากข้างหลัง หลุดจากไหล่ เดินไปอย่างสบาย ทีนี้จะรำไปก็ได้ เอาขารำไปก็ได้ นี่มันก็งามซีทีนี้ ที่เขาเรียกว่า นางงาม ไปที่ไหนก็มีคนชอบ ทำไมจึงชอบล่ะ คนมันไม่มีความรุงรังจะทำอะไรก็สบาย แม้จะวิ่งจะเดินจะเหิน แม้จะรำจะร้องสนุก มันสนุกทั้งนั้น นี่เป็นนางงามของพระพุทธศาสนา เป็นกัลยาณชนคนดี แม้จะไปอยู่ในสังคมใดก็ดี มีความสวยความงาม เพลิดเพลินเจริญจิต ไม่ติดหาบไม่ติดคอน มันก็สบายละคนเรา นี่เรียกว่า วิปัสสนาญาณ

อริยสัจตัวจริง

ปฏิเวธธรรม คือ ธรรมที่เย็นสะอาด ผ่องใส และไม่เกิด แก่ เจ็บตาย เมื่อใครมากระทำในปริยัติธรรมและปฏิบัติธรรมให้จริงจัง แล้ว

ก็จะเกิดปฏิเวธธรรมโดยไม่ต้องสงสัย ปฏิเวธธรรมเป็น "ปจฺจตฺตํ" ที่รู้ได้เฉพาะตัว

อันใดจะเกิดขึ้นซึ่งปัญญา จงพากันแสวงหา คือ สุตมยปัญญา สดับฟังสิ่งที่ควรฟัง จินตามยปัญญา เมื่อฟังแล้วไตร่ตรองเสียก่อน อย่าเพิ่งปฏิเสธหรือเชื่อทีเดียว ภาวนามยปัญญา ได้เห็นได้ฟังพิสูจน์แล้วทำตาม นี้เป็นปัญญาปรมัตถบารมี ได้แก่ ตัววิปัสสนาญาณ คือรู้ว่า สิ่งใดเป็นทุกข์ควรแก้ก็แก้ สิ่งใดไม่ควรแก้ก็ไม่แก้ คนเรานั้นโง่ สิ่งใดไม่ควรแก้ก็ไปแก้มัน มันก็เป็นไปไม่ได้ เพราะความทุกข์นั้นอย่างหนึ่ง เป็นแต่ควรกำหนดรู้เฉยๆ ไม่ควรแก้ไข เหมือนนาฬิกาเกิดสนิม ควรขัดก็ขัด ถ้าขืนไปรื้อเข้า เลยเสีย เดินไม่ได้ ถ้าเราเห็นสภาพความเป็นจริงก็ต้องปล่อยไป คือถ้าเห็นอันใดควรแก้ก็แก้ อันใดไม่ควรแก้ก็ไม่แก้ เราก็จะสบายใจ คนโง่ก็เปรียบเหมือนยายแก่ที่ก่อไฟตั้งหม้อข้าว พอข้าวสุกแล้วแกก็กิน กินแล้วก็มานั่งสูบบุหรี่ เอาบุหรี่ไปจ่อกับถ่านไฟ ไฟก็เลยไหม้ปากเข้า แกก็เกลียดไฟว่ามันมาไหม้ปากกู เลยเอาไม้ขีดไฟมาวางแล้วก็หาน้ำมาราด เพื่อจะไม่ให้มีไฟในบ้านของตน นี่ก็เหมือนคนที่โง่เขลาเบาปัญญา พอวันหลังจะหาไฟหุงข้าวก็ไม่มี กลางคืนจะต้องการแสงสว่างก็ต้องไปรบกวนคนอื่น ขอคนโน้นคนนี้ แต่แกก็ยังเกลียดไฟอยู่ คนเราต้องรู้จักใช้ รู้จักประมาณ ไฟนั้นถ้าก่อให้น้อยๆ ตั้งหม้อข้าวกว่าจะสุกก็ ๓ ชั่วโมง คือ ไฟไม่พอกับอาหาร คนเราก็เหมือนกัน เห็นความทุกข์ว่าไม่ดีก็แก้ หลับตาแก้ไปเหมือนคนตาบอด แก้เท่าไรก็ไม่สำเร็จ

คนมีปัญญาก็ย่อมจะมากำหนดว่าความทุกข์นั้นมี ๒ อย่าง

๑) ทุกข์กาย คือ สภาวทุกข์

๒) ทุกข์ใจ คือ กิเลสทุกข์

เกิดมาแล้วก็ต้องมี ชรา พยาธิ มรณะ บุคคลใดจะไปหาอะไรมาแก้ แก่ก็แก้กันไปจนงอม แก้เจ็บก็เหมือนคนแก้ไม้ขีดไฟเอาน้ำมาราด ทุกข์ก็ต้องมาถึงตน คนเราบางทีก็แก้พอดี บางทีก็แก้ไม่พอดี เช่น รอดสะพานหักตัวเดียวไปรื้อถึงหลังคา อย่างนี้เป็นต้น พยาธินั้นคนทั้งหลายก็ย่อมมีกันทุกคน คือ โรคที่เกิดทางอวัยวะน้อยใหญ่ในร่างกาย แก้ตาหายมันก็ไปเกิดทางหู ทางจมูก หน้า หลัง แขน ขา มือ เท้า ฯลฯ แล้วมันก็แล่นเข้าไปถึงภายใน เหมือนคนจับปลาไหล ยิ่งจับมันก็ยิ่งลื่นไปทางโน้นทางนี้ ก็แก้กันไปจนตาย โรคบางอย่างแก้ก็หายไม่แก้ก็หาย ถ้าแก้มันหายก็กินยาเสีย ถ้าแก้ไม่แก้ก็หาย เราจะไปกินมันทำไม นี่เรียกว่าคนมีปัญญา

คนโง่นั้น ทุกข์อันใดควรแก้ไม่ควรแก้ก็ไม่รู้ จึงเป็นเหตุให้เสียเวลาเสียทรัพย์โดยเปล่าประโยชน์ ส่วนคนฉลาดนั้น เห็นอันใดควรแก้ก็แก้ด้วยปัญญาของตน ความทุกข์ก็จะหายไป โรคทั้งหลายย่อมเกิดจากความไม่สมบูรณ์แห่งธาตุเป็นสมุฏฐานอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเรียกกันว่า กรรมสมุฏฐาน เป็นโรคกรรมเวร ถ้าโรคใดเกิดด้วยธาตุ ก็ควรแก้ด้วยปัจจัยธาตุทั้งสี่ ถ้าเกิดด้วยกรรมสมุฏฐาน ก็ต้องแก้ด้วยทิพยโอสถ คือ ความทุกข์ที่เกิดจากทางใจ จะนำอาหารหรือยาไปแก้ไขให้หายไม่ได้ ต้องรักษาด้วย พุทธโอสถ คือ ธรรมะ ใครรู้จักแก้อย่างนี้เรียกว่า ปริญเญยันติ คือ รู้จักกำหนดรู้ในทุกข์

อีกอย่างหนึ่งก็คือเห็นว่า ชรา พยาธิ มรณะ นี่เป็นเงาของทุกข์ไม่ใช่ตัวของทุกข์ที่แท้จริง คนใดไม่มีปัญญา จะไปทำลายเงาของมันให้ หายก็เป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ยาก ทั้งนี้ก็เพราะคนทั้งหลายนั้นไม่รู้จักเงาและตัวทุกข์ว่าเกิดจากอะไร ดวงจิตของเราต่างหากเป็นตัวทุกข์ แก่

เจ็บ ตาย นั่นคือเงาหรืออาการของมัน ซึ่งแสดงออกให้ปรากฏทาง กาย ถ้าเราจะต้องการฆ่าข้าศึกแล้วเอามีดไปฟันเงา ข้าศึกจะตายได้อย่างไร

ฉันใด คนโง่ทั้งหลายก็จะไปทำลายเงาของทุกข์ มันก็ย่อมไม่หาย ส่วนความทุกข์ในดวงใจไม่แก้ไข ความไม่รู้อันนี้ก็เป็นอวิชชาตัวหนึ่ง

อีกอย่างหนึ่ง เงาก็ดี ตัวจริงก็ดี ย่อมเกิดจากตัณหา คือคนไปหาทรัพย์มาได้มาก โจรก็มาปล้น ก็จะไปสังหารโจร ไม่เห็นความชั่ว ของตัว เห็นแต่ของคนอื่น ก็เราไปขนของมากองในบ้านจนเต็มอย่างนี้ โจรมันก็ต้องมาปล้น เปรียบเหมือนคนได้รับทุกข์ก็ไปรังเกียจทุกข์ แต่ไม่พากันแก้ไข ทุกข์อันนี้มันเกิดจากตัณหาสาม จึงควรพากันสังหาร กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาเสีย ใครมาทำลายกามตัณหาเสียได้ก็จะไม่เกิดในอบาย ๔ มนุษย์ ๕ และสวรรค์ ๖ ฆ่าภวตัณหาได้ก็ไปเกิดในพรหมโลก ฆ่าวิภวตัณหาก็เจริญอรูปฌาน คือ อากาสานัญจายตนะ ฯลฯ ดวงจิตของผู้นั้นก็จะฉายเงาไปเกิดในอรูปพรหม

ตัณหาตัวจริงมันสำเร็จอยู่ในดวงใจของเรา ควรทราบด้วยสติปัญญาของเราเอง พิจารณาให้เห็นแล้วเราก็จะทราบว่า ดวงใจอย่างนี้เป็นกามตัณหา อย่างนี้เป็นภวตัณหา และอย่างนี้เป็นวิภวตัณหา คนมีปัญญาก็จะรู้ว่ามีอยู่ที่ใจทั้งอย่างละเอียด อย่างกลาง และอย่างหยาบ เหมือนคนอยู่ใน ๓ วัย คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย

ปฐมวัย คือ กามตัณหา พอกามตัณหาเกิดในดวงจิตก็ไหวตัว

เคลื่อนไปเป็นภวตัณหา แล้วไปเป็นวิภวตัณหา แล้วก็ยื่นคอออกไปส่ายหาอารมณ์ เป็นสัมภเวสีนำมาซึ่งความทุกข์ คือ เราชอบรูป เสียง กลิ่น รส ฯลฯ นั้นๆ ก็พากันยึดในสิ่งเหล่านั้นก็กลายเป็นทุกข์

ฉะนั้น อย่าวิตกไปในรูป เสียง ฯลฯ อันเป็นเหตุให้เกิด โลภ โกรธ หลง (กามตัณหา) ทำให้ใจไหว แล้วก็ปัดสัญญาไปเป็นภวตัณหา ใจก็ยังไม่หายไหวไม่หยุดไหว เป็นวิภวตัณหา เมื่อมีปัญญาก็ควรทำลายตัณหาเหล่านี้เสียด้วย อนุโลมิกญาณ คือรู้ว่า กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหาดับไปแล้วใจมีความสุขแค่ไหน นี้เรียกว่ารู้จัก นิโรธธรรม อันใดเป็นมรรค สมุทัย ก็รู้ คนโง่ไปขี่เงารถ นั่นแหละมันจะบี้ขมองแตก เหมือนคนไม่รู้เงาศีลก็เอาเงามาขี่ กายกรรม วจีกรรม เป็นเงาของศีล ศีลจริงๆ อยู่ที่ใจ คือใจปกติเป็นตัวศีล ตัวสมาธิก็คือความตั้งใจมั่นอยู่ในอารมณ์อันเดียว ไม่มีสัญญาใดๆ เข้ามาแทรก สมาธิกาย วาจา ตา หู จมูก ลิ้น สงบนั้นเป็นเพียงเงา คือ กายนั่งนิ่ง ปกปิดไม่สนทนาปราศรัย จมูกไม่สนใจกลิ่น ตาหลับไม่สนใจรูป ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ถ้าจิตตั้งมั่นเป็นอัปปนาจิต แม้ยืนเดินนั่งนอนก็ไม่หวั่นไหว นั่นแหละเป็นตัวจริงของสมาธิ ถ้าจิตอบรมเป็นอัปปนาสมาธิแล้ว ปัญญาก็จักเกิดเองโดยไม่ต้องแสวงหา เหมือนกับมีดดาบของจักรพรรดิ ถ้าชักออกมาก็คมวาว เมื่อไม่ใช้ก็เก็บใส่ฝัก เหตุนั้นท่านจึงกล่าวว่า “มโนปุพฺพงฺคมา ธมฺมา มโนเสฏฺฐา มโนมยา” ใจเป็นของวิเศษสูงสุด ใจเป็นที่ตั้งแห่งธรรม

อย่างนี้เรียกว่าคนรู้จักใน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี้เป็นปัญญาขันธ์ สมาธิขันธ์ ศีลขันธ์ ใครทำได้ก็จะถึง วิมุตติธรรม คือ พระนิพพาน เมื่อใครมาทำปริยัติธรรม ปฏิบัติธรรม ให้มีตัวตน ก็จะเกิดปฏิเวธธรรมโดยไม่ต้องสงสัย ท่านจึงว่าเป็น สันทิฐิโก อกาลิโก ให้ผลไม่มีกาล จงพากันเจริญทุกเวลา

อรหํ พุทฺโธ อิติปิโส ภควา นมามิหํ

บุคคล ๔ จำพวก

พระธรรมเทศนา โดย พระเทพโมลี (สำรอง คุณวุฑฺโฒ) แสดง ณ วัดอโศการาม อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

จตฺตาโร ภิกฺขเว ปุคฺคลา กตมา จตฺตาโร อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺโถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพติ

วันนี้เป็นวันอัฏฐมี ดิถีที่ ๘ ค่ำ แห่งศุกลปักษ์ เป็นวันธรรมสวนะ คือ วันฟังธรรมและรักษาศีลของท่านพุทธศาสนิกชนผู้สนใจในทางสัมมาปฏิบัติ เมื่อถึงวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ก็พยายามสละกิจการงานน้อยใหญ่ของตนไว้ มาร่วมชุมนุมกันบำเพ็ญกรณียกิจตามหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่ดีทั้งหลาย ตามปกติเราท่านผู้เป็นพุทธศาสนิกชนก็ได้มีการให้ทาน รักษาศีล และฟังธรรมเป็นประจำ ที่ทำอยู่เป็นประจำหรือทำอยู่บ่อยๆ ก็เพื่อเป็นการเพิ่มเติมคุณงามความดีของตนให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เพราะว่าตามปกติสามัญชนของเราจิตใจย่อม

ตกไปฝ่ายต่ำเป็นส่วนมาก เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการฝึกอบรม ได้ยินได้ ฟังและหมั่นประพฤติปฏิบัติ เพื่อยกฐานะทางด้านจิตใจของตนให้เข้าสู่ระดับที่ดีขึ้นไป ดังเราจะเห็นได้ว่าคนที่เกิดมาในโลกนี้พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ มีอยู่ ๔ จำพวก คือ จำพวกหนึ่งมืดมาแล้วก็มืดไป จำพวกหนึ่งมืดมาสว่างไป อีกจำพวกหนึ่งสว่างมาแต่มืดไป อีกจำพวกหนึ่งได้แก่สว่างมาแล้วก็สว่างไป เมื่อรวบสรุปบุคคลที่เกิดมาในโลกนี้มีอยู่ เพียง ๔ จำพวกดังที่กล่าวมา

คน ๔ จำพวกดังที่กล่าวมา พวกที่หนึ่งที่ว่ามืดมาแล้วก็มืดไป มืดมามืดไปไม่ได้หมายเฉพาะวันเดียว หมายว่าเกิดมาในโลกอันนี้ก็เกิดมาในฐานะที่ต่ำต้อย อยู่ในตระกูลขัดสนยากจนลำบนลำบากในการหาเลี้ยงชีพต่างๆ แต่ว่าเกิดมาในสถานที่ยากจนเข็ญใจอย่างนั้นแทนที่จะสำนึกตัวได้ว่าการที่เราได้เกิดมาในโลกเหมือนกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน แต่ว่าเราเกิดในสถานที่จะเลือกเอาตามความชอบใจไม่ได้ เกิดพอเหมาะพอควรแก่กรรมที่ตนได้กระทำไว้แล้วแต่หนหลัง นำส่งให้มาเกิดในตระกูลอันยากจนเข็ญใจ เมื่อเป็นอย่างนั้นระลึกถึงความเป็นมาที่ทำให้ตนได้สั่งสมอบรมกรรมที่ไม่ดี จึงได้นำให้ไปเกิดในทางที่ไม่ดีในตระกูลที่ไม่ดี ฉะนั้นแทนที่ว่าเราจะต้องตั้งหน้าตั้งตาบำเพ็ญคุณงามความดี มีการให้ทาน มีการรักษาศีล มีการฟังธรรม มีการเจริญภาวนา ก็มักจะมีข้อขัดข้อง อ้างเหตุผลต่างๆ อย่างว่าจะทำทานก็อ้างว่าขัดสนยากจนไม่มีอะไรจะไปให้ทานกับเพื่อนเขา ก็เลยไม่ทำอ้างว่าไม่มีอะไรจะทำ ทีนี้เมื่อไม่มีอะไรจะทำก็เรียกว่าบุญส่วนนั้นขาดไป หรือว่าจะมารักษาศีลก็อ้างว่าไม่มีเวลาที่จะมารักษาศีลฟังธรรม เพราะเกี่ยวแก่การทำมาหาเลี้ยงชีพ ถ้าเราจะมัวมานั่งฟังธรรม มานั่งรักษาศีลปากท้องก็ร้องหิวลำบนลำบาก จะไปนั่งทนอยู่ได้อย่างไร ก็เลยไม่เอาอีกเหมือนกัน ยิ่งมานั่งภาวนาหลับหูหลับตาก็ยิ่งร้ายใหญ่ จะไปนั่งทนทรมานได้อย่างไร อาหารไม่มีอยู่ในท้องจะไปนั่งได้อย่างไร อันนั้นเรื่องเป็นข้อแก้ตัว หรือว่าเป็นข้อที่ทำให้ทางด้านจิตใจของตนยังไม่ได้สำนึก

ถึงความเป็นมาก็เลยภาวะความเป็นอยู่ แม้เกิดมาในโลกที่มีความสว่างไสว ที่เราเห็นบุคคลอื่นเขาเจริญเติบโตขึ้น เจริญในสถานที่ดีก็ตาม แต่เราก็ไปไม่ได้ เพราะมีเหตุขัดข้องดังที่กล่าวมา ก็ทำให้จมอยู่ให้มืดอยู่ แม้ตาจะสว่างมองเห็นอยู่ก็ตาม แต่ว่าทางด้านจิตใจยังมืดยังไม่ยอมทำตาม เมื่อเป็นอย่างนั้นอยู่ในโลกอันนี้ก็ได้ รับความลำบนลำบากทนทุกข์ยากต่างๆ และถึงเวลาดับขันธ์คือสิ้นชีวิต ไปก็ไปอย่างลำบาก ไปอย่างลำบากก็ลองคิดดูอย่างเราเดินทาง เราเดินทางอยู่ในโลกอันนี้แหละ เราจะเดินทางไปบ้านโน้นไปบ้านนี้ ถ้าเราไม่มีเสบียงที่จะเป็นเครื่องเดินทางจะทำให้เราลำบนลำบากเพียงใด ไปก็ลำบากไม่สามารถที่จะไปได้ อย่างนี้ท่านเรียกว่าผู้มืดมา มืดมาแล้วก็เวลาไปก็มืดไป นี่เป็นจำพวกหนึ่ง

อีกจำพวกหนึ่งมืดมาแต่สว่างไป พวกที่มืดมานี้เมื่อเกิดมาตกอยู่ในภาวะดังที่กล่าวมาแล้ว แล้วมาสำนึกมาเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นเขาที่เกิดมาเป็นคนเหมือนกัน ต่างมีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์บริบูรณ์เหมือนกัน แต่ว่าเราไปในสถานที่ต่ำ ส่วนเขาไปในสถานที่สูงหรือว่าไปในสถานที่ดีกว่าเป็นเพราะเหตุไร นำเอาเหตุผลหรือสิ่งที่ได้ประสบพบเห็นมาพินิจพิจารณาใคร่ครวญ ประกอบกับค้นคว้าหรือว่าศึกษาตามแนวหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งพระพุทธองค์ก็ได้ทรงประสบพบมาแล้วในอดีตกาล มิใช่เป็นจำนวนน้อย เป็นจำนวนมากมายที่พระองค์ได้สั่งสมอบรม ได้ยกฐานะภาวะความเป็นอยู่ของตนให้สูงส่งขึ้นจนกระทั่งได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่เป็นเวลาเพียงนิดหน่อย แต่ว่าทุกภพทุกชาติพระองค์ก็พยายามยกภาวะฐานะของพระองค์ให้สูงขึ้นเป็นลำดับ เมื่อเรานึกได้อย่างนั้น หันมาดูตัวเราว่าเรา ตกอยู่ในภาวะที่ขัดสนยากจนที่เป็นอย่างนี้ก็เพราะว่าเราขาดการทำบุญสุนทานต่างๆ แม้แต่จะให้ทานก็ว่าไม่มีอะไรให้ทาน ไม่ทำกุศลอย่างอื่นใด นึกไม่ออกไม่รู้จะทำอย่างไร เมื่อเป็นอย่างนั้นก็ต้องพยายามสอดส่องมองดู การที่จะทำบุญท่านก็ไม่ได้หมายความว่าจะต้องทุ่มเทอย่างนั้นอย่างนี้ เรามีอะไรนิดๆ

หน่อยๆ เป็นแต่แสดงทางด้านจิตใจของเราให้เลื่อมใสสมบูรณ์บริบูรณ์ ทำด้วยความปิติยินดี ยกตัวอย่างให้เห็นง่ายๆ เป็นแต่เพียงอย่างว่าเราเข้าไปในสถานวัดวาอาราม วัดวาอารามท่านเรียกว่าเป็นสถานอันเป็นที่น่ารื่นรมย์ เมื่อเข้าไปทำจิตพาใจให้เย็นสบาย ทีนี้ถ้าเรามองไปทางโน้นทิศโน้นทิศนี้บ้าง มองเห็นมีสิ่งมีเศษอะไรมันตกสกปรกรกรุงรัง เราพยายามเก็บกวาดให้ มันสะอาดขึ้น เพียงเท่านี้ก็จัดว่าเป็นบุญ ทำไมจึงจัดว่าเป็นบุญ ท่านมีนิทานยกให้เห็นได้ง่าย เป็นแต่เพียงสัตว์เดรัจ-ฉานมันไม่มีเจตนาที่จะโฉบเอาใบหญ้ายอดหญ้าหนีไปจากพื้นดิน แต่ว่ามันมีเจตนาที่จะโฉบเอาสัตว์ที่อยู่บนพ้นดินนั้นไปกิน แต่ว่ามันบินโฉบลงมามันจับสัตว์ไม่ได้ แต่ว่ายอดหญ้าใบไม้อะไรมันติดเท้าของมันหนีไป เพียงเท่านั้นก็ยังเป็นอานิสงส์ให้ได้รับความสบาย เพราะว่าได้ทำสถานที่ให้สบาย หรือแม้แต่ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ก็ทรงสอนภิกษุผู้ที่จะออกไปบิณฑบาต ก่อนถึงเวลาจะไปบิณฑบาตท่านก็ไปเดินลอบดูตามสถานลานพระเจดีย์ หรือลานต้นโพธิ์มหาโพธิ์ เมื่อเห็นสถานที่สะอาดมองดู เวลายังไม่ถึงเวลาที่จะบิณฑบาตก็หาไม้กวาดไปปัดไปกวาดสถานที่เหล่านั้นให้สะอาดให้รื่นรมย์ดีขึ้น แล้วท่านก็ไปบิณฑบาตตามปกติ การทำเพียงเท่านั้นถ้าเราทำด้วยจิตศรัทธาน้อมนึกเข้ามาสู่ภายในจิตใจของเราว่า จิตใจของเราที่มันไม่สว่างไสวเพราะไม่หมั่นปัดกวาด ไม่หมั่นชำระกิเลสอาสวะให้ออกไปจากด้านจิตใจ เรามาทำให้มันสะอาด เหมือนกับเรากวาดลานพระเจดีย์ให้สะอาดขึ้นมา บุญเท่านั้นก็สามารถ ที่จะน้อมนำไปให้สำเร็จพระอรหันต์ได้ อันนี้เป็นการสร้างบุญเพียงนิดๆ หน่อยๆ ไม่ใช่เป็นของลงทุนลงแรงอะไรมากมาย นี่สำหรับว่าเก็บเอาส่วนเล็กส่วนน้อย หรือว่าเรามีอะไรตามแต่เรามีตามมีตามได้ของเราด้วยจิตศรัทธาเลื่อมใส เราบูชาพระรัตนตรัยตั้งจิตใจต่อพระรัตนตรัย บูชาต่อพระรัตนตรัยด้วยจิตใจอันเลื่อมใสอย่างนั้น แม้ผลสิ่งของที่เรานำไปสละออกไปจะเป็นของมีคุณค่านิดหน่อยก็ทำให้เกิดเป็นของมีคุณค่าราคามหาศาลขึ้นมา ถ้ายิ่งเป็นการที่จะชำระ

ความไม่ดีทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจของตนให้ลดน้อยลงไป เพราะเรามาสำนึก หรือว่ามาหมั่นพิจารณา หมั่นฟังธรรมที่ท่านนำมาแนะนำสั่งสอนว่านี่ เราตกต่ำลงไปอย่างนี้ หรือว่าเราเกิดมาในทางต่ำอย่างนี้ เรายังไม่เจริญงอกงามอย่างนี้ ก็เพราะว่าทางด้านจิตใจของเรายังไม่ดี ยังมีความโลภโมโทสันอะไรต่างๆ อยู่มากมาย ทีนี้เราก็ได้ข้อคิดว่าท่านสอนให้พยายามคอยละ คอยกำจัดความชั่วที่มันเกิดขึ้นทางกายก็ดี เกิดขึ้นทางวาจาก็ดี เกิดขึ้นทางด้านจิตใจก็ดี เราพยายามคอยกำจัดมัน คอยให้มีสติคอยระลึกนึกถึงทันทีว่า ทำอย่างนี้มันไม่ดี ตัวเราก็ไม่ชอบคนอื่นเขาก็ไม่ชอบ กิริยาอย่างนี้ไม่ดี เราไม่ชอบคนอื่นไม่ชอบเรา ก็งดเราทำที่ดี คำพูดอย่างนี้เป็นคำพูดที่ไม่ดี คนอื่นเขาไม่ชอบเราฟังเองเราก็ไม่ชอบ เราก็พยายามเปลี่ยนทางกาย ทางวาจา แม้แต่ทางด้านจิตใจ เขามั่งมีศรีสุขเราไม่ต้องไปอิจฉาริษยาอาฆาตพยาบาทเขา เราต้องส่งเสริมเขาว่า นั่นเป็นความดีที่เขาได้สั่งสมอบรมมา คุณงามความดีของเขาส่งผลให้เขาเป็นผู้มีความเจริญงอกงามสมบูรณ์บริบูรณ์ เราก็ต้องพยายามสั่งสมอบรมคุณงามความดีของเราให้เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อย อย่างว่าในภัทรกาลซึ่งเป็นเทศกาลเข้าพรรษา เป็นเทศกาลที่มีการอบรมแนะนำสั่งสอน หรือว่าเป็นพิเศษในเฉพาะปีหนึ่ง สามเดือน เราจะตั้งจิตเจตนาทำอะไรให้มันเป็นหลักเป็นฐานสักอย่างหนึ่ง เป็นสัจธรรม ทำจริงจังไม่ให้ขาดตกบกพร่องเพียงอย่างเดียว มันก็เป็นหลักประกันชีวิตของเราได้ว่าชีวิตของเราเป็นหลักที่มีความมั่นคง เรียกว่ามีสัจจะ คือ ความจริงใจต่อการกระทำ ต่อการประพฤติปฏิบัติของตน เพียงความสัตย์อย่างเดียวเท่านั้นก็สามารถที่จะยกพื้นเพฐานะของตนให้สูงขึ้นได้

เมื่อผู้ที่มาคำนึงถึงเบื้องหลังของตนที่ยากจนข้นแค้นมาแล้ว พยายามมาประพฤติปฏิบัติตามแนวธรรมะคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการให้ทาน มีการรักษาศีล มีการเจริญภาวนา เราไม่อ้างว่าไม่มีอะไรจะทำ ความจริงมันมีให้ทำ ไม่ทำอย่างหนึ่งก็ทำอย่างหนึ่งได้

ไม่มีวัตถุสิ่งใดที่จะให้ทาน เราก็ให้ทานทางด้านจิตใจ เสียสละความตระหนี่เหนียวแน่น ความโลภโมโทสันอะไรในจิตใจของเราให้ออกไป มันก็เป็นการให้ทานเหมือนกัน ทานไปใครจะรับก็รับเอาไป ใครไม่รับก็ให้มันลอยไปตามอากาศธาตุไป เราก็เอาความดีเข้าไปเพิ่มเติมเข้าไป หรือว่ารักษาศีล เราจะไม่สามารถมารักษาศีลที่วัดได้ เราตั้งใจตั้งเจตนาวิรัติลงไปไม่ได้ทั้ง ๕ ข้อ พรรษานี้เราเอาข้อเดียว แต่ให้มันจริงจังลงไปเด็ดเดี่ยวลงไป มันก็ได้ผลประโยชน์ได้คุณงามความดีเพิ่มขึ้นมา อย่างนี้ท่านว่าเพิ่มความดีเพิ่มความสว่างไสวให้แก่จิตใจของตน ทีนี้เมื่อเรากระทำความดีอยู่อย่างนี้ เมื่อเราเจ็บไข้ได้ป่วย เมื่อเราจะตาย เราก็จะระลึกนึกถึงว่า เอ้อ...ในพรรษาโน้นเราได้ให้ทานอย่างนั้นบ้าง ได้รักษาศีลอย่างนี้บ้าง ได้นั่งภาวนาได้ตรวจตราดูอัตตภาพสังขารร่างกายของเราว่าเป็นอย่างนี้ๆ แล้วเราก็ได้พยายามประพฤติปฏิบัติตามแนวธรรมะคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาโดยตลอดอย่างนี้ เท่านั้นก็ทำให้จิตใจของเราดี เวลาจิตของเราดับไปก็ไปในทางที่ดี ท่านจึงเรียกว่าเป็นผู้สว่างไป แม้เราจะมืดมาแล้วเราก็สว่างไป นี่ก็เป็นพวกหนึ่ง

อีกพวกหนึ่งเรียกว่าสว่างมาแต่ว่ามืดกลับไป คือ เวลาตาย ตายมืด เวลามา สว่างมา สว่างมานี้หมายถึงว่าได้มาเกิดในตระกูลที่ดี ที่มีความสุข มีความสบาย หรือว่ามีทรัพย์สินเงินทองข้าวของอะไรมาก มาย แต่ว่าลืม...ลืมเจ้าของไปเสียว่าที่ได้มาเกิดในสถานที่ดีอย่างนี้ ก็เพราะที่ตนได้สั่งสมอบรม ได้บำเพ็ญคุณงามความดีต่างๆ ไว้มากมาย ผลแห่งความดีอันนี้ส่งมาให้เกิดในสถานที่ดี แต่ว่าเมื่อได้มาเกิดในสถานที่ดีก็ระเริงหลงไป ลืมภาวะเบื้องหลังของตนไป ก็เลยสั่งสมอบรมแต่ความประมาทอะไรต่างๆ ขึ้นมา ทำให้คุณงามความดีที่จะต่อเติมให้สูงส่งขึ้นไปก็ไม่ทำ กลับไปทำแต่ทางความชั่วช้าเสียหายทั้งทางกาย ทางวาจา และทางจิตใจของตนให้ต่ำทรามลงไป ก็เรียกว่ายันเจ้าของให้ตกต่ำลงไป แทนที่ว่าจะยกภาวะจิตใจของตนให้สูงขึ้นไป ไม่ทำ กลับไป

แต่สนุกสนานเพลิดเพลินมัวเมาไปตามอำนาจของกิเลสอาสวะ ที่มายั่วยุให้กระทำไป เวลาตายไปก็มืดเพราะไม่มีแสงสว่างที่จะนำทางแห่งชีวิตไปในทางที่ดี นี่ก็เป็นพวกหนึ่งที่มาดีแต่ไปไม่ดี

ที่นี้ผู้ที่มาดีไปดี คือ สว่างมาแล้วก็สว่างไป นั่นได้แก่ผู้ที่ท่านมาเกิดในโลกอันนี้ ก็มาเกิดในตระกูลอันมั่งคั่งสมบูรณ์บริบูรณ์ มีอะไรเพียบพร้อมไปทุกสิ่งทุกอย่างสะดวกสบาย แต่ท่านก็ไม่ลืมตนเมื่อได้เกิดในสถานที่อย่างนั้น ก็มีแต่จะเพิ่มเติมภาวะความเป็นอยู่ของตนให้สูงส่งขึ้นไป โดยน้อมนึกระลึกไปว่าตนยังท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏนี้ ท่านว่ายังตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ ผู้ที่จะพ้นจากความทุกข์อันสูงส่งไปจะต้องกำจัดละอาสวกิเลสให้หมดสิ้นไปจากทางด้านจิตใจของตนเข้าไปถึงจุดคือพระนิพพาน ซึ่งเป็นแดนแห่งความสงบ ก็พยายามประพฤติปฏิบัติตามแนวธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่นลงมาก็คือเรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรารู้กันเป็นประจำอยู่นี้ แหละแต่ว่าเรามาเข้มงวดกวดขันรักษากัน รักษาสัจจะความจริงของเราทีละน้อย คอยพยายามกำจัดความไม่ดีทางกาย ความไม่ดีทางวาจา ความไม่ดีทางใจ แล้วก็มาพิจารณาถึงสังขารร่างกายอัตภาพของตนที่ได้มาอย่างนี้ แม้ว่าจะเกิดในตระกูลอันสมบูรณ์มั่งคั่งอย่างไรก็ตาม ธรรมดาของสังขารร่างกายมันตกอยู่ในภาวะของความจริงอย่างหนึ่ง ความจริงก็คือหลักแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แม้จะได้เสวยสุขสมบัติเพียงใดก็ตาม สังขารร่างกายมันก็ตกอยู่ในลักษณะอย่างนั้น คือ มันไม่เที่ยงมันไม่คงที่ มันเป็นทุกข์ทนอยู่ไม่ได้ และในที่สุดมันก็ว่าไม่ฟัง เราต้องการอย่างหนึ่ง มันกลับกลายเป็นอีกอย่างหนึ่ง หรือว่าที่ว่า มันเป็นอนัตตาคือว่าไม่ใช่ตัวตนของเรา ถ้าเราว่าเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตน ถ้าเราไม่ถือเอาทิฐิมานะขึ้นเถียงกัน เราพิจารณาตามแนวธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราก็พอเข้าใจได้ว่าร่างกายของเรานี้ ที่เรายึดมั่นนี่ก็เพราะเรายังเข้าใจผิด ยังยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเราจริงอยู่ แต่ความจริงมันก็ไม่เป็นของเราจริง ถ้าเป็นของเราจริงมันจะต้องอยู่ในคำบังคับบัญชาของเรา แต่นี่มันไม่อยู่

มันไม่เป็นของเราจริง มันเป็นไป ตามภาวะความเป็นของมัน ความเป็นของมันก็คือความเป็นธาตุ คือ เป็นธาตุน้ำ ธาตุดิน ธาตุลม ธาตุไฟ เมื่อส่วนต่างๆ เหล่านั้นมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับให้มาชุมนุมกัน มาประสานกันเข้าก็เป็นรูปเป็นร่าง เป็นตัวเป็นตนขึ้นมา แต่ว่าสิ่งที่มาประชุมกันนั้นจะประชุมกันอยู่ตลอดไปย่อมเป็นไปไม่ได้ ย่อมมีการแตกแยก แยกแยะแหลกสลายไปสู่สภาวะของเดิมไป เพราะฉะนั้นร่างกายของเราก็เป็นของประชุม คำว่า "กาย" ก็คือการประชุมของใหญ่ๆ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ที่เต็มอยู่ในกายนี้ เมื่อส่วนเหล่านั้นมาประชุมกัน เครื่องยึดเครื่องเหนี่ยวของมันสึกหรอลงไป มันก็คอยจะแยกจะแยะกันไปกลับสู่สภาวะเดิมของมัน สภาวะเดิมของมันก็คือมันจะแยกกันไป ส่วนดินก็จะกลับกลายเป็นดินไป ส่วนน้ำก็จะกลับกลายเป็นน้ำไป ลม ไฟ ก็จะกลับกลายไปสู่สภาวะของมันไป

ทีนี้เมื่อส่วนเหล่านั้นแยกแยะไป จะเหลืออะไรในตัวของเรา ไม่มีเหลือเลย กระดูกมันก็กลายเป็นดินไปหมด เหลืออยู่เฉพาะด้านจิตใจ ด้านจิตใจนี่เป็นเรื่องสำคัญที่ยังจะต้องท่องเที่ยววนเวียนอยู่ใน สังสารวัฏ เพราะฉะนั้นจุดมุ่งเข้าไปก็คือไปทางด้านจิตใจของเจ้าของเอง เราพยายามมาประพฤติปฏิบัติมาอบรมมาศึกษา ก็เพราะต้องการที่จะรู้เข้าไปถึงความจริงของสิ่งต่างๆ ในร่างกายของเรานั่นเอง ไม่ได้มุ่งหมายไปในทางอื่น ในสังขารร่างกายของเรานั้นมันเป็นที่รวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในนั้น สวรรค์ก็อยู่ในนั้น นรกก็อยู่ในนั้น นิพพานก็อยู่ที่นั่น ไม่ได้อยู่ไกลที่อื่นไปจากไหน ไม่ใช่ว่าผู้จะไปนิพพานจะต้องขึ้นเครื่องบินไปในอวกาศ จึงจะไปนิพพานได้ ไม่เป็นอย่างนั้น นิพพานก็นั่งอยู่ที่ นี่ เกิดอยู่ที่นี่ ดับอยู่ที่นี่แหละไม่ได้อยู่ไกล สวรรค์ก็อยู่ที่นี่นรกก็อยู่ที่นี่ โบราณท่านจึงกล่าวเปรียบเทียบให้ฟังง่ายคือว่า สวรรค์อยู่ในอกนรกอยู่ในใจ ท่านก็ว่าเพียงสั้นๆ ให้เราสำนึกตัว ให้เรารู้ตัวอยู่เพียงแค่นั้น คำที่ท่านกล่าวอย่างนั้นก็เป็นหลักแห่งความจริง เพราะว่าความทุกข์มันก็อยู่ในอก ความสุขมันก็อยู่ที่อกที่ใจของเรานี่เอง มันไม่ได้ไปอยู่ที่อื่น

นิพพานมันก็อยู่ที่นี่เองไม่ได้ไปอยู่ที่อื่น แต่ว่าจิตใจของเราจะเข้าไปถึงจุดนั้นได้จะต้องแหวกว่ายจากเครื่องกีดกันต่างๆ ที่เรียกว่ากิเลสที่มันหุ้มห่อไว้ เหมือนกับหนองน้ำที่มีน้ำใสสะอาดแต่ว่ามันมีจอกมีแหนมีอะไรปกปิดอยู่ ทีนี้เราจะดื่มน้ำที่สะอาด เราจะแหวกว่ายเอาสิ่งที่มันปกปิดอย่างว่าเป็นจอกเป็นแหนอะไรออกไป ถ้าไม่มีอะไรกั้นไว้พอเราแหวกออกไปมันก็ไหลกลับคืนมา เหมือนกันเรามาปฏิบัติธรรม เรารู้สึกตัวว่าอันนี้กิเลสตัวนี้มันเป็นตัวร้ายกาจ เรารู้หน้าตามันรู้เท่าทันมันก็เท่ากับเราแหวกออกไป พอเราประมาทขึ้นมามันก็กลุ้มรุมกลับคืนเข้าสู่ภาวะเดิมของมันอีก

ศีลเราต้องหมั่นรักษาเป็นประจำ ไม่ใช่ว่าสมาทานศีลวันนี้แล้วปลอดไปอีกร้อยวันจึงจะสมาทานอีกทีหนึ่ง หรือว่ารักษาศีลวันนี้แล้วไม่ต้องรักษาอีก ไม่ใช่อย่างนั้น กิเลสมันไม่ให้โอกาสอย่างนั้น เราฟังธรรมฟังข้ออรรถข้อธรรมเพื่อจะจดจำแล้วนำไปพินิจพิจารณา แต่ว่าธรรมก็เป็นของที่ละเอียดอ่อน ที่ท่านเรียกว่าสุขุม คือละเอียด คัมภีรภาพ คือลึกมีภาวะอันลึกซึ้งเห็นได้ยาก เพราะฉะนั้นจึงต้อง อาศัยการฟังการได้ยินบ่อยๆ ได้ยินได้ฟังบ่อยๆ นำไปพินิจพิจารณาบ่อยๆ จึงจะทำให้เกิดความเข้าใจ อย่างเราฟังกันมาทุกวันพระ หรือว่าฟังกันมาเป็นเวลานมนานหลายปีตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งบัดนี้ เป็น ๖๐-๗๐-๘๐ ปีก็มีแล้วแต่ว่าความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นอย่างไร เราก็พอรู้ว่าสติปัญญาความพินิจพิจารณาของเราในเรื่องของธรรมของพระพุทธเจ้านั้นเป็นของยาก ฟังเท่าไรคิดเท่าไรมันก็ไม่ออก มันก็ไม่อยู่ไกลมันก็อยู่ในตัวเรา เราก็รู้แต่ว่ามันก็มีสิ่งที่มากีดกันความรู้ของเราให้หลงลืมหรือให้เข้าใจผิดไป เพราะว่ามันมีส่วนแย้งกันอยู่ หรือที่เรียกกันว่ามันรบกันอยู่ ที่รบกันอยู่ในตัวของเราก็คือธรรมกับอธรรม ธรรมกับอธรรมมันรบกันอยู่ในตัวของเรา หรือเรียกว่าบุญกับบาป มันรบกันอยู่ในตัวของเรา ในจิตใจของเราอยู่เป็นประจำวันตัวอย่างอย่างวันนี้เป็นวันพระ เมื่อเราตั้งใจว่าวันนี้เราจะไปใส่บาตร ไป

ฟังธรรม ไปรักษาศีล อันนี้เป็นเจตนาอันดี เป็นตัวบุญเกิดขึ้น แต่อีกตัวหนึ่งก็แย้งขึ้นมา ตัวบาปหรือตัวอธรรมมัน ก็แย้งขึ้นมาว่าวันนี้ยังไม่ต้องไปก็ได้ เอาไว้วันพระหน้าจึงไปทำบุญก็ได้ ไปฟังธรรมก็ได้ ไปรักษาศีลก็ได้ วันนี้ไปทำอย่างอื่นเสียก่อน มีภาระอย่างอื่นมากมายกว่าหรือสำคัญกว่า ถ้าอย่างนี้เขาก็เรียกว่าอธรรมชนะธรรมไป เราก็มาฟังธรรมมารักษาศีลมาภาวนามาทำคุณงามความดีไม่ได้ ต้องไปตามอำนาจของกิเลสไป แต่ถ้าเราหักใจชนะแล้วว่า ไหนๆ ก็ตามการงานอย่างอื่นไม่เป็นเรื่องสำคัญ เราจะต้องทำสิ่งที่จะเป็นสาระแห่งชีวิตของเราให้มั่นคงเสียก่อน เป็นตายร้ายดีอย่างไรวันพระเราจะต้องไปให้ได้ เราจะต้องไปให้ทานไปรักษาศีลไปฟังธรรมไป นั่งภาวนาให้ได้ ถ้าเรามาได้เราก็ชนะอธรรม มาได้ทำบำเพ็ญคุณงามความดีตามที่ตนตั้งใจไว้ อย่างนี้ก็เรียกว่าเป็นผู้ชนะไป เมื่อชนะครั้งหนึ่งแล้ว ครั้งที่สองที่สามจิตใจของเราก็เข้มแข็งยิ่งขึ้นไป ที่สุดเราก็พยายามชนะได้ตลอดไป อย่างนี้ท่านเรียกว่าเป็นคนสว่าง อยู่ในโลกนี้ก็สว่างไสว ละจากโลกนี้ไปก็สว่างไสวคือไปในทางดี อยู่ในโลกนี้ก็ดีมีความสุขมีความเจริญ แม้ทรัพย์สมบัติของเราจะมีแต่เพียงเลี้ยงชีวิตของเราพอให้ได้รับความสะดวกสบายไปชั่วระยะหนึ่งก็ตาม แต่ทางด้านคุณงามความดีของเราได้สั่งสมอบรมให้ได้เต็มตามสติปัญญา และความสามารถที่เราได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ได้มาพบพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นของที่หาได้ยากอย่างยิ่ง เราได้บำเพ็ญเต็มตามสติกำลังและความสามารถของตนๆ ยังความอุ่นใจให้เกิดขึ้นแก่ตนของตนเองว่าเราเกิดมาไม่เสียทีไม่เสียชาติเกิด มาได้ทำความดีอิ่มเต็มตามความพอใจ ตามความต้องการของตน และความอิ่มใจนึกถึงเวลาไหนอิ่มใจเวลานั้น ไม่ว่าเราจะนั่งจะนอนจะยืนจะเดินอะไรนึกถึงความดีที่ตนทำมาบางทีก็ยิ้มได้คนเดียวว่า เราได้ทำความดีอย่างนั้นปลื้มอกปลื้มใจขึ้นมาได้ เพราะฉะนั้นบุญจึงติดตามไปทุกหนทุกแห่งทีนี้ตรงกันข้ามอีกเหมือนกัน บาปมันก็ติดตามไปทุกฝีก้าวเหมือนกันไม่ว่าเราจะนั่งจะนอนจะยืนจะเดิน เมื่อไปนึกถึงมันก็ทำให้เกิดความ

เดือดร้อนกระวนกระวาย กระสับกระส่ายไม่สบาย มันตรงกันข้ามอยู่อย่างนี้

ทีนี้เราจะเลือกเอาอย่างไหน นี่เป็นเรื่องของเราท่านทุกคนว่า เราทุกคนต้องการความดี ต้องการความสุขความสบาย ต้องการความเย็นอกเย็นใจ ไม่ต้องการความเดือดร้อนใจ เพราะฉะนั้นเราจึงพยายามสั่งสมอบรมความดีให้เกิดขึ้นทีละเล็กทีละน้อยตามสติกำลังและความสามารถของตนๆ รวบรวมคุณงามความดีอันนั้นไว้หรือว่าบันทึกไว้ หรือว่าเก็บไว้ในหีบคือหทัย คือใจของตน เอาไปนอนพินิจพิจารณาลำดับการกระทำความดีของตนว่า วันนั้น วันพระนั้นได้กระทำความดีอย่างนั้นๆ ต่อจากวันพระมาก็ได้ทำอย่างนั้นๆ หรือว่าตลอดพรรษา ๓ เดือน ทุกวันพระก็ได้ทำอย่างนั้นๆ ความดีอันนั้นมันจะเพิ่มพูนทำให้ตัวของตัวได้รับความสุขความสบาย ทีนี้ถ้าเราไปนึกถึงเราลำดับดูว่าในพรรษา ๓ เดือน เราได้ขาดธรรมอย่างนั้นขาดสัจจะอย่างนี้ ไปตั้งใจอย่างนั้นแต่ว่าทำไม่สำเร็จตามความตั้งใจ มีเหตุภัยมาตัดรอนหรือว่ามีธุระการงานอย่างอื่นมาตัดรอน เราละทิ้งไปเสีย อันนั้นก็เป็นเรื่องที่ทำให้จิตใจของเจ้าของเศร้าหมองลงไป

เราที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ สมบูรณ์บริบูรณ์เต็มตัว และได้มาพบพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอน เป็นสัจธรรม ชี้หลักเหตุผลแห่งความจริงให้เราท่านทั้งหลายได้ศึกษา ได้นำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อยกภาวะฐานะทางด้านจิตใจของตนให้สูงขึ้นไป ใกล้ต่อความสุขความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไปอย่างนี้ ท่านจึงสอนให้ไม่ประมาทให้รีบเร่งบำเพ็ญคุณงามความดี เมื่อยังมีชีวิต มีกำลังกาย กำลังวาจา และกำลังใจเข้มแข็ง ให้รีบประกอบคุณงามความดีไว้เต็มตามความสามารถของตนๆ ก็จะเป็นผู้เจริญงอกงามในศาสนธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ที่ได้เล่าเรื่องคน ๔ จำพวก คือ มืดมามืดไป มืดมาสว่างไป

สว่างมามืดไป สว่างมาสว่างไป เพื่อให้จำง่ายๆ แล้วจะได้นำไปพินิจพิจารณาตัวของตัวว่า เราตกอยู่ในคนจำพวกไหน เราจะได้แก้ไขปรับปรุงตัวของเราให้ดีขึ้น ตามลำดับๆ ไป

ได้ชี้แจงแสดงธรรมมาพอควรแก่เวลา เอวํ ก็มีด้วยประการ ฉะนี้

สาราณียธรรม

พระธรรมเทศนา โดย พระญาณวิศิษฏ์ (ทอง จนฺทสิริ) แสดง ณ วัดอโศการาม อ.เมือง จ.สมุทรปราการ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อิทานิ อตฺถมี ทิวเส สณฺนิปติตาย พุทฺธปริสฺสาย จาคิธมฺมิกถา กถิยเต ฉยิเม ภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา, สงฺคหาย อวิวาทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สงฺวตฺตติ อิมสฺส ธมฺมปริยายสฺส อตฺ โถ สาธายสฺมนฺเตหิ สกฺกจฺจํ ธมฺโม โสตพฺโพติ

ณ วันนี้ เป็นวันอัตถมีดิถีที่แปดค่ำแห่งกาฬปักษ์ เป็นวันธรรมสวนะ ดังนั้นพุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตต่างก็ได้ปลดวางภาระกิจแห่งตน ได้มาประชุมสันนิบาต ณ ธรรมสภาศาลาแห่งนี้ แล้วก็ได้พร้อมทั้งกาย วาจา และจิตใจ ได้บำเพ็ญซึ่งบูรพากิจอันควรแก่การ บำเพ็ญมีการไหว้พระสวดมนต์เป็นต้น ตลอดถึงสมาทานซึ่งเบญจวิรัตและอุโบสถศีล จบลงด้วยดี ในโอกาสต่อไปนี้ เราทั้งหลายจะได้เพิ่มพูนบุญกุศลและสติปัญญา สัมมาปฏิบัติของตนให้ยิ่งขึ้นไป ด้วยการสดับตรับฟังซึ่งธรรมอันควรแก่การที่เราทั้งหลายสมควรจะฟัง ทั้งนี้เพราะ

การฟังด้วยดีย่อมทำให้เราได้ซึ่งสติปัญญา ความรู้ ความเฉลียวฉลาด เปรียบได้กับความสว่าง ดังนั้นในโอกาสต่อไปนี้จะได้นำธรรม ซึ่งท่านผู้มีพระภาคเจ้า สมัยเมื่อพระองค์เสด็จประทับอยู่พระอารามแห่งอันได้ชื่อว่าเชตวัน ซึ่งอนาถปิณฑิกะเศรษฐีได้สร้างถวาย ณ เมืองสาวัตถี พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมแก่เหล่าภิกษุในสมัยนั้น โดยมีใจความว่า "ฉยิเมภิกฺขเว ธมฺมา สาราณียา ปิยกรณา ครุกรณา สงฺคหาย อวิวา ทาย สามคฺคิยา เอกีภาวาย สงฺวตฺตติ" ซึ่งแปลเป็นใจความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมหกประการ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ระลึกถึงซึ่งกัน เป็นไปเพื่อเป็นที่รักของกันและกัน เป็นไปเพื่อเคารพซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทและเป็นไปเพื่อความสามัคคีพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนี้ ธรรมหกประการนั้นเป็นไฉน ธรรมหกประการนั้น ได้แก่

๑. พึงตั้งเมตตาจิต คือพึงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยเมตตาไว้ในกายกรรม นี้ประการหนึ่ง
๒. พึงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยเมตตาในวจีกรรม
๓. พึงตั้งจิตอันประกอบไปด้วยเมตตาในมโนกรรม
๔. พึงแบ่งปันลาภอันตนหามาได้โดยชอบธรรมแก่เพื่อนภิกษุ แม้ในที่สุดแบ่งปันอาหารและบิณฑบาตรที่ตนบิณฑบาตรมาได้ โดยไม่หวงไว้ด้วยอำนาจแห่งความโลภ เพื่อบริโภคแต่ผู้เดียว
๕. พึงมีศีลเสมอภาคกัน
๖. พึงมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ธรรมทั้งหกประการนี้เมื่อทำให้มาก เจริญให้มากในตนของตนอันมีต่อหมู่คณะ และบุคคลอื่นย่อมเป็นไปเพื่อความระลึกถึง ที่ยังผู้อื่นให้ระลึกถึงและเป็นที่เคารพ เป็นบุคคลควรสงเคราะห์อนุเคราะห์ตามกาลเป็นไปเพื่อความไม่วิวาท ทะเลาะซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความ

สามัคคีมั่นคงถาวรและเพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังนี้

เพราะฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายตลอดเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่มาถึงปัจจุบันนี้ และจะยังมีชีวิตสืบไปในกาลเบื้องหน้า จนกว่าจะถึงอายุกาล เราท่านทั้งหลายที่ได้รับความสงบสุขร่มเย็นร่วมกัน กล่าวคือตัวของเรานี้เองย่อมเป็นที่ตั้ง เป็นจุดศูนย์รวมแห่งจิตวิญญาณของหมู่มวลมนุษย์ตามลำดับชั้นและเรานี้เองก็เป็นผู้ที่จะพึงระลึกถึงบุคคลอื่น เมื่อระลึกแล้ว ทำให้เราได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งส่วนกายและส่วนจิต นั่นก็หมายถึงบุคคลมีคุณสมบัติ กล่าวคือธรรมทั้งหกมีอยู่ในบุคคล นั้นเพราะเขามีธรรมทั้งหกประการที่กล่าวโดยย่อนี้ นั่นแหละจึงทำให้เรานั้นอดระลึกถึงไม่ได้ และบุคคลผู้นั้นเหล่านั้นย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ตั้งควรแก่การเคารพบูชา หรือหากว่าเป็นผู้ที่มีอายุวัยต่ำต้อยน้อยกว่า เราก็ย่อมจะเป็นที่ตั้งอยู่ในฐานที่ควรแก่การให้ความอนุเคราะห์และอุปถัมภ์ค้ำชู อย่างนี้เป็นต้น

เพราะฉะนั้น ทั้งเราและบุคคลผู้อื่นต่างก็มีคุณสมบัติ ได้แก่ คุณธรรมทั้งหกประการนี้เหมือนๆ กันแล้ว ย่อมจะเป็นที่ยึดเหนี่ยวเอาไว้เป็นเครื่องระลึกนึกถึงซึ่งกันและกัน ในขณะที่เราอยู่ร่วมกันก็ย่อมจะเป็นที่สบายของกันและกัน และก่อให้เกิดซึ่งความมั่นคงถาวร ยากที่จะสั่นคลอนต่อภาวะและเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเข้ามาทำลายให้ย่อยยับหรือสะบั้นหั่นแหลกลงไป ทั้งส่วนภายนอก คือบุคคลอื่นและสัตว์อื่นอันไม่พึงประสงค์ดีต่อ ส่วนภายในได้แก่กิเลสของพวกเราทั้งหลายนั่นเอง ที่จะผุดโผล่ขึ้นมาเพื่อทำลายธรรมดังกล่าวที่มีอยู่ในตัวตนของเราให้สูญสลายไปจากกายและวาจาจิต

เพราะฉะนั้น เราทั้งหลายเมื่อได้มารวมตัวกัน แล้วก็พร้อมกันทั้งส่วนกาย วาจา จิต โดยที่เราจะเห็นได้ในขณะนี้ว่า เราทั้งหลายที่ร่วมประชุมกันอยู่ในที่นี้ ต่างก็มีเจตนารมณ์ กล่าวคือ จิตใจนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ได้แยกออกจากกัน ตลอดทั้งวาจาและทั้งกายของเรา

เมื่อเราติดตามดูแล้ว เราก็จะเห็นว่า เราจะอยู่กันมาคนเป็นร้อย นั่นก็หมายถึงว่า คนเป็นร้อยแต่มีเท้าไม่ถึงร้อย ก็เพียงแค่สองเท้า เหมือนกับคนๆ เดียว นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เราจะอยู่กันมากคนเป็นร้อยๆ แล้วก็ต่างเพศต่างวัย ต่างภาวะกันลดหลั่นกันไป ทั้งที่ทรงเพศฆราวาส ทั้งที่ทรงเพศนักบวช เราจะเห็นปรากฏขึ้นในโลกต่างกาลต่างเวลา เขาเรียกว่าต่างวัย แม้เกิดขึ้นในศาสนานี้ ก็ต่างอายุกาล คือ ต่างพรรษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่แปลกแต่ประการใด จะต่างกันอย่างไรออกไปก็ตาม แต่ปรากฏว่าจะรวมลงในจุดเดียวกัน ดังที่กล่าวแล้วว่า คนมากคนน่าจะมีมากเท้า แต่ปรากฏว่ามีเพียงสองเท้าสำหรับคนๆ เดียวเท่านั้น อันนี้ฉันใด ถ้าจะมองถึงเจตนารมย์ของพวกเราทั้งหลาย ไม่ว่าพระสงฆ์องค์เจ้า อุบาสก อุบาสิกา ต่างก็มีเจตนาอยู่ในจุดมุ่งหมายอันเดียวกัน นั่นคือ ถ้าจะกล่าวกว้างๆ ได้แก่ ต้องการสร้างคุณงามความดี ต้องการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตนนั้น ให้สูงด้วยอำนาจแห่งพระพุทธศาสนา ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเราก็ได้ประกอบบำเพ็ญคุณงามความดีใส่ตัวของเราตามแบบฉบับอย่างเดียวกันหมด ดีทางกายเราก็มีเหมือนกัน ดีทางวาจา เราก็มีเหมือนกัน และดีทางใจเราก็มีแนวกระทำเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แม้เราจะต่างคนต่างทำดีใส่ตนของตนแต่ละคน มีจำนวนเป็นร้อยก็เหมือนคนๆ เดียว มีจำนวนสองเท้า ถ้าจะเปรียบเหมือนโคเป็นร้อยเป็นพัน เดินไปตามลำดับแถวหนึ่งเดียว ตามหัวหน้าโค ก็ไม่แตกแยกออกจากแถว รอยเท้าก็ไม่เลอะ ฉันใดก็ฉันนั้น เพราะฉะนั้นขอให้พวกเราทั้งหลายจงพยายามแม้แต่การทำความดีในเรื่องภายนอก จะเป็นการกราบไหว้ก็ดี จะเป็นการกล่าวด้วยวาจา พรรณนาถึงคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ สังวัชยาย สังเวชณียคาถา พรรณาถึงธรรม กล่าวถึงธรรมอันยังใจให้เกิดความสลดสังเวชก็ดี เราควรจะต้องมีสติตามระลึก สัมปชัญญะรู้พร้อมโดยทั่วถึงในการกระทำ การกราบของเรา เรากราบทำไม เรากราบต้องการอะไร เรากราบเพื่ออะไร ให้

ถามตัวเราเองดู

เรากราบเพื่อต้องการบุญกุศลเป็นที่ตั้ง ต้องการบุญจากการกราบ นอกจากเราต้องการบุญจากการกราบแล้ว เราผู้กราบในขณะเดียวกันที่เรากราบนั้น เราก็ยังได้แสดงออกซึ่งคุณธรรมที่มีอยู่ในใจของเราไปพร้อมๆ กันด้วย ไม่ใช่ว่าเราจะได้บุญเพียงแค่กราบโดยอาศัยกายอย่างเดียวก็หามิได้ ในขณะที่เรากระทำการกราบนั้น คือ การประกาศการแสดงออกซึ่งธรรมที่มีอยู่ ประจำอยู่ในกายใจของเรา เพื่อให้ประชาชนหรือหมู่คณะที่อยู่ในที่นี้ได้พิสูจน์ ได้พิเคราะห์ว่าการกระทำของเราแต่ละบุคคลนั้น มีธรรมอยู่กับการกระทำนั้นหรือไม่ไปในตัวด้วย ฉะนั้น เราควรจะต้องคำนึงอย่างนี้ แม้เราจะเปล่งวาจาใดออกไป เกี่ยวกันเรื่องอะไร จะเป็นการสวดหรือจะเป็นการพูดสนทนาปราศรัย ล้วนแล้วแต่จะเป็นการแสดงออก บอกถึงคุณธรรมประจำอยู่ในจิตใจของเราแต่ละบุคคลทั้งนั้น

เพราะฉะนั้น เราก็ควรที่จะตั้งสติระลึกตัวเข้าไว้ เป็นผู้รู้พร้อมในการกระทำ เรากราบพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อต้องการบุญเป็นที่ตั้ง กราบอย่างไรมันจึงจะถูกต้องกับการกราบ ถ้าการกราบไม่ถูกต้อง มันก็อาจจะได้หรอกบุญ แต่ว่าได้เพียงเล็กๆ น้อยๆ นิดๆ หน่อยๆ ไม่คุ้มค่ากับการเสียสละเวลามากราบ ไม่คุ้มค่ากับการกระทำการกราบ นี่ เราควรคิด เราควรพิจารณา ทำสิ่งใดลงไป มันจะมากก็ตาม จะน้อยก็ตาม จะเป็นเรื่องภายนอกก็ตาม ภายในก็ตาม เราต้องมุ่งถึงการกระทำเพื่อผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ทำกันอย่างแท้จริงอย่างจริงจัง คำว่าแท้จริงอย่างจริงจังนั้น คือ ถูกตามความเป็นจริงตามกฎตามระเบียบแบบแผนและประเพณี

คำว่าเบญจางคประดิษฐ์นั้นคืออะไร ไม่ต้องอธิบาย รู้กันหมด แล้วหากเพียงแต่ว่าขาดสติในการกระทำ ไม่มีสติอยู่ในการกระทำของตัวเองเท่านั้น ไม่มีสัมปชัญญะ คือ ความรู้พร้อมอยู่ในการกระทำของ

ตัวเองเท่านั้น แม้วาจาก็เหมือนกัน วาจาเราก็ควรที่จะต้องระมัดระวัง และระวังตลอดเวลาที่เราเปล่งวาจาออกไป ไม่มีคำว่าจะปล่อยจิตใจของเรา เครื่องระลึกรู้นั้น ให้ล่องลอยไปตามสัญญาอารมณ์ภายนอก นอกไปจากภาระกิจหน้าที่ที่เราจะพึงกระทำนั้น เช่น การสวดมนต์จะเริ่งต้นตั้งแต่ พระอรหังสัมมาสัมพุทโธภควาก็ดี นะโมก็ดี โยโสก็ดี พุทโธ สุสุทโธก็ดี จนจบ แม้แต่เราจะรับศีล รับพระไตรสรณคมน์ก็ดี เราควรที่จะต้องมีสติสัมปชัญญะ กำกับวาจาของเราอยู่ตลอดเวลา เพราะเราเปล่งวาจาตั้งแต่ อรหังสัมมาสัมพุทโธภควา เรากล่าวทำไม เราเปล่งทำไม เราต้องการอะไร เราอภิวาทกราบไหว้พระพุทธเจ้า ผู้ทรงคุณสุดที่จะพรรณนา ยากที่จะหาผู้เสมอเหมือนในไตรภพนี้ เรานมัสการพระธรรมเจ้าของพระพุทธเจ้า เรานอบน้อมพระอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ พร้อมด้วยกาย วาจา และจิตของเรา เราทำเพื่ออะไร เราต้องการอะไร ต้องการบุญต้องการกุศล เพื่อต้องการสั่งสมบุญ เพราะบุญกุศลเป็นของดี เป็นที่ปรารถนาของเราและปวงสัตว์ทั้งหลาย แม้แต่ในสังคมที่เหลวแหลกก็ย่อมจะไม่ปฏิเสธคำว่าบุญและกุศล ถึงเขาจะไม่ทำไม่บำเพ็ญเหมือนอย่างพวกเราก็ตาม แต่เขาเหล่านั้นก็ไม่เคยปฏิเสธคำว่าบุญ หรือคุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวง แต่นี้บุญกุศลเหล่านั้นมันจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเรานั้นทำให้มันเป็นไปเพื่อความถูกต้องตามหลักการ ตามวิธีการ และเหมาะสมแก่กาลเทศะและเหตุการณ์นั้นๆ บุญจึงจะเกิดขึ้น

เพราะฉะนั้น เราจะมีการสวดก็ดี การสวดเราก็ต้องมีสติ มีความรู้พร้อมอยู่กับการเปล่งออกเสียงของเรา การออกเสียงของเรานั้นถูกต้องในการสวด มันมีตัวบทกฎข้อบังคับ นอกจากจะเป็นวรรคเป็นตอนแล้ว มันก็ยังมี ฑีฆะ รัสสะ คือ เสียงสั้น เสียงยาว เราก็ต้องว่าไปตามนั้น สละที่ออกเสียงยาวนั้นได้แก่ อา อี อู เอ ไอ สละเสียงสั้นได้แก่ อะ อิ อึ อุ มันก็มีแค่นี้แหละ นอกจากนั้นก็เป็นเสียงหนักเสียงเบา

เพราะฉะนั้น การสวดมนต์นี่ ไม่ว่าจะเป็นสวดมนต์ทำวัตรเช้า ก็ดี ทำวัตรเย็นก็ดี พระธรรมต่างๆ ก็ดี เราต้องเน้นหนักนึกถึง ฑีฆะ รัสสะ วรรคตอนของมัน เราไม่ต้องกลัวหรอกว่ามันจะลงกันไม่ได้ ถ้าหากว่าเราทุกคนเป็นผู้เคร่งครัดในเรื่องอักขระฐานกรณ์ ฑีฆะ รัสสะ แล้ว ถึงจะต่างวัดกันก็ตาม ไม่เคยสวดร่วมกันก็ตาม มันต้องลงรอบกันอยู่วันยังค่ำ แต่ที่ไม่ลงรอบกันนี้ก็เพราะว่าไม่ได้เน้นไม่ได้นึกถึงความถูกผิดที่เหมาะสมในเรื่องหลักของการสวดหรือสังวัชยาย เพราะฉะนั้นจึงสวดกันอย่างสะเปะสะปะ บ้างช้าก็ช้าเสียจนเกินไป บ้างไวก็ไวเหมือนท่อง ไม่ใช่สวด คำว่าท่องกับสวดนั้นไม่เหมือนกัน ถึงจะสวดไวก็ไม่ใช่คำว่าท่อง คำว่าท่องนั้นก็ไม่มีทางเลยที่จะน้อมเข้ามาเป็นเรื่องของคำว่าสวด

นี่ อันนี้พวกเราทั้งหลาย ทั้งพระ ทั้งเณร ทั้งอุบาสกอุบาสิกา ที่สวดกันอยู่เป็นประจำ ก็ควรจะพากันคิดและคำนึงถึงเรื่องนี้ และคิดว่าคงจะเป็นในวันที่ ๑๑ เจ้าหน้าที่บางส่วนที่ทำงานร่วมกับรัฐบาลในรัฐสภาเกี่ยวกับเรื่องพระพุทธศาสนา จะได้มาขอถ่ายทำและนำไปออกทีวีช่อง ๑๑ ถ่ายทำการทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น

เพราะฉะนั้น การทำวัตรก็จะร่วมทำพร้อมกันทั้งพระ ทั้งอุบาสกอุบาสิกา เพราะฉะนั้นตั้งแต่บัดนี้การทำวัตรเช้า การทำวัตรเย็นของแม่ชีก็ดี ควรจะเน้นกันในเรื่องการสวด สวดให้มันพร้อมเพรียงกันอย่าให้มันเยิ่นเย้อจนเกินไป ให้แก้ไขเสีย อย่างวันอุโบสถอย่างนี้ มีทุกวันพระแหละ พวกหนุ่มๆ หน่อยก็เล่นท่องเอาเลย นะโมท่อง โยโสท่องอะไรทำนองนี้ คนแก่ก็เยิ่นเย้อไปหน่อย เพราะฉะนั้นเราต้องเข้าใจว่าคำว่าสวดนั้นนะมันเป็นอย่างไร มันคืออย่างไร คำว่าท่องนั้นมันดีอย่าง ไร ท่องแล้วมันก็ว่าไปเป็นพืดเลยแหละ ถึงมันจะมีเสียงยาว มันก็ยาว สั้นเพราะต้องการความเร็ว ความรวดเร็ว แต่การสวดนั้นมันต่างกันกับการท่อง ส่วนยาวก็ยาวอย่าให้มันยาวมากนัก ส่วนสั้นก็อย่าให้มัน ยาว

อย่างสมมติว่า นะโมนี่...นะโมมันไปยาวตรงโม ใครก็ตามเถอะ ต่างวัดกันกี่ร้อยวัดพันวัดก็ตาม สถานที่ก็ตาม สำนักก็ตาม ต่างฝ่าย ต่างว่า นะโม เมื่อมารวมกันจะเป็นอันเดียวกันหมดแหละ ทีนี้มันไม่ยัง งั้นสิ มันว่า นา...โม นี่มันเป็นยังงั้น นะตัวนี้มันลากไปสามวา แล้วมันจะไปลงกัน ตรงไหนล่ะ คนเฒ่าคนแก่ลมหายใจก็สั้น สวดไม่ได้จบวรรค หมดลม หายใจกันพอดี อันนี้เราอย่าไปนึกว่ามันไม่มีประโยชน์ การกระทำอัน ใดก็ตาม ถ้ามันทำถูกร่องถูกรอยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว การเปล่ง เสียงก็เหมือนกัน ถ้ามันลงรอยกลมกลืนกันแล้ว มันย่อมเป็นรัมณียา-รมณ์ของผู้ที่ได้ยินได้ฟัง เป็นที่รื่นรมย์หรือสบายใจของผู้ที่ได้สดับรับฟัง ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ความยิ้มแย้มแจ่มใจ เกิดความสงบระงับ แม้เขาร้อนมาก็ดับร้อน เสียงนั้นก็ดับร้อนได้

การกระทำที่เป็นระเบียบอย่างมีแบบแผน ก็สามารถที่จะดับ ความร้อนให้แก่เขาเหล่านั้นได้ ตลอดถึงเทพยดาย่อมจะชื่นชมและ อนุโมทนาการบุญการกุศล พลอยได้รับบุญได้กุศล ได้รับความสุขสงบ ร่มเย็น นี่คือความสำคัญของความดีเล็กๆ น้อยๆ พวกเราทั้งหลายอย่า พึงมองข้าม พยายามขวนขวายฝึกฝนอบรมตัวตนของเราให้สมบูรณ์ บริบูรณ์ด้วยคุณงามความดีเพียงเล็กน้อยตามที่กล่าวมานี้ คือการ กระทำเล็กๆ น้อยๆ ทำให้มันถูกต้อง กล่าวให้มันถูกต้อง แล้วมันก็ย่อม จะเกิดเป็นผลดี ดีทั้งเราดีทั้งบุคคลผู้อื่น ตลอดถึงเหล่าเทพยดาเจ้าทั้ง หลายที่เขามีตาทิพย์ หูทิพย์ สอดส่องมองเห็นถึงการกระทำของเรา ได้ รับได้ฟังถึงการกล่าวของพวกเราเหล่านี้เป็นต้น เราอย่าพากันมองข้าม

อันความดีเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้มันมีค่ามาก มีค่าสูงส่งถ้าใคร ทำได้ อันความดีที่เป็นชิ้นใหญ่ชิ้นโตนั้นน่ะใครๆ ก็มองเห็น ใครๆ ก็อยาก ได้แต่มันได้ยาก มันเข้าถึงยาก ส่วนความดีเล็กๆ น้อยๆ มันเกลื่อนกล่น อยู่กับเรา นอนเนื่องอยู่กับเรา คลุกเคล้าคลุกคลีอยู่กับเรา นี่...เรากลับ มองข้าม ใฝ่ฝันแต่ความดีสูงส่งอันใหญ่โตมโหฬาร โดยที่เราเองก็ไม่อาจ

สามารถที่จะรู้ว่าเรามีบุญญาบารมี มีความพากเพียร พยายาม ขวนขวายที่จะก้าวถึงที่สูงสุด หรือสามารถที่จะอาจเอื้อมเอาสิ่งที่ใหญ่โตนั้นเข้ามาครอบครองเป็นสมบัติของตนได้หรือไม่ แต่ส่วนเล็กๆ น้อยๆ ที่เราพึงจะเก็บหอมรอมริบสร้างสรรค์ให้มันเกิดมีขึ้นในตัวของเรานั้น เรากลับมองเห็นว่าไม่สำคัญ อันนี้ถ้าจะเปรียบเทียบกันง่ายๆ บอกแสดงถึงภายในจิตใจของบุคคลผู้ฝักใฝ่ต่อคุณความดี คือ ฝักใฝ่ในความดีก็ย่อมจะมีอยู่ด้วยกันทุกคน แต่มองถึงจิตใจแล้วใครจะมีดีก่อนกันและกัน ใครจะถึงดีก่อนกันและกัน ยกตัวอย่างความดีเล็กๆ น้อยๆ มันไม่ชวนให้ทำเท่าไรหรอก ไม่อยากได้ แต่ถ้าใครทำได้แสดงว่าผู้นั้นน่ะมีคุณธรรมสูง จัดว่าเป็นคนดีมีคุณธรรมสูง ในขั้นของการทำ ความดีต่ำๆ นั้น เล็กๆ น้อยๆ นั้น ดูง่ายๆ ว่าใครจะมีน้ำใจไหม ใครจะมีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกด้วยกันกี่มากน้อย มีหรือไม่มี อย่างเรา เดินไปนี่ เดินไปตามทาง ไม่ว่าจะในบ้าน ในเมือง ในป่า หรือในที่รกก็ตาม แต่ว่าทางนั้นมันเป็นที่เดินของคน ถ้าไปเจอหนามขวางทางหรือแก้วแตกขวางทาง คนบางคนนั้นจะหลีกเลี่ยงเอาตัวของตัวให้พ้นไปจากอันตรายขวากหนามหรือเศษแก้วเท่านั้น หลีกเลี่ยงเอาตัวพ้นไป นี้พวกหนึ่ง อีกพวกหนึ่งนั้นไม่หลีกเลี่ยง ยอมเสียเวลา ถึงแม้ว่าตัวเองจะเดินผ่านเพียงครั้งเดียว ตลอดชีวิตจะไม่ได้กลับไปเดินอีกแล้วก็ตาม แต่อุตสาห์เสียเวลาเก็บกวาดแก้วหรือถอนขวากหนามออกจากเส้นทาง ด้วยคิดว่า จะคิดก็ตาม ไม่คิดก็ตาม เราลองมองดูสิว่า คนสองคนนี้ ใครเป็นคนที่มีจิตใจประเสริฐ เราจะชมใคร เราจะยกย่องใคร เราจะระลึกถึงใคร นี่...เราจะต้องชมคนที่มีใจกว้าง เป็นคนที่มีน้ำใจ

คนที่เสียเวลาปัดกวาดรื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตรายที่อยู่ในทางนั้นให้พ้นไปหมดไป ถึงเขาจะคิดก็ตามไม่คิดก็ตามว่า สัตว์ทั้งหลาย เพื่อนมนุษย์ทั้งหลายที่ผ่านมานี้ จะได้ไม่ประสพอันตรายต่อร่างกายและชีวิตจากสิ่งเหล่านี้ จะคิดก็ตามไม่คิดก็ตาม แต่การกระทำมันบอกถึงว่ามีจิตใจคิดอย่างนั้น นี่แสดงให้เห็นว่ามันเป็นความดีเบื้องต้น แต่ถ้าใคร

ทำได้ไม่ปล่อยปละละเลย สามารถเก็บงำความดีทั้งหลายเหล่านี้ใส่พกใส่ห่อ ไม่ให้เล็ดลอดผ่านไปจากสายตา หรือตัวของตนได้แล้ว ก็แสดงว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่มีจิตใจสูง สมจริงกับคำว่ามนุษย์ แปลว่าเป็นผู้มีจิตใจสูง นี่...มันกลับเป็นอย่างนั้น นี่แสดงว่านอกจากนั้นแล้ว ผู้นั้นเป็นผู้มี มท– วจิต หรือ มทวจิตตํ เป็นผู้มีจิตที่อ่อนละมุนละไมปราศจากความหยาบความกระด้าง คนเราเมื่อมีจิตใจอ่อนโยน มีสัมมาคารวะ มีความถ่อมตนต่อบุคคลและสถานที่ บุคคลเช่นนี้แหละเป็นบุคคลที่มีปัญญารักษาตนสมดังพุทธภาษิตว่า “จิตฺตํ รกฺเขถ เมธาวี จิตฺตํ คุตฺตํ สุขาวหํ” เป็นผู้มีปัญญาควบคุมจิตของตนได้ แล้วนำสุขมาให้

แม้ในทางพระพุทธศาสนา ก็ได้ทรงแสดงไว้ในเรื่องของคำว่า “คารโว คารวะ” แปลว่าผู้ที่มีความเคารพ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อสถานที่ ต่อบุคคล อันควรแก่การแสดง หรือพระองค์ทรงตรัสเอาไว้ ว่า “ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าไปตั้งไว้ซึ่งความเคารพใน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น ยังมีอยู่ตราบใด ศาสนธรรมจะไม่เสื่อมไปจากโลก คือจิตใจของพวกเธออยู่ตราบนั้น” อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลผู้มีจิตใจแข็งกระด้างกระเดื่อง เต็มไปด้วยมานะทิฐิ อวดดี หยิ่งผยอง นั่น...บุคคลเช่นนั้นสมควรที่จะเป็นภาชนะที่บรรจุอะไรคุณสมบัติที่ดีนั้นก็ไม่สามารถที่จะปลิวหล่นลงไปแม้แต่สักนิดเดียว เพราะมันสกปรกไม่ควรแก่คุณสมบัติที่ดี สิ่งที่ควรที่สุด คือความชั่วเท่านั้น สิ่งที่จะไปเพิ่มเติมสิ่งที่มีอยู่ คือทำให้ภาชนะ คือตัวตนที่สกปรกนั้นให้สกปรกมากยิ่งขึ้น นั่นแหละจึงจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสมแก่ภาชนะชิ้นนั้น อันนี้ฉันใดก็ฉันนั้นพวกเราท่านทั้งหลายก็เหมือนกัน

เพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงประทานซึ่งธรรมอันได้ชื่อ ว่า “สาราณียธรรม” เป็นธรรมที่ทำให้ระลึกถึงซึ่งกันและกัน อยู่ใกล้ก็ย่อมจะให้เกิดความสามัคคีปรองดอง ให้ความเคารพนับถือเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อกันและกัน ทั้งในส่วนกาย ทั้งในส่วนวาจา จิตใจตลอดถึง อามิส

ได้แก่ ลาภสักการะ อันเป็นเครื่องผดุงชีวิต ความเป็นอยู่ก็เป็นอยู่อย่างเสมอภาคกัน ไม่เหลื่อมล้ำกัน ด้วยอำนาจแห่งมานะทิฐิ นั่นคือภาคของการปฏิบัติ ส่วนพื้นฐานของจิตใจท่านก็สอนให้พยายาม ปรับปรุงความรู้สึกนึกคิด ให้อยู่ในแนวทางอันเดียวกัน จงอย่าพยายามคิดในสิ่งที่มันจะก่อให้เกิดความกระแหนะกระแหน ระหองระแหงแคลงใจซึ่งกันและกันจนเป็นเหตุให้ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจกัน ความคิดอย่างนั้น อย่าคิด แม้จะเป็นความคิดที่ดี แต่มันสุดวิสัยที่จะพึงทำกันได้ก็อย่าไปคิดขึ้นมา ถึงจะดีเลอเลิศเพียงใดก็ตาม ก็อย่าไปคิดขึ้นมา เพราะมันไม่เกิดประโยชน์ สิ่งใดแม้มันไม่ดีไม่เกิดประโยชน์ก็อย่าไปคิดอย่าไปทำ เพราะเราไม่อาจจะทำได้ ไปคิดมันขึ้นมาทำไม เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้ทรงสอนให้ตั้งคุณธรรมที่มีอยู่ประจำใจตนการไหนๆ นั่น คือ “เมตตา” ดังพุทธวจนะว่า “เมตฺตํ กายกมฺมํ วจีกมฺมํ มโนกมฺมํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหนฺติ” คือการเข้าไปตั้งมั่นในความมีเมตตาต่อกันและกัน ด้วยกาย วาจา และใจ

ความเมตตาแปลว่าความรักที่ปราศจากความใคร่ กล่าวคือความกำหนัดในชั้นเชิงและแนวทางของคำว่ากิเลส เป็นความรักเหมือนพ่อ แม่รักลูก เหมือนลูกรักพ่อแม่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ คำว่าความรักที่บริสุทธิ์นั้นก็คือความรักที่ปราศจากความโลภ โกรธ หลง หรือราคะ โทสะ โมหะ เข้าไปเคลือบแฝงหรือเจือปนอยู่ในความรักนั้น ท่านจึงเรียกว่าเมตตา เมตตาตัวนี้เป็นคุณธรรมมีประจำอยู่ในจิตใจของพวกเรามาตั้งแต่กาลไหนๆ แล้ว เพียงแต่ว่าพวกเราทั้งหลายไม่นำคุณสมบัติที่มีอยู่นี้ออกมาใช้ต่อกันและกันเท่านั้น มันก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ยากเลย เออ...ถ้ามันไม่มีอยู่ในตัวของเรา มันไม่มีสมบัติอยู่ในบ้านของเราแล้ว นั่นมันเป็นสิ่งดียาก เราต้องไปแสวงหามันนี่มันมีอยู่แล้ว ใครๆ ก็มี พระ เณร อุบาสก อุบาสิกา แม้นอกจากศาลาหลังนี้ อยู่ในบ้านในช่อง ในโรงร้านตลาดที่ไหน มันก็มีทั้งนั้นแหละคุณธรรมอันนี้ มีประจำอยู่ในจิตในใจของปวงสัตว์ อย่าว่าแต่สัตว์มนุษย์เลย แม้แต่สัตว์เดรัจฉานมันพูดกันไม่รู้จักภาษา มันก็มีคุณธรรมอันนี้เหมือนกัน มันก็

มีเมตตาเหมือนๆ คน เราผู้เป็นมนุษย์ผู้มีเมตตาธรรมตัวนี้ ทีนี้ว่าเมื่อมันมีอย่างนี้แล้ว มันไม่ยาก เพียงแต่เรานำของที่มีอยู่แล้วนี้ออกไปใช้ คือไปประกอบกับกิจกรรมของเรา ไม่ต้องเอาไปใช้กับใครหรอก เอาออกมาตีแผ่ให้มันทั่วถึงในกายของเรานี้ เขาเรียกว่ากายกรรม คนเราจะทำอะไรมันก็ไม่พ้นไปจากกายเรียกว่ากายกรรม ทำด้วยกาย กล่าวด้วยวาจาเขาก็เรียกวจีกรรม ด้วยใจก็เรียกว่ามโนกรรม มันอยู่ในตัวของเราทั้งนั้น เราเอาเมตตาตัวนี้มาตั้งเข้าไว้ กายของเราจะทำอะไร ก็เอาเมตตาเข้ามาตั้งเข้าไว้ที่กายให้มันทั่วถึง เราจะกล่าวอะไรก็เอาเมตตามาตั้งไว้ที่การกล่าวของเราให้มันทั่วถึง คิดอะไรก็เอาเมตตามา ตั้งไว้ เอามาร่วมด้วย คล้ายๆ อย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างนี้

เมื่อการกระทำกายของเราถูกหว่านไปด้วยเมตตาทั่วถึงแล้ว ไม่ว่าเราจะทำอะไร เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยความรัก กระทำเพื่อความรักต่อทุกๆ คน ต่อพระภิกษุ สามเณร ต่ออุบาสก อุบาสิกา ต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ต่อบิดามารดา พี่ป้าน้าอา ต่อเพื่อน ต่อมิตร ต่อสหาย ก็ให้เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยเมตตา คือความรัก คนเราถ้าหากว่ารักกันแล้วจะพึงทำอะไรให้แก่ กันอะไรเป็นเครื่องบำรุงความรักของกันและกัน ไม่มีอะไรนอกจาก ความดีให้อะไรก็ให้แก่ของดีแก่กัน พูดดีต่อกัน ทำดีต่อกัน นั่น...หน้าที่ของความรัก จะพึงหยิบยื่นของดีๆ ให้แก่กันทั้งนั้น ของไม่ดีเขาไม่ให้ ที่ให้ของไม่ดีมันไม่ใช่ความรัก มันเป็นเรื่องของความชัง มันเป็นเรื่องของความโกรธ มันเป็นเรื่องของความเกลียด เพราะเหตุนี้แหละพระพุทธเจ้าท่านจึงให้ตั้งเมตตาเข้าไว้ในการกระทำ การพูด และการคิด เมื่อเราเข้าไปตั้งไว้ได้แล้ว การทำพูดคิดนั้นมันย่อมจะทำให้เกิด ประโยชน์ ยากที่จะทำให้เกิดโทษ ประการที่สามที่สี่อันนั้นเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับตัวของเรา เราทุกคนที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ เราก็ต้องอาศัยสิ่งภายนอกเห็นเครื่องผดุงชีวิต ได้แก่ ปัจจัยสี่

เพราะฉะนั้น เราอาศัยสิ่งใดพระพุทธเจ้าก็ให้ถือเอาประโยชน์สิ่งนั้น ประโยชน์มันย่อมจะเกิดมีจากสิ่งนั้น ถ้าหากว่าเรารู้จักนำมันไปใช้ สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นใช่ว่ามันจะเป็นประโยชน์เพียงแค่ผดุงชีวิตของเรา ดับทุกข์บำรุงสุขให้แก่อัตภาพร่างกายของเราเพียงแต่อย่างเดียวก็หามิได้ ถ้าเราประกอบไปด้วยสติปัญญาแล้วก็สามารถที่จะสร้างสรรค์คุณประโยชน์ ซึ่งพวกเราทั้งหลายก็ไม่อาจจะคณานับได้ว่ามันมากเพียงใดให้เกิดขึ้นแก่ตัวของเราได้

เพราะฉะนั้น ท่านจึงสอนให้เราแบ่งลาภซึ่งเราแสวงหามาได้โดยชอบธรรมให้แก่เพื่อนพระภิกษุ สามเณร หรือว่าเพื่อนมนุษย์ร่วมโลกเดียวกันตามสมควรที่เราจะพึงกระทำได้อย่างท่านกล่าวกับพระว่า แม้ในที่สุดจะแบ่งอาหารและบิณฑบาตร เป็นต้นนั้น ก็ย่อมเกิดประโยชน์ ศีลสามัญญตา เรามีภาคปฏิบัติไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดก็ตาม ในบ้านก็ตาม ในวัดก็ตาม ในเมืองก็ตาม ในป่าก็ตาม ย่อมจะมีกิจกรรม กล่าวคือ การกระทำ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมเหมือนๆ กัน ต่างก็มีวัฒนธรรม ประเพณี ไม่ว่าชาติภาษาใด ประเทศใด เผ่าใดก็ตาม ก็ย่อมจะมีทั้งนั้น เมื่อมันมีอะไรขึ้นมาเป็นขนบธรรมเนียมจารีตขึ้นมา แล้วมันก็ต้องมีเหมือนๆ กันอย่าให้มันเหลื่อมล้ำต่ำสูง แต่เรื่องนี้ขอได้โปรดพิจารณาถึงว่าขั้นบรรทัดฐาน เราต้องถือหลักธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นบรรทัดฐาน อย่าพึงถือความรู้สึกนึกคิดตามความชอบใจของตนเป็นบรรทัดฐาน คำว่า ศีลสามัญญตา ทิฐิสามัญญตา คือ ความคิดความเห็น ความนึกความอ่าน ไม่ว่าจะเป็นความดำริหรือคิด ในเชิงของความกำจัดแก้ไข สิ่งที่ควรแก้ไขคือความชั่วความบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิด ไปในแนวที่สร้างสรรค์เพื่อความเจริญก้าวหน้าวัฒนาถาวรในสังคมนั้นๆ ถิ่นฐานนั้นๆ ก็ตาม ให้เป็นไปโดย สมดุล คือความพอเหมาะพอดี

คุณธรรมทั้ง ๖ ประการนี้ ถ้าเกิดมีในตัวบุคคลผู้ใดหมู่คณะใด บุคคลผู้นั้นหมู่คณะนั้นจะเป็นที่ตั้งแห่งการควรระลึกถึงเป็นที่รัก เป็นที่

เคารพ และเป็นบุคคลที่ควรแก่การสงเคราะห์อนุเคราะห์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความไม่ทะเลาะวิวาทบาดหมางซึ่งกันและกัน เป็นไปเพื่อความสามัคคีมั่นคงถาวร เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังนี้

เพราะฉะนั้น ที่ได้แสดงชี้แจงถึงสาราณียธรรมธรรมเป็นเครื่องระลึกถึงซึ่งกันและกัน ก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลา เอวํ ก็มีด้วยประการ ฉะนี้

หนฺทฑานิ ภิกฺขเว อามนฺตยามิ โว วยธมฺมา สงฺขารา
อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ

...ดูก่อน ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า...
...สังขารทั้งหมดล้วนมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลาย...
...จงยังกิจทั้งปวงอันเป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น...
...ให้บริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด...

ปัจฉิมโอวาท

ธัมมธโรอนุสรณ์ ๒๕๔๑